Socialutskottets betänkande
2016/17:SoU8

Stöd till personer med funktionsnedsättning

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen. Enligt utskottet bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag som innebär att alla personer med funktionsnedsättning som har beviljats en insats ska få möjlighet att välja utförare. Utskottets förslag grundas på fem motionsyrkanden.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 21 reservationer (S, M, SD, MP, C, V, L, KD). I en av dessa reservationer (S, MP, V) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen.

Behandlade förslag

Cirka 70 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2015/16 och 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut 3
Redogörelse för ärendet 7
Utskottets överväganden 8
Stöd till personer med funktionsnedsättning 8
Hjälpmedel och tolktjänst 35
Stöd till personer med funktionsnedsättning – förenklad behandling 39
Reservationer 40
1. Valfrihet, punkt 1 (S, MP, V) 40
2. Personlig budget, punkt 2 (L) 40
3. Nya utredningsdirektiv, punkt 4 (L) 41
4. Behovsbedömning vid personlig assistans, punkt 5 (SD, V, L) 41
5. Kvalitet, punkt 6 (M) 42
6. Kvalitet, punkt 6 (SD, L) 43
7. Arbete, punkt 8 (M) 43
8. Kompetensförsörjning, punkt 9 (M) 44
9. Kompetensförsörjning, punkt 9 (SD) 44
10. Samordning av stöd för barn, punkt 11 (SD, C, L) 45
11. Könsskillnader inom assistansersättningen, punkt 13 (V) 45
12. Statligt huvudmannaskap, punkt 14 (SD, L) 46
13. Statligt huvudmannaskap, punkt 14 (V) 46
14. Avancerad vård i hemmet, punkt 16 (C, L) 47
15. Förhöjt timbelopp, punkt 17 (M, C, L, KD) 47
16. Utformning av assistansersättningen, punkt 18 (L, KD) 48
17. Tvåårsomprövningar av assistansersättningen, punkt 22 (SD, C, L, KD) 48
18. Utvärdering av lagändringar, punkt 23 (V) 49
19. Personlig kontakt, punkt 25 (C) 49
20. Val av hjälpmedel, punkt 26 (M, SD) 50
21. Nationella riktlinjer för hjälpmedel, punkt 27 (SD) 51
Särskilda yttranden 52
1. Statligt huvudmannaskap, punkt 14 (KD) 52
2. Stöd till personer med funktionsnedsättning – förenklad behandling, punkt 30 (SD) 52
Bilaga 1
Förteckning över behandlade förslag 53
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16 53
Motioner från allmänna motionstiden 2016/17 58
Bilaga 2
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet 62
Bilaga 3
Stenografisk utskrift från offentlig utfrågning 63
Bilaga 4
Program och deltagarlista från offentlig utfrågning 103
Bilaga 5
Bilder från offentlig utfrågning 107

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Valfrihet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att alla personer med funktionsnedsättning som har beviljats en insats ska få möjlighet att välja utförare och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 1 och 6,
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 1,
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 1 och
2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L) yrkande 3.

Reservation 1 (S, MP, V)

2. Personlig budget

Riksdagen avslår motion
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 3.

Reservation 2 (L)

3. Översyn av LSS m.m.

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:1007 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt
2016/17:2192 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S).

4. Nya utredningsdirektiv

Riksdagen avslår motion
2016/17:3031 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 3 (L)

5. Behovsbedömning vid personlig assistans

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 1,
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 2,
2015/16:1648 av Carina Herrstedt (SD) och
2016/17:918 av Carina Herrstedt (SD).

Reservation 4 (SD, V, L)

6. Kvalitet

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 4 och 7 samt
2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 5 (M)
Reservation 6 (SD, L)

7. Uppdrag till Försäkringskassan

Riksdagen avslår motion
2016/17:3031 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 2.

8. Arbete

Riksdagen avslår motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 3.

Reservation 7 (M)

9. Kompetensförsörjning

Riksdagen avslår motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 8 och 9.

Reservation 8 (M)
Reservation 9 (SD)

10. Barn med personlig assistans

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:1002 av Shadiye Heydari (S) och
2016/17:2740 av Shadiye Heydari (S).

11. Samordning av stöd för barn

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:1844 av Per Ramhorn och Mattias Karlsson (båda SD),
2015/16:2070 av Carina Herrstedt (SD),
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 4,
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 4,
2016/17:755 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och
2016/17:1373 av Carina Herrstedt (SD).

Reservation 10 (SD, C, L)

12. Kunskapscentrum

Riksdagen avslår motion
2015/16:1922 av Marta Obminska (M).

13. Könsskillnader inom assistansersättningen

Riksdagen avslår motion
2015/16:748 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 11 (V)

14. Statligt huvudmannaskap

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 och
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 1.

Reservation 12 (SD, L)
Reservation 13 (V)

15. Hantering av assistansersättningen
Riksdagen avslår motion
2016/17:1074 av Gunilla Nordgren (M).

16. Avancerad vård i hemmet
Riksdagen avslår motion
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 5.
Reservation 14 (C, L)

17. Förhöjt timbelopp
Riksdagen avslår motion
2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L) yrkande 4.
Reservation 15 (M, C, L, KD)

18. Utformning av assistansersättningen
Riksdagen avslår motionerna
2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 88 och
2016/17:3305 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 90.
Reservation 16 (L, KD)

19. Assistans vid sjukhusvistelse
Riksdagen avslår motion
2015/16:1437 av Lars Mejern Larsson och Håkan Bergman (båda S).

20. Ersättning m.m.
Riksdagen avslår motion
2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S) yrkandena 2–4.

21. Sjukersättning för personlig assistans
Riksdagen avslår motion
2015/16:1774 av Marianne Pettersson (S).

22. Tvåårsomprövningar av assistansersättningen
Riksdagen avslår motionerna
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 2 och
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 2.
Reservation 17 (SD, C, L, KD)

23. Utvärdering av lagändringar
Riksdagen avslår motion
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 2.
Reservation 18 (V)

24. Skärpt kontroll av assistansersättningen
Riksdagen avslår motion
2016/17:527 av Edward Riedl (M).

25. Personlig kontakt

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 3 och
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 3.

Reservation 19 (C)

26. Val av hjälpmedel

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:1968 av Per Lodenius och Eskil Erlandsson (båda C) och
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 20 (M, SD)

27. Nationella riktlinjer för hjälpmedel

Riksdagen avslår motion
2016/17:1752 av Carina Herrstedt och Christina Östberg (båda SD).

Reservation 21 (SD)

28. Assistanshundar

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:1441 av Börje Vestlund (S),
2016/17:866 av Ida Karkiainen (S) och
2016/17:1670 av Börje Vestlund (S).

29. Tolktjänst

Riksdagen avslår motion
2015/16:2288 av Lars-Axel Nordell (KD).

30. Stöd till personer med funktionsnedsättning – förenklad behandling

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 16 mars 2017

På socialutskottets vägnar

Emma Henriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Henriksson (KD), Anna-Lena Sörenson (S), Cecilia Widegren (M), Catharina Bråkenhielm (S), Per Ramhorn (SD), Amir Adan (M), Mikael Dahlqvist (S), Anders W Jonsson (C), Jenny Petersson (M), Carina Herrstedt (SD), Barbro Westerholm (L), Karin Rågsjö (V), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S), Ann-Britt Åsebol (M), Stefan Nilsson (MP) och Anna Wallentheim (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 70 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2015/16 och 2016/17. Av dessa behandlas ca 15 motionsyrkanden i förenklad ordning eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, se bilaga 2. En förteckning över behandlade förslag finns i bilaga 1.

Som ett led i beredningen av detta ärende har följande personer lämnat information till utskottet:

- Försäkringskassans generaldirektör Ann-Marie Begler med medarbetare informerade om aktuella frågor, bl.a. assistansersättning, vid ett besök på myndigheten den 22 september 2016.
- Den särskilda utredaren i Utredningen om översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (S 2016:03) Désirée Pethrus med medarbetare lämnade information vid utskottssammanträdet den 20 oktober 2016.
- Statsrådet Åsa Regnér, Socialdepartementet, med medarbetare och Försäkringskassans generaldirektör Ann-Marie Begler med medarbetare talade om assistansersättning vid utskottssammanträdet den 25 oktober 2016.
- Den särskilda utredaren i Välfärdsutredningen (Fi 2015:01) Ilmar Reepalu med medarbetare lämnade information vid utskottssammanträdet den 14 februari 2017.

Folkpartiet liberalerna (FP) bytte under hösten 2015 namn till Liberalerna (L).

Utskottet anordnade den 2 februari 2017 en offentlig utfrågning om kostnadsutvecklingen inom den statliga assistansersättningen och den kommunala insatsen personlig assistans. Stenografisk utskrift, program och deltagarlista samt bilder från den offentliga utfrågningen finns i bilaga 3–5.

Den 1 april 2017 träder en ny hälso- och sjukvårdslag i kraft (prop. 2016/17:43, bet. 2016/17:SoU5, rskr. 2016/17:141).

Utskottets överväganden

Stöd till personer med funktionsnedsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att alla personer med funktionsnedsättning som har beviljats en insats ska få möjlighet att välja utförare och tillkännager detta för regeringen. Därmed bifaller riksdagen fem motionsyrkanden om valfrihet. Övriga motionsyrkanden om stöd till personer med funktionsnedsättning avslås.

Jämför reservationerna 1 (S, MP, V), 2 (L), 3 (L), 4 (SD, V, L), 5 (M), 6 (SD, L), 7 (M), 8 (M), 9 (SD), 10 (SD, C, L), 11 (V), 12 (SD, L), 13 (V), 14 (C, L), 15 (M, C, L, KD), 16 (L, KD), 17 (SD, C, L, KD), 18 (V) och 19 (C) och särskilt yttrande 1 (KD).

Motionerna

Valfrihet

I motion 2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att personer med funktionsnedsättning även fortsättningsvis ska ha möjlighet att själva välja utförare av beviljade insatser. Motionärerna föreslår att även den som får sin assistans från kommunen får en rätt att välja utförare genom att lagen (2008:962) om valfrihetssystem, förkortad LOV, tillämpas.

I motion 2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur personer som är berättigade till mindre än 20 timmars assistans ska få rättighet att välja utförare. Ett likadant yrkande finns i motion 2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 1.

I motion 2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att under denna valperiod utveckla strategier och värna genomförandet av LOV för personer med funktionsnedsättning och i deras verksamheter. I yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att under denna valperiod genomföra ett fokuserat utvecklingsarbete för konkurrensneutrala villkor mellan offentliga och fristående alternativa anordnare av personlig assistans för att värna valfrihet för alla brukare.

Personlig budget

I motion 2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att utreda ett system med individuell personlig budget med bl.a. kontantstöd för personlig assistans och tekniska hjälpmedel.

Översyn av LSS m.m.

I motion 2015/16:1007 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att se över utformningen av insatserna enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, för att säkerställa en likvärdig bedömning över hela landet. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att i en eventuell översyn säkerställa att stor vikt läggs på att se den enskildes behov och rätt att vara en del av samhället liksom rätten att vara en bra förälder.

I motion 2016/17:2192 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) föreslås ett tillkännagivande om LSS. Enligt motionärerna bör regeringen noga följa utvecklingen på LSS-området.

Nya utredningsdirektiv

I motion 2016/17:3031 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om nya direktiv till Utredningen om översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (S 2016:03). Enligt motionärerna bör utgångspunkterna bl.a. vara att personkretsarna bör utgå från behov och inte från diagnoser samt att insatskatalogen bör ses över.

Behovsbedömning vid personlig assistans

I motion 2016/17:918 av Carina Herrstedt (SD) föreslås ett tillkännagivande om behovet av en förändrad tillämpning vid prövningen av rätten till personlig assistans. Motionären anför att ett påtagligt problem när det gäller personlig assistans är Försäkringskassans bedömningar av begreppet ”grundläggande behov”. Ett likalydande yrkande finns i motion 2015/16:1648 av samma motionär.

I motion 2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att det i direktiven till den kommande utredningen om personlig assistans och LSS bör göras tydligt att syftet är att utreda hur lagstiftningen om grundläggande behov för personlig assistans ska förändras för att ursprungsintentionerna i assistansreformen ska uppfyllas.

I motion 2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om behovet av att i lag förtydliga rätten till assistansersättning. Med utgångspunkt i Försäkringskassans alltmer restriktiva bedömningar när det gäller grundläggande behov enligt 9 a § LSS finns det enligt motionärerna anledning att tydligare definiera vad som menas med grundläggande behov.

Kvalitet

I motion 2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att under valperioden genomföra ett strategiskt arbete för att förbättra nationella kvalitetsjämförelser av personlig assistans ur ett brukarperspektiv i hela landet. I yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om

stärkt kvalitet inom personlig assistans. Motionärerna föreslår bl.a. att det bör bli lättare och billigare att anställa unga.

I motion 2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att återinföra Socialstyrelsens skrivelse om ledningssystem för kvalitet i verksamheten.

Uppdrag till Försäkringskassan

I motion 2016/17:3031 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att dra tillbaka Försäkringskassans uppdrag att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen.

Arbete

I motion 2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att omgående genomföra ett strategiprogram för att stärka insatserna för att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna komma i arbete efter egen förmåga. De allra flesta människor i arbetsför ålder med en funktionsnedsättning som medger prövning av möjligheten till arbete eller praktik för deltagare i daglig verksamhet enligt LSS har inte haft möjlighet till detta.

Kompetensförsörjning

I motion 2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att skyndsamt ta fram en nationell strategi för att säkra kompetensförsörjningen. Motionärerna anför att det är ett avgörande gemensamt ansvar att säkra långsiktig kompetensförsörjning och efterfrågan av olika kompetensbehov när det gäller personlig assistans. I yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om efterfrågad kompetens och att kunna tjänstgöra som god man och anhörig vårdare samtidigt.

Barn med personlig assistans

I motion 2016/17:2740 av Shadiye Heydari (S) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att se över rutinerna när det gäller barn som är i behov av personlig assistans. För att en vårdnadshavare ska klara av att vara förälder med allt som ett normalt föräldraskap faktiskt innebär krävs det enligt motionären assistans utefter de behov som den aktuella funktionsnedsättningen medför i vardagen. Ett liknande yrkande finns i motion 2015/16:1002 av samma motionär.

Samordning av stöd för barn

I motion 2016/17:755 av Per Ramhorn m.fl. (SD) föreslås ett tillkännagivande om möjligheten till en koordinator för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning. Ett likalydande yrkande finns i motion 2015/16:1844 av

Per Ramhorn och Mattias Karlsson (båda SD). Liknande yrkanden finns i motionerna 2016/17:1373 och 2015/16:2070 av Carina Herrstedt (SD).

I motion 2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur man kan införa en verksamhet med samordnare för familjer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning. Ett likalydande yrkande finns i motion 2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 4.

Kunskapscentrum

I motion 2015/16:1922 av Marta Obminska (M) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att göra kunskapscentrumet för föräldraskap och kognitiva svårigheter i Uppsala län till ett nationellt centrum.

Könsskillnader inom assistansersättningen

I motion 2015/16:748 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att Försäkringskassan bör ges ett tydligt uppdrag att vidare analysera frågan om könsskillnader inom assistansersättningen och att vid behov vidta eller komma med förslag till åtgärder för att osakliga skillnader inte ska förekomma.

Statligt huvudmannaskap

I motion 2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att utreda förutsättningarna för ett helt statligt huvudmannaskap för personlig assistans.

I motion 2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om ett statligt huvudmannaskap för hela det område som berörs av LSS.

Hantering av assistansersättningen

I motion 2016/17:1074 av Gunilla Nordgren (M) föreslås ett tillkännagivande om att förbättra och effektivisera hanteringen av assistansersättning.

Avancerad vård i hemmet

I motion 2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur familjer med barn med behov av avancerad vård i hemmet kan garanteras assistans.

Förhöjt timbelopp

I motion 2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om månadsredovisning. Enligt motionärerna är det av vikt att kostnader som varierar mellan månader kan inrymmas i de

ersättningar som betalas ut och att övergången till en ny redovisningsprincip inte innebär en sänkning av beviljad ersättning för kostnader som är befogade.

Utformning av assistansersättningen

I motion 2016/17:3305 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 90 föreslås ett tillkännagivande om vikten av att skyndsamt ta fram en ändamålsenlig utformning av assistansersättningen. Enligt motionärerna är oron hos brukarna och assistansanordnarna stor för att nuvarande beräkningsmodell innehåller brister som kan leda till att kostnaderna för de som har de största omsorgsbehoven inte täcks. Samma önskemål finns i motion 2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 88.

Assistans vid sjukhusvistelser

I motion 2015/16:1437 av Lars Mejern Larsson och Håkan Bergman (båda S) föreslås ett tillkännagivande om assistans vid sjukhusvistelse. Regeringen bör enligt motionärerna överväga möjligheterna att förenkla och förbättra regelverket för assistans vid sjukhusvistelser.

Ersättning m.m.

I motion 2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över Försäkringskassans initiativ att byta ut begreppet ”jour” som regleras i arbetstidslagen till ”väntetid”. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att se över ersättningssystemet för korrekt uppsägningstid och lön enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS. I yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att se över LAS, LSS och socialförsäkringsbalken. Enligt motionärerna borde systemen kunna harmoniera bättre med varandra och ge rätt förutsättningar och bra villkor för den personal som ska utföra dessa viktiga insatser.

Sjukersättning för personlig assistans

I motion 2015/16:1774 av Marianne Pettersson (S) föreslås ett tillkännagivande om att sjukersättning för personlig assistans ska ingå i schablonersättningen.

Tvåårsomprövningar av assistansersättningen

I motion 2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att avskaffa tvåårsomprövningarna av assistansersättning för personer som har en oförändrad funktionsnedsättning sedan tidigare omprövning. Ett likalydande önskemål finns i motion 2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 2.

Utvärdering av lagändringar

I motion 2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att de lagändringar för ökad säkerhet vid beslut om och utbetalning av assistansersättning som föreslogs i budgetpropositionen för 2013 bör utvärderas.

Skärpt kontroll av assistansersättningen

I motion 2016/17:527 av Edward Riedl (M) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheterna att skärpa kontrollerna av assistansersättningen.

Personlig kontakt

I motion 2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att Försäkringskassans uppdrag att säkerställa rätten till en personlig kontakt för assistansberättigade ska förtydligas. Yrkande 3 i motion 2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) har samma lydelse.

Gällande ordning

FN-konventioner

Enligt artikel 19 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har personer med funktionsnedsättning lika rätt att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra. Konventionsstaterna ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att göra det lättare för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning att fullt åtnjuta denna rätt och underlätta deras fulla inkludering och deltagande i samhället.

Barns bästa och flickors och pojkars rätt till inflytande och aktivt deltagande i samhället understryks också i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Personkretsen i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, framgår av 1 § och utgörs av tre grupper:

1. Personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
2. Personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder orsakad av yttre våld eller kroppslig sjukdom.
3. Personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

De tio insatser som enligt 9 § LSS kan beviljas är

1. rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder
2. biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB)
3. ledsagarservice
4. biträde av kontaktperson
5. avlösarservice i hemmet
6. korttidsvistelse utanför det egna hemmet
7. korttidstillsyn för skolungdomar över tolv år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov
8. boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet
9. bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna
10. daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Personer som anges i 1 § 1 och 2 har, under samma förutsättningar, även rätt till insatser enligt 9 § 10 (7 § första stycket).

Landstingen ansvarar i huvudsak för insatser enligt punkt 1 och kommunerna för insatser enligt punkterna 2–10 (2 §).

Verksamheten ska vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Den ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges (6 §).

När åtgärder rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas (6 a §).

Socialtjänstlagen

Av 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, framgår att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Vidare framgår av fjärde stycket att den enskilde genom biståndet ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Enligt 5 kap. 7 § SoL ska socialnämnden verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra (första stycket). Socialnämnden ska medverka till att den enskilde får en meningsfull

sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd (andra stycket). Kommunen ska vidare inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av sådana svårigheter som avses i första stycket behöver ett sådant boende (tredje stycket).

Personlig assistans

Med personlig assistans enligt 9 § 2 LSS avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov) (9 a § första stycket LSS).

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insatser enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt (9 a § andra stycket LSS).

Enligt 23 § får en enskild person inte utan tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) yrkesmässigt bedriva verksamhet med personlig assistans som avses i 9 § 2 eller verksamhet som avses i 9 § 6–10 (23 § första stycket). Tillstånd att bedriva verksamhet som avses i första stycket får ges endast till den som med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt visar sig lämplig att bedriva sådan verksamhet (23 § andra stycket). Kommuner och landsting som ska bedriva verksamhet som avses i första stycket ska anmäla denna verksamhet till IVO innan verksamheten påbörjas (23 § tredje stycket). Den som har beviljats ekonomiskt stöd för personlig assistans enligt 9 § 2 eller assistansersättning enligt 51 kap. SFB, och som har anställt någon för sådan personlig assistans, ska göra en anmälan till IVO innan assistenten påbörjar sitt arbete (23 § fjärde stycket).

Assistansersättning

Assistansersättning regleras i 51 kap. SFB. En försäkrad som omfattas av 1 § LSS kan för sin dagliga livsföring få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag (51 kap. 2 § första stycket SFB). För rätt till assistansersättning krävs att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § LSS (51 kap. 3 § SFB).

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska man bortse från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter (51 kap. 6 § första stycket SFB).

Assistansersättning lämnas med ett särskilt angett belopp per timme. Det eller de belopp som assistansersättning lämnas med ska för varje år bestämmas som schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans (51 kap. 11 § första stycket SFB). I förordningen (1993:1091) om assistansersättning finns föreskrifter om

assistansersättning enligt SFB. Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det schablonbelopp med vilket assistansersättning ska lämnas till den försäkrade enligt vad som följer av första stycket. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent (51 kap. 11 § andra stycket SFB).

Rätten till assistansersättning ska omprövas när det har gått två år sedan den senaste prövningen och vid väsentligt ändrade förhållanden (51 kap. 12 § första stycket SFB).

Assistansersättningen är i huvudsak statlig. För den som beviljats assistansersättning ska den kommun som enligt LSS har ansvar för insatser åt den försäkrade ersätta kostnaderna för de första 20 assistanstimmarna per vecka (51 kap. 22 § SFB).

Assistansersättning lämnas enligt huvudregeln inte för tid när den funktionshindrade vårdas på sjukhus. Om det finns särskilda skäl kan dock assistansersättning lämnas även under en kortare tid när den funktionshindrade vårdas på sjukhus (106 kap. 24 och 25 §§ SFB).

Bakgrund och pågående arbete

Avslutade utredningar

Den senaste större översynen av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, redovisades 2008 i betänkandet Möjlighet att leva som andra (SOU 2008:77).

Två utredningar har under de senaste åren utrett assistansersättningen, vilket har resulterat i betänkandena Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning (SOU 2012:6) och Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet (SOU 2014:9).

Pågående utredning om översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen

I maj 2016 beslutades kommittédirektivet Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (dir. 2016:40). Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2018. Utredningen har tagit namnet Utredningen om översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (S 2016:03, LSS-utredningen).

En särskild utredare ska se över assistansersättningen i socialförsäkringsbalken (SFB) och delar av LSS. Syftet med uppdraget är att skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling av insatsen personlig assistans och att få till stånd mer ändamålsenliga insatser i LSS samt att lagstiftningen ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Detta ska göras genom en grundläggande översyn av incitament och förutsättningar för val av personlig assistent, nödvändiga ändringar i regelverket samt förstärkt kvalitet och träffsäkerhet i övriga insatser i LSS.

Förstärkt kvalitet, träffsäkerhet, helhetssyn och mångfald i de stödinsatser som LSS omfattar ska finansieras med besparingar inom assistansersättningen.

Målet är att de kvinnor och män, flickor och pojkar som ingår i lagens personkrets ska få del av funktionella insatser utifrån sitt behov samtidigt som kostnadsutvecklingen för hela det offentliga åtagandet på området ska vara långsiktigt hållbar. Med hänsyn till kraftiga kostnadsökningar inom assistansersättningen behöver även ytterligare besparingar göras.

Genomgående perspektiv i LSS-utredningen ska vara följande:

- Analys av kostnadsutvecklingen inom både assistansersättningen och LSS inklusive orsakerna till denna utveckling.
- En genomgående analys av lagstiftningens träffsäkerhet vad gäller flickors och pojkars, kvinnors och mäns behov av och tillgång till insatser inom lagstiftningen.
- Analys av hur insatser bör vara utformade för att bidra till och inte motverka delaktighet, självständighet och utveckling.
- Analys av hur teknik och hjälpmedel på ett utökat sätt ska kunna bidra till lagstiftningens mål samt till att stärka kvaliteten i insatser.
- Analys av hur lagstiftningen i ökad utsträckning kan bidra till att underlätta möjligheterna till studier, arbete eller annan sysselsättning.
- Analys av hur barn- och ungdomsperspektivet kan stärkas i lagstiftningen.
- Analys av orsaken till skillnader mellan flickor och pojkar, kvinnor och män när det gäller kvalitet i, tillgång till och omfattning av insatser.

Uppdraget att se över ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna

Utredaren ska bl.a. lämna kostnadseffektiva alternativa förslag på hur ansvaret för insatser enligt LSS kan se ut för att så långt det är möjligt eliminera de problem som LSS-utredningen finner att det delade huvudmannaskapet fört med sig, och vid behov föreslå hur staten ska kunna följa upp och ha insyn i verksamheten så att den håller god kvalitet och lever upp till de krav som lagstiftningen ställer.

Uppdraget att se över delar av LSS

Syften och mål i LSS är enligt direktiven otydliga, och utredaren ska därför bl.a. lämna förslag till hur de kriterier som ska ligga till grund för bedömningen av rätten till och omfattningen av insatser kan definieras tydligare och mer transparent.

Eftersom personkretsbestämmelsen behöver ses över ska utredaren också om den finner skäl till det lämna förslag till en ny och mer ändamålsenlig personkretsindelning.

Enligt direktiven brister insatserna i LSS i anpassningen till målgruppens behov och utgör inte heller i tillräcklig utsträckning alternativ till personlig assistans. Det finns bl.a. stora brister i kopplingen mellan daglig verksamhet och deltagande i arbetslivet. Utredaren ska därför bl.a. lämna förslag på vilka insatser som bör ingå i LSS inklusive insatser som kan vara alternativ till eller kombineras med personlig assistans. Vidare ska utredaren lämna förslag på eller ange kriterier för vad som bör gälla för den som utför insatserna enligt

LSS, exempelvis i form av relation till brukarna, kompetens och andra relevanta frågor. Utredaren ska även föreslå hur skillnader mellan flickor och pojkar, kvinnor och män löpande ska uppmärksammas, följas upp och analyseras och föreslå hur jämställdhetsperspektivet på ett självklart sätt ska finnas med vid bedömningar av rätten till insatser.

Uppdraget att se över assistansersättningen

Utredaren ska bl.a. analysera hur man kan förbättra kontrollen av kostnaderna för den ekonomiska ersättningen till insatsen personlig assistans. Utredaren ska även analysera hur gränsdragningen mot hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),[1] mot tillsyn på grund av medicinska behov och mot andra kommunala insatser kan tydliggöras ytterligare. Utifrån de analyser som redan gjorts om assistansersättningens framtida konstruktion (schablon eller annan ersättningsmodell) ska utredaren vidare lämna förslag på hur kostnaderna för personlig assistans (inklusive frågan om sjuklöner och vikarier) ska ersättas träffsäkert och kostnadseffektivt framöver och vad kostnaderna ska utgå från och får omfatta.

Uppdraget att se över privata aktörer

Utredaren ska bl.a. lämna förslag som bidrar till att privata företags möjligheter och incitament att driva upp kostnaderna för assistansersättningen och personlig assistans enligt LSS kan begränsas.

Övriga pågående utredningar

Välfärdsutredningen (Fi 2015:01) överlämnade i november 2016 delbetänkandet Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78) till regeringen. Utredningen har haft i uppdrag att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster. Syftet med utredningen är att säkerställa att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och att eventuella överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått. Utredningen har även haft i uppdrag att analysera och se över de regelverk som i dag används när privata aktörer anförtros att utföra välfärdstjänster. Det handlar om regelverket för upphandling och lagen (2008:962) om valfrihetssystem. I betänkandet redovisas analyser och förslag i fråga om detta uppdrag. Betänkandet skickades den 24 november 2016 på remiss till berörda myndigheter, organisationer, kommuner och andra intressenter. Remissvaren ska ha kommit in till Finansdepartementet senast den 24 februari 2017 (Fi2016/04014/K). Välfärdsutredningens uppdrag ska slutredovisas senast den 2 maj 2017 (dir. 2015:22, 2015:100 och 2015:108).

Utredningen om organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet mot välfärden (Ju 2015:10) har i uppdrag att göra en översyn av välfärdsstatens förmåga att stå emot organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet. Syftet är att identifiera risker i välfärdssystemen och andra närliggande

[1] Den 1 april 2017 träder en ny hälso- och sjukvårdslag i kraft (prop. 2016/17:43, bet. 2016/17:SoU5, rskr. 2016/17:141).

skattefinansierade eller skattesubventionerade system, för att därigenom kunna säkerställa en korrekt användning av offentliga medel samt effektivt förebygga och beivra brottslighet av detta slag. Uppdraget ska redovisas senast den 2 maj 2017 (dir. 2015:96).

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (Fi 2016:07) har i uppdrag att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system. Delegationen ska genom sitt arbete bidra till att de resurser som fördelas genom dessa system endast kommer dem till del som resurserna är avsedda för. En slutredovisning av uppdraget ska lämnas senast den 1 december 2019 (dir. 2016:60).

Förslag om ändring i socialförsäkringsbalken

Försäkringskassan införde den 1 oktober 2016 en rutin med efterskottsutbetalning av assistansersättning. Det innebär att Försäkringskassan betalar ut assistansersättning efter det att assistansen har utförts och redovisats. Rutinen omfattar även assistansberättigade med ett högre belopp. Vid efterskottsutbetalning ska den som har beviljats ett högre belopp redovisa alla sina kostnader för utförd assistans varje månad. Varje utbetalning är definitiv. För den som kostnadsredovisar varje månad ska timbeloppet bestämmas utifrån månadens redovisning. Det innebär att Försäkringskassan månadsvis bestämmer timbeloppet för den retroaktiva tiden som personen har begärt ersättning för. För den som har beviljats ett högre timbelopp kan ersättningen vara högst 12 procent över schablonbeloppet per månad.

Regeringen har remitterat ett lagförslag som syftar till att ge bättre flexibilitet för enskilda som har beviljats ett högre belopp än schablonbeloppet. I promemorian lämnas förslag till ändring i 51 kap. 11 § andra stycket SFB. Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det schablonbelopp per timme som assistansersättning lämnas med enligt huvudregeln. Ersättningen får inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent. Ersättning med ett högre timbelopp föreslås kunna variera under den tidsperiod för vilken det högre beloppet har beviljats, dock som längst under beviljandeperioden för assistansersättningen. Totalt för perioden får timbeloppet inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent beräknat utifrån det antal beviljade assistanstimmar för vilka assistans har lämnats. Ärendet är under beredning inom Regeringskansliet (S2016/07902/FST).

Försäkringskassan

Mål för assistansersättningen

I Försäkringskassans regleringsbrev för budgetåret 2016 angavs som mål för assistansersättningen att Försäkringskassan ska bidra till att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen. En god rättstillämpning ska

säkerställas, och handläggningen, utredningarna och besluten ska vara likvärdiga över hela landet och hålla hög kvalitet så att rätt person får rätt ersättning. Försäkringskassan ska även säkerställa en god kontroll för att motverka överutnyttjande. Därutöver ska Försäkringskassan verka för att de försäkringsmedicinska utredningarna och läkarutlåtandena håller hög kvalitet. Försäkringskassan ska redovisa måluppfyllelsen och genomförda insatser för att uppnå målet. Här ska särskilt framgå vilka åtgärder som vidtagits för att öka möjligheten att följa utvecklingen av förmånen, bl.a. genom utveckling och förändring av it-stödet. I Försäkringskassans årsredovisning 2016 bedömer myndigheten att målet för assistansersättningen delvis är uppfyllt. De främsta orsakerna till detta är att utvecklingen av antalet timmar bedöms vara på väg att brytas, att kvaliteten i handläggningen har ökat, att kontrollerna har förbättrats och att ett nytt läkarutlåtande har utarbetats.

I regleringsbrevet för budgetåret 2017 har som mål för assistansersättningen angetts att Försäkringskassans arbete med assistansersättning ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att rätt person får rätt ersättning, såväl flickor och pojkar som kvinnor och män. Besluten ska vara likvärdiga över hela landet. Försäkringskassan ska verka för att utredningar, försäkringsmedicinska utredningar och läkarutlåtanden håller hög kvalitet. Försäkringskassan ska även säkerställa en god kontroll för att motverka överutnyttjande och brottsligt nyttjande med ett särskilt fokus på den ökande timutvecklingen. Försäkringskassan ska redovisa måluppfyllelsen och genomförda insatser för att uppnå målet. Här ska särskilt framgå vilka åtgärder som vidtagits för att öka möjligheten att följa utvecklingen av förmånen, bl.a. genom utveckling och förändring av it-stödet.

Regeringsuppdrag

Av regleringsbrevet för budgetåret 2017 framgår att Försäkringskassan ska utreda konsekvenserna för flickor, pojkar, kvinnor och män med assistansersättning av de domar från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) som rör det s.k. femte grundläggande behovet ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade”, bl.a. HFD 2015 ref. 46. Försäkringskassan ska särskilt följa utvecklingen av antalet beviljade assistanstimmar fördelat på grundläggande behov och andra personliga behov. Försäkringskassan ska inom ramen för denna del av uppdraget samråda med Socialstyrelsen (jämför Socialstyrelsens uppdrag under rubriken Socialstyrelsen nedan). Försäkringskassan ska vidare göra en fördjupad analys av inflödet och utflödet av personer i assistansersättningen. Analysen ska omfatta skäl för avslag, indragningar och avslut av assistansersättningen. Försäkringskassan ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 december 2017.

Rapporter m.m.

Dokumentet Rättsfallsöversikt – personlig assistans (föräldraansvar) (Rättslig uppföljning 2015:1) innehåller ett urval domar från kammarrätterna samt

samtliga domar från HFD om bedömning av föräldraansvar vid rätt till personlig assistans enligt LSS och assistansersättning enligt SFB. I rättsfallsöversikten återfinns Försäkringskassans ställningstaganden, en analys av det nuvarande rättsläget och en översiktlig sammanställning av domarna.

Av rapporten Assistansersättningens utveckling – Orsaker till ökningen av antalet assistansmottagare och genomsnittligt antal timmar (Socialförsäkringsrapport 2015:13) framgår att ökningen av antalet personer över tid har sett olika ut för olika personkretsar och åldersgrupper. Vidare framgår att det genomsnittliga antalet assistanstimmar i princip har ökat kontinuerligt sedan 1994 när assistansersättningen infördes. Ökningen beror på en mängd olika faktorer. I rapporten redogörs även för regionala skillnader.

I rapporten Hantering av assistansersättning – Försäkringskassans arbete för att få bättre kontroll och större rättssäkerhet i administrationen av assistansersättningen – återrapportering av regeringsuppdrag (2015) beskrivs de åtgärder som Försäkringskassan har genomfört eller påbörjat för att säkerställa en bättre kontroll och en mer rättssäker hantering av assistansersättningen. Utöver vidtagna åtgärder anges att Försäkringskassan även fortsättningsvis kommer att ha fokus på åtgärder för att säkerställa en bättre kontroll av assistansersättningen. Åtgärder som redovisas i rapporten omfattar åtgärder för att minska risken för felaktiga utbetalningar och överutnyttjande (åtgärder för bättre kontroll), åtgärder som kan minska regionala skillnader relaterade till Försäkringskassans handläggning samt åtgärder för att höja kvaliteten i de medicinska underlagen för att stärka rättssäkerheten i besluten.

Av rapporten Assistansersättningen (Korta analyser 2016:3) framgår att för mottagare av den statliga assistansersättningen har det genomsnittliga antalet timmar med assistans ökat från 101 till 127 timmar i veckan de senaste tio åren. Ökningen har skett för både kvinnor och män, i alla åldersgrupper och för hela landet.

Enligt regeringens budgetproposition för 2017 satsade Försäkringskassan under 2013–2016 särskilt på att utveckla it-stöd för att effektivisera beslutsstöd, kontroll och informationsförsörjning (prop. 2016/17:1 utg.omr. 9, bet. 2016/17:SoU1, rskr. 2016/17:127). Försäkringskassan behöver i fortsättningen satsa på förbättrade kontroller i handläggningen av assistansersättning, höja kvaliteten på utredningarna, öka utredningskapaciteten och stärka arbetet mot bidragsbrott.

I regleringsbrevet för budgetåret 2016 fick Försäkringskassan i uppdrag att följa upp och analysera utvecklingen av assistansersättningen. I delrapporten Assistansersättningens utveckling – Förändringsprocesser 2005–2015 (Socialförsäkringsrapport 2016:5) har Försäkringskassan valt att lyfta fram hur assistansersättningen förändrats och analysera utvecklingen 2005–2015. Av rapporten framgår att antalet timmar fortsätter att öka, att ökningen av antalet mottagare har avstannat och att allt fler män än kvinnor får assistansersättning. Av slutrapporten Assistansersättningens utveckling (Socialförsäkringsrapport 2017:4) framgår att antalet personer som har

assistansersättning är relativt stabilt. De flesta behåller ersättningen under många år; endast för ett fåtal dras den in. När det sker beror det på att de grundläggande behoven inte längre uppgår till mer än 20 timmar per vecka. Vidare framgår att antalet med statlig assistansersättning ökade fram till 2009 men sedan dess har varit relativt stabilt med omkring 16 000 personer. Enligt Försäkringskassans bedömningar har två lagändringar bidragit till nästan halva ökningen: mottagare över 65 får behålla ersättningen, och många har beviljats assistans för annan hjälp som förutsätter ingående kunskap. Helt nya siffror från 2016 visar på en minskning med 3 procent. Antalet assistansmottagare är nu 15 691. Det är enligt Försäkringskassan ännu för tidigt att säga om detta är ett trendbrott eller inte, även om det finns vissa faktorer som talar för att det kan vara så. Försäkringskassan redovisar även att antalet som nybeviljas assistansersättning har minskat över tid. Det beror troligen på att framväxten av normering och rättspraxis sedan 2006 har förtydligat hur de grundläggande behoven ska beviljas och beräknas, vilket lett till att färre har rätt till statlig assistansersättning. Vidare redovisar Försäkringskassan att det genomsnittliga antalet beviljade timmar per mottagare har ökat kontinuerligt över tid. Ökningen kan framför allt härledas till ett ökat antal timmar för de som redan har ersättning.

Inspektionen för socialförsäkringen

Regeringsuppdrag

Regeringen gav 2013 Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag (S2013/4380/FST) att följa upp och analysera effekterna av de ändringar i LSS och SFB som trädde i kraft den 1 juli 2013 (prop. 2012/13:1 utg.omr. 9, bet. 2012/13:SoU1, rskr. 2012/13:115). ISF ska också följa upp de åtgärder som Försäkringskassan vidtagit för att utveckla styrning och organisation i syfte att effektivisera handläggningen och kontrollen av ärenden inom assistansersättningen. Vidare ska ISF följa Försäkringskassans arbete med att utveckla ett ändamålsenligt it-stöd för handläggning och kontroll av ärenden om assistansersättning. ISF ska bedöma om kompletterande åtgärder behöver vidtas för att förhindra oegentligheter, överutnyttjande eller andra orsaker till felaktiga utbetalningar. Om så är fallet ska ISF lämna förslag på sådana åtgärder. ISF ska även lämna förslag på ytterligare åtgärder om man finner att det behövs för att förbättra handläggning, beslut, utbetalningar och kontroll av ärenden om assistansersättning. ISF ska lämna en slutlig redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 december 2017.

Av ISF:s regleringsbrev för budgetåret 2017 framgår att ISF ska kartlägga och analysera marknaden för anordnare med tillstånd att bedriva personlig assistans. ISF ska bl.a. kartlägga och analysera marknadens aktörer, deras lönsamhet, spridningen i lönsamhet samt brister i marknads- och konkurrensförhållanden. Assistansersättningssystemets konstruktion och dess effekter på lönsamhetsutvecklingen ska ingå i analysen. ISF ska vidare

beskriva och analysera den utveckling som skett i förhållande till uppgifter som redovisas i rapporten Assistansmarknaden – En analys av timschablonen (2012:2). ISF ska återrapportera uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 december 2017.

Rapporter

I rapporten Vad är normalt? – Föräldraansvaret i assistansersättningen (2014:6) redovisas hur Försäkringskassan beaktar föräldraansvaret när den bedömer rätten till assistansersättning för personlig assistans. Huvudslutsatsen av granskningen är att bedömningarna av föräldraansvaret varierar. ISF föreslår att Försäkringskassan utvecklar sin styrning och stödet till handläggarna, att Försäkringskassan vidareutvecklar rutiner för hur bedömningen av föräldraansvaret dokumenteras och att regeringen låter utreda utformningen av den rättsliga regleringen av föräldraansvaret.

Av ISF:s rapport Assistansersättning och kommunala stöd till personer med funktionsnedsättning (2014:19) framgår att den sammantagna bilden är att de som har störst behov också är de som får assistansersättning och att de flesta som blir av med sin assistansersättning får andra stöd.

Rapporten Kommunernas kostnader för assistansverksamhet (2014:23) behandlar det kommunala redovisningsunderlag som ligger till grund för kommunernas krav förmedlat av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Det framgår bl.a. att underlaget är osäkert eftersom kommunerna i allmänhet inte har en tillräckligt detaljrik redovisning för att kunna beräkna sina kostnader för den del av verksamheten som assistansersättningen ska täcka. Tillsammans med ISF:s tidigare analys av de privata anordnarnas kostnader (2012:12) ger denna rapport enligt ISF ytterligare skäl för regeringen att ompröva den nuvarande konstruktionen baserad på en timschablon.

Av rapporten Assistansersättningen – Brister i lagstiftning och tillämpning (2015:9) framgår att utgifterna för assistansersättningen ökar i fasta priser, vilket förklaras både av att det genomsnittliga antalet timmar ökar kontinuerligt och av att antalet personer som har assistansersättning har blivit fler. Under de senaste tio åren har det också skett en omfattande förändring av sammansättningen av assistansanordnare på assistansmarknaden, från primärt offentligt utförande till övervägande privat utförande. Vidare har en rad problem med lagstiftningen och tillämpningen identifierats. Lagstiftningen är otydlig, vilket tillsammans med incitamenten för både mottagare och anordnare bidrar till ökningen av utgifterna. Det delade huvudmannaskapet mellan staten och kommunerna medför problem med gränsdragningen mellan assistansersättning, kommunala insatser och sjukvård. Det finns vidare ekonomiska incitament i systemet för föräldrar att inte överlåta ansvar och timmar till en annan huvudman. Det kan i vissa fall skapa en risk för att barns och ungdomars självständighet kommer i konflikt med familjens ekonomiska intresse. Kraven på redovisningen av utförd assistans är lågt satta och ger begränsade möjligheter till kontroll. Mottagarna lyfter ofta fram integritetsproblem i handläggningen. Ökad standardisering och en enklare

behovsbedömning för ett lägre standardiserat antal timmar är tänkbara sätt att hantera detta problem på.

I rapporten Sjukvårdande insatser och personlig assistans (2016:16) undersöker ISF hur Försäkringskassan tolkar reglerna om egenvård och i vilken utsträckning ansvar kan utkrävas om något går fel. I samband med detta redovisas hur relevant domstolspraxis påverkar Försäkringskassans tillämpning av reglerna om assistansersättningen. Granskningen visar att lagstiftningen är otydlig när det gäller olika huvudmäns ansvar och att det finns incitament för kommuner och landsting att vältra över ansvaret för sjukvårdande insatser på personliga assistenter som därmed ofta tvingas ta ett orimligt stort ansvar. Av granskningen framgår även att HFD i några centrala domar har ändrat praxis i fråga om sjukvård i personlig assistans i en kraftigt åtstramande riktning. Dessa domar innebär att många brukare riskerar att bli av med sin assistans. Detta kan tillämpande myndigheter – i detta fall Försäkringskassan – inte ändra på, eftersom myndigheten är skyldig att följa den praxis som fastställts av HFD. Om konsekvenserna av dessa domar inte överensstämmer med lagstiftarens intentioner bör regeringen tydliggöra detta och föreslå att gällande lagstiftning ändras. Rapporten har överlämnats till LSS-utredningen.

Socialstyrelsen

Regeringsuppdrag

Socialstyrelsen fick i november 2015 i uppdrag att undersöka behovet av föräldraskapsstöd som är särskilt utformat för föräldrar och vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning. Om ett sådant behov bedöms finnas ska Socialstyrelsen med utgångspunkt i detta och övrig tillgänglig kunskap inom området ta fram ett kunskapsunderlag och ett metodstöd för särskilt utformat föräldraskapsstöd till målgruppen. Vidare fick Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag och att utveckla ett metodstöd för bättre samordning av insatser för flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen ska identifiera hinder för samordning och prioritera målgrupper utifrån omfattningen av behov. Samordning av insatser ska syfta till ökade förutsättningar för helhetsperspektiv på insatsernas innehåll, utformning och ändamålsenlighet sammantaget och var för sig. Därigenom ska verksamheter kunna bedrivas så effektivt som möjligt. Uppdraget delrapporterades i december 2016. Delrapporten består av två delar, Samordning av insatser och Föräldraskapsstöd till föräldrar till barn med funktionsnedsättning. Uppdraget (S2015/07318/FST [delvis]) ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 oktober 2017.

Av Socialstyrelsens regleringsbrev för budgetåret 2016 framgår att Socialstyrelsen ska fortsätta uppdraget att administrera och hantera utbetalningarna av ersättning till utbildningen för handläggare som prövar ansökningar om insatser enligt LSS. Utbildningen är tidsbegränsad och inleds

under 2017 och avslutas senast den 31 december 2018. Socialstyrelsen ska lämna en slutrapport senast den 15 april 2019.

Vidare ska Socialstyrelsen enligt regleringsbrevet för budgetåret 2016 på ett ändamålsenligt sätt och till berörda aktörer sprida det kunskapsunderlag som slutredovisades den 1 december 2015 (dnr S2014/885/FST) inom verksamhetsområdet stöd till personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen ska också ta fram ett kunskapsunderlag om metoder för ökad delaktighet och självständighet för personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Syftet är att ta fram stöd och vägledning samt samla och sprida verksamma metoder för ökad delaktighet för personer med nedsatt beslutsförmåga. En slutrapport som omfattar kunskapsunderlaget om metoder för delaktighet ska redovisas senast den 30 november 2017.

Av regleringsbrevet för budgetåret 2017 framgår att Socialstyrelsen ska kartlägga vilket stöd som lämnas av kommuner till personer med funktionsnedsättningar som har behov av hjälp med genomförande av s.k. egenvårdsinsatser. Socialstyrelsen ska också undersöka i vilken utsträckning kommuner samverkar med landstingen i frågor som rör egenvård för denna målgrupp. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 december 2017.

Vidare ska Socialstyrelsen enligt regleringsbrevet för budgetåret 2017 utreda konsekvenserna av de domar från HFD som rör det s.k. femte grundläggande behovet ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade” (bl.a. HFD 2015 ref. 46). Analysen ska omfatta hur domarna påverkat kommunernas beviljanden av insatser enligt LSS och SoL. Vidare ska konsekvenserna för brukare med personlig assistans samt ett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv inkluderas i analysen. Socialstyrelsen ska inom ramen för uppdraget samråda med Försäkringskassan (jämför Försäkringskassans uppdrag under rubriken Försäkringskassan ovan). Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 15 december 2017.

Rapporter m.m.

Socialstyrelsen har sammanställt en handbok för rättstillämpning vid handläggning och utförande av LSS-insatser (Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning) som uppdaterades 2014.

Socialstyrelsen konstaterade i rapporten Barn med personlig assistans – Möjligheter till utveckling, självständighet och delaktighet (2014) att för de allra flesta barn och unga med funktionsnedsättning är personlig assistans en insats som fungerar bra och har inneburit en förbättrad livskvalitet. Med barnets bästa i fokus har dock Socialstyrelsen identifierat ett antal problem och risker i samband med att barn och unga beviljas personlig assistans. Ett problemområde gäller hur unga med funktionsnedsättning ska kunna bli så självständiga som möjligt och hur deras frigörelseprocess kan underlättas. För att öka möjligheterna till delaktighet, självständighet och utveckling för barn och unga med personlig assistans anser Socialstyrelsen bl.a. att det är

angeläget att kommunerna i sina bedömningar tar hänsyn till att ungdomar som har personlig assistans även bör få andra insatser som kan underlätta en frigörelseprocess och att såväl privata som kommunala assistansanordnare ska beakta att ungdomar som har anhöriga som assistenter även bör ha externa assistenter.

I rapporten Personlig assistent och god man – Är rollerna förenliga? (2014) gör Socialstyrelsen bedömningen att en bestämmelse som innebär att en person med funktionsnedsättning inte kan välja att ha sin ställföreträdare som personlig assistent skulle innebära en alltför stor inskränkning i den enskildes rätt att själv bestämma vem som ska utföra den personliga assistansen, utan att riskerna i nuvarande system skulle undanröjas. Vad särskilt gäller ombudsmannaskap skulle en sådan inskränkning kunna uppfattas som ett hinder för rätten att sluta avtal. Socialstyrelsen lämnar bl.a. förslag om att utbilda överförmyndare, gode män och förvaltare om LSS och om funktionsnedsättningar och deras konsekvenser samt om att öka kontrollen och tillsynen över hur gode män och förvaltare utför uppdragen att sörja för personen och bevaka hans eller hennes rätt.

Socialstyrelsen har nyligen redovisat ett uppdrag att kartlägga hur hälso- och sjukvården arbetar med information och säkerhet när det gäller egenvårdsinsatser i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter Bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6). I rapporten Hur arbetar hälso- och sjukvården med egenvårdsinsatser? – En kartläggning drar Socialstyrelsen bl.a. slutsatsen att myndigheten behöver ta fram tydligare information om hälso- och sjukvårdens ansvar för bedömning, information och samråd med andra aktörer vid egenvårdinsatser enligt föreskrifterna samt att en ny egenvårdsbedömning ska göras vid förändrade omständigheter. Rapporten är under beredning inom Regeringskansliet.

I Socialstyrelsens rapport Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2017 beskriver Socialstyrelsen tillståndet och utvecklingen inom funktionshindersområdet och de individuella stöden. Av rapporten framgår att barn, ungdomar och vuxna som bor i en bostad med särskild service enligt LSS blir alltmer delaktiga och har större inflytande över insatsens genomförande än tidigare. Vidare uppger många brukare att de är nöjda med handläggningen av LSS-ärenden; de kan få tag på sin handläggare vid behov och de är nöjda med beslutet. Men brukare lyfter även fram vissa brister i handläggningen, t.ex. långa handläggningstider och bristande kunskap om funktionsnedsättningar.

Riksrevisionen

Riksrevisionen konstaterade i granskningsrapporten Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Ett (o)lösligt problem? (RiR 2011:17) att samordningsproblem kvarstår. Mångfalden av huvudmän och aktörer försvårar samverkan och bidrar till problem och förvirring hos alla

inblandade. Förankringen av samverkan uppåt i organisationen brister ofta. Ingen aktör anser sig ha ett uttalat mandat att driva samverkan, och ingen känner sig som huvudansvarig för samordningen av stödet. Föräldrar bär fortfarande ett tungt samordningsansvar.

Av granskningsrapporten Stödet till anhöriga omsorgsgivare (RiR 2014:9) framgår att Riksrevisionens övergripande slutsats är att staten inte har gett goda förutsättningar för ett stöd till anhöriga omsorgsgivare som motsvarar behoven. Granskningen visar att anhörigas behov av stöd ofta handlar om att den närstående får en god vård och omsorg men också om ett individanpassat och flexibelt stöd till dem själva. Riksrevisionen rekommenderar bl.a. regeringen att överväga om 5 kap. 10 § SoL behöver förtydligas, och om regeringen vill möjliggöra uppföljning, ökad kunskap samt tillsyn av anhörigstödet i kommunerna bör regeringen ta ställning till hur anhörigstödet som ges som service och bistånd ska dokumenteras av kommunerna.

I granskningsrapporten Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet? (RiR 2015:7) är Riksrevisionens övergripande slutsats att syftet med aktivitetsersättningen inte uppnås och att ersättningen inte lever upp till riksdagens och regeringens mål om ett aktivt förhållningssätt för unga med nedsatt arbetsförmåga. Riksrevisionen bedömer att regeringen har varit alltför passiv i sin styrning, trots uppenbara och sedan länge påtalade problem i nuvarande system med aktivitetsersättningen. Riksrevisionens granskning visar att det behov av insatser som i dagsläget finns för gruppen med aktivitetsersättning inte motsvaras av det utbud som tillgodoses vare sig genom kommunernas dagliga verksamhet, Arbetsförmedlingens arbetslivsinriktade rehabilitering eller de aktiviteter som Försäkringskassan beviljar särskild ersättning för. För att de personer som befinner sig i kommunens dagliga verksamhet ska ha samma möjligheter att komma vidare till studier eller arbete som övriga personer med aktivitetsersättning är det enligt Riksrevisionen en förutsättning att både handläggarna på Försäkringskassan och handläggarna i kommunen arbetar med denna grupp utifrån ett arbetslivsinriktat perspektiv. Riksrevisionen rekommenderar bl.a. regeringen att se över ansvariga aktörers uppdrag när det gäller samordning av insatser till personer med aktivitetsersättning.

Riksrevisionens granskningsrapport Felaktiga utbetalningar inom socialförsäkringen – Försäkringskassans kontrollverksamhet (RiR 2016:11) är inriktad på de förmåner som Försäkringskassan ansvarar för, varav en är assistansersättning. Övergripande konstaterar Riksrevisionen att Försäkringskassan genomför många insatser och åtgärder för att minska felaktiga utbetalningar, t.ex. att motverka brottslighet inom assistansersättningen och att automatisera förmåner. Riksrevisionen rekommenderar bl.a. regeringen att se till att Försäkringskassan regelbundet mäter storleken på de felaktiga utbetalningarna.

Inspektionen för vård och omsorg

Av regleringsbrevet för budgetåret 2017 för Inspektionen för vård och omsorg (IVO) framgår att myndigheten ska ta fram en handlingsplan för hur myndigheten avser att utveckla arbetet med tillståndsprövning och tillsyn av assistansanordnare enligt SFB samt LSS. IVO ska vidare redovisa vidtagna åtgärder och resultatet av de åtgärder som vidtagits under året. Handlingsplanen ska redovisas senast den 28 april 2017, och en samlad redovisning ska lämnas senast den 28 februari 2018. Båda redovisningarna ska lämnas till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten har haft i uppdrag att förstärka upphandlingskompetensen hos myndigheter som upphandlar verksamhet som berör äldre och personer med funktionsnedsättning. Uppdraget gavs inledningsvis till Konkurrensverket i januari 2015. I samband med bildandet av Upphandlingsmyndigheten den 1 september 2015 gick uppdraget över till den nya myndigheten. Myndigheterna har bl.a. planerat och genomfört utbildningar och tagit fram en vägledning som vänder sig till kommuner som stöd vid upphandling av omsorgs- och stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. De har även kartlagt och inventerat problem när det gäller upphandling av välfärdsteknik och hjälpmedel.

Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet (Brå) publicerade 2015 rapporten Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet – En rapport om välfärdsbrott med felaktiga intyg (2015:8). Av rapporten framgår att felaktiga intyg utnyttjas för utbetalningar från myndigheterna inom välfärdssystemet. Beslut på en myndighet påverkar beslut på en annan, och får dessutom konsekvenser även på längre sikt. I rapporten identifieras problem och presenteras förslag till åtgärder.

Uppdrag om praktik

Regeringen har gett ett antal statliga myndigheter i uppdrag att mellan den 1 april 2016 och 31 december 2018 ställa praktikplatser till förfogande åt Arbetsförmedlingen och ta emot arbetssökande personer med funktionsnedsättning från Arbetsförmedlingen för praktik (A2016/00216/A). Myndigheterna ska senast den 1 april 2017, den 1 april 2018 och den 15 januari 2019 redovisa till Statskontoret hur uppdraget genomförs och vilka resultat som nåtts enligt instruktion från Statskontoret. Regeringen har gett myndigheterna i tilläggsuppdrag att mellan den 1 februari 2017 och 31 december 2018 sammanlagt ta emot i genomsnitt minst 1 000 personer per år med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik (A2017/00238/A).

Uppdrag att analysera införandet av vissa skyldigheter för Försäkringskassan och kommunerna i samband med att assistansersättning har dragits in

Socialstyrelsen och Försäkringskassan fick i december 2016 i uppdrag av regeringen att analysera om Försäkringskassan bör få en specifikt angiven skyldighet att skyndsamt anmäla till kommunen när en person som har beviljats assistansersättning enligt SFB får sin ersättning indragen. Vidare ska Socialstyrelsen analysera om kommunen bör få en skyldighet att när en sådan anmälan mottagits ta kontakt med den enskilde i fråga ifall en utredning om insats enligt LSS ska initieras. Myndigheterna ska vid behov lämna författningsförslag.

Myndigheterna ska gemensamt redovisa uppdragets första del, och Socialstyrelsen ska självständigt redovisa uppdragets andra del till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 september 2017 (S2016/07876/FST [delvis]).

Sveriges Kommuner och Landsting

SKL publicerade 2015 rapporten Koll på assistansen – En handledning för kommunens analys. Av rapporten framgår att personlig assistans är en av kommunernas större verksamheter. Det har inte tidigare gjorts något mer omfattande försök att förklara skillnader i kostnader för utförande av assistans vare sig mellan kommuner eller mellan kommunerna sammantaget och privata utförare. Under våren 2015 bedrev SKL ett projekt tillsammans med ett antal kommuner med syfte att analysera och försöka förklara dessa kostnadsskillnader. Syftet med rapporten är att ge vägledning för de kommuner som vill arbeta med att ur ett ekonomiskt perspektiv analysera och effektivisera sin verksamhet inom personlig assistans.

Debatter i kammaren

Frågor om stöd till personer med funktionsnedsättning har debatterats vid ett flertal tillfällen under frågestunder i kammaren. På begäran av Kristdemokraterna hölls den 28 oktober 2016 en aktuell debatt om personlig assistans.

Interpellationer och skriftliga frågor

Statsrådet Åsa Regnér har 2016 och 2017 besvarat ett stort antal skriftliga frågor och interpellationer om stöd till personer med funktionsnedsättning. Några av dem återges nedan.

Interpellationer

Den 1 september 2016 besvarade statsrådet Åsa Regnér en interpellation om besparingar i assistansersättningen (ip. 2015/16:745, prot. 2015/16:129). Statsrådet anförde att det är angeläget att värna denna reform. Reformen har på avgörande sätt förbättrat levnadsvillkoren och möjliggjort ökat

självbestämmande för många flickor, pojkar, kvinnor och män med omfattande funktionsnedsättningar. Det är enligt statsrådet självklart att välfärd får kosta. Samtidigt ska alla i vårt land känna sig trygga med att pengarna i vår skattefinansierade välfärd används på ett ändamålsenligt sätt.

Vidare besvarade statsrådet Åsa Regnér den 20 januari 2017 en interpellation om överutnyttjande av assistansersättningen (ip. 2016/17:207, prot. 2016/17:58), en interpellation om träffsäkra insatser inom LSS (ip. 2016/17:215, prot. 2016/17:58) och en interpellation om tilläggsdirektiv till LSS-utredningen (ip. 2016/17:216, prot. 2016/17:58). Statsrådet anförde bl.a. att hennes bedömning är att utredningen har ett omfattande uppdrag med möjlighet att lämna förslag på alla de områden som interpellanten efterfrågar. Exempelvis omfattar utredningsuppdraget redan att göra samhällsekonomiska konsekvensanalyser av de förslag som lämnas. Sammanfattningsvis är det enligt statsrådet i dagsläget inte motiverat med tilläggsdirektiv till utredningen på de områden som interpellanten efterfrågar.

Skriftliga frågor

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:1059) om ojämlika LSS-insatser uttalade statsrådet Åsa Regnér den 13 april 2016 att det enligt statistiken är uppenbart att det finns skillnader mellan kvinnor och män, flickor och pojkar när det gäller beviljande av insatser enligt LSS. Det är däremot osäkert i vilken utsträckning detta beror mer på strukturella faktorer än naturliga variationer i befolkningen. Det kan antas att det beror på både och. Det är också känt att i samband med att LSS trädde i kraft och vårdhemsavvecklingen påbörjades var en stor del av de kvinnor och män som omfattades av lagstiftningen ojämnt fördelade över landet. Det berodde huvudsakligen på landstingens tidigare lokalisering av vårdhem och andra verksamheter för LSS till vissa kommuner. Från början hanterades olikheterna mellan kommunerna dels genom avtrappande länsvisa mellankommunala utjämningar, dels genom avtal om kostnadsansvar mellan kommuner. Sedan 2004 (ändrat 2009) finns ett särskilt utjämningssystem för insatser enligt LSS som ska utjämna de skillnader som finns.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:1178) om assistansbehov uttalade statsrådet Åsa Regnér den 11 maj 2016 att hon vill betona att alla kvinnor och män, flickor och pojkar som har behov av stöd och service har rätt till detta genom den lagstiftning som finns i vårt land, närmast SoL och LSS.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2015/16:1526) om rätt till stöd från Försäkringskassan uttalade statsrådet Åsa Regnér den 30 augusti 2016 att det är viktigt att påpeka att kommunerna enligt LSS har ett grundläggande ansvar för personlig assistans när behovet av personlig assistans för de grundläggande behoven inte överstiger 20 timmar per vecka. Kommunerna gör en egen utredning av behovet, även om Försäkringskassan utrett frågan först och kommit fram till att personen inte är berättigad till assistansersättning. Barn med behov av stödinsatser kan således få andra insatser än personlig assistans via den statliga assistansersättningen.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2016/17:226) om beslut i fråga om LSS uttalade statsrådet Åsa Regnér den 9 november 2016 att för att öka förutsättningarna för likvärdighet i kommunernas beslut enligt LSS har regeringen beslutat om en kompetenssatsning för LSS-handläggare med tonvikt på den allmänna inriktningen i LSS samt om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Under 2016 avsatte regeringen även 200 miljoner kronor för en kunskapssatsning riktad till verksamheter inom äldreomsorgen och funktionshindersomsorgen. Satsningen möjliggör för kommunerna att fortsätta att utveckla kompetenssatsningar riktade till personal inom äldre- och funktionshindersområdena. Regeringens insatser genomförs utifrån ett jämställdhetsperspektiv, inte minst inom biståndsbedömning där skillnader särskilt uppmärksammats.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2016/17:353) om fortsatta oklarheter när det gäller underlag om personlig assistans uttalade statsrådet Åsa Regnér den 30 november 2016 att man i betänkandet Åtgärder mot fusk och felaktigheter (SOU 2012:6) pekar på att den sammantagna bedömningen är att kostnader för överutnyttjande kan ligga i intervallet 13–18 procent av kostnaderna för assistansersättningen 2010. Man pekar särskilt på att de ekonomiska drivkrafterna i ersättningssystemet kan leda till överutnyttjande. I detta intervall ingår flera delar, även t.ex. övervältring av kostnader mellan huvudmän.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2016/17:774) om åtgärder mot fusk uttalade statsrådet Åsa Regnér den 8 februari 2017 att det är angeläget att assistansersättningen utformas så att utbetalningarna endast kommer dem till del som medlen är avsedda att stödja så att förtroendet för den skattefinansierade välfärden upprätthålls.

Som svar på en skriftlig fråga (fr. 2016/17:904) om åtgärder mot fusk uttalade statsrådet Åsa Regnér den 8 mars 2017 att regeringen ser allvarligt på brott mot välfärdssystemen eftersom dessa finansieras med våra gemensamma medel som är avsatta för dem som behöver samhällets stöd mest. En rad åtgärder har därför vidtagits under valperioden. En effektiv brottsbekämpning är nödvändig för att upprätthålla dessa systems legitimitet och trovärdighet. Detta gäller också för assistansersättningen.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om stöd till personer med funktionsnedsättning behandlades av utskottet i bl.a. betänkande 2014/15:SoU8 Funktionshindersfrågor. Utskottet avstyrkte samtliga motionsyrkanden, främst på grund av pågående arbete på området, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening borde det vara självklart att alla brukare har likvärdiga möjligheter att bestämma över sin personliga assistans. Även den som får sin personliga assistans från kommunen bör få en rätt att välja utförare

genom att lagen (2008:962) om valfrihetssystem tillämpas. Utskottet anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att alla personer med funktionsnedsättning som har beviljats en insats ska få möjlighet att välja utförare. Riksdagen bör ställa sig bakom det som utskottet anför och tillkännage detta för regeringen. Motionerna 2015/16:2484 (M) yrkandena 1 och 6, 2015/16:3212 (C) yrkande 1, 2016/17:314 (C) yrkande 1 och 2016/17:3268 (KD, M, C, L) yrkande 3 bör bifallas.

Ett motionsyrkande tar upp frågan om personlig budget. Riksdagen bör inte ta något initiativ i denna fråga nu, och därför bör motion 2015/16:1471 (FP) yrkande 3 avslås.

Utskottet välkomnar att regeringen har gett LSS-utredningen i uppdrag att se över assistansersättningen i socialförsäkringsbalken (SFB) och delar av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Mot denna bakgrund finns det inte anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen när det gäller motionsyrkandena om en översyn av LSS m.m. Motionerna 2015/16:1007 (S) yrkandena 1 och 2 samt 2016/17:2192 (S) bör avslås.

Vidare anser utskottet inte att det finns behov av tilläggsdirektiv till LSS-utredningen, och motion 2016/17:3031 (L) yrkande 1 bör avslås.

När det gäller motionsyrkanden om behovsbedömning vid personlig assistans konstaterar utskottet inledningsvis att det i LSS-utredningens uppdrag ingår att lämna förslag till hur de kriterier som ska ligga till grund för bedömningen av rätt till och omfattning av insatser kan definieras tydligare och mer transparent. Vidare konstaterar utskottet att det framgår av Försäkringskassans och Socialstyrelsens regleringsbrev för budgetåret 2017 att myndigheterna har i uppdrag att utreda konsekvenserna av de domar från Högsta förvaltningsdomstolen som rör det s.k. femte grundläggande behovet (annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade). Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionerna 2015/16:752 (V) yrkande 1, 2015/16:1471 (FP) yrkande 2, 2015/16:1648 (SD) och 2016/17:918 (SD) bör därför avslås.

Några motionsyrkanden tar upp olika aspekter på kvalitet. Utskottet välkomnar att regeringen i Försäkringskassans regleringsbrev för budgetåret 2017 som mål för assistansersättningen har angett att Försäkringskassans arbete med assistansersättning ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att rätt person får rätt ersättning, såväl flickor och pojkar som kvinnor och män. I regleringsbrevet anges även att besluten ska vara likvärdiga över hela landet. Vidare ska Försäkringskassan verka för att utredningar, försäkrings-medicinska utredningar och läkarutlåtanden håller hög kvalitet. Riksdagen bör således inte ta något initiativ i denna fråga, och därför bör även motionerna 2015/16:2484 (M) yrkandena 4 och 7 samt 2015/16:2539 (S) yrkande 1 avslås.

Utskottet konstaterar vidare att regeringen i Försäkringskassans ovannämnda regleringsbrev har förtydligat målet för assistansersättningen. Yrkande 2 i motion 2016/17:3031 (L) får därmed anses tillgodosett och bör avslås.

Ett av de genomgående perspektiven i LSS-utredningen ska vara en analys av hur lagstiftningen i ökad utsträckning kan bidra till att underlätta möjligheterna till studier, arbete eller annan sysselsättning. Regeringen har dessutom gett ett antal statliga myndigheter i uppdrag att 2016–2018 ställa praktikplatser till förfogande åt Arbetsförmedlingen och ta emot arbetssökande personer med funktionsnedsättning från Arbetsförmedlingen för praktik. Mot denna bakgrund anser utskottet att det saknas skäl för ett sådant tillkännagivande om arbete som begärs i motion 2015/16:2484 (M) yrkande 3. Motionsyrkandet bör avslås.

I uppdraget till LSS-utredningen ingår även att lämna förslag på eller ange kriterier för vad som bör gälla för den som utför insatserna enligt LSS, t.ex. krav på viss kompetens. Inte heller på detta område anser utskottet således att riksdagen bör ta något initiativ. Motion 2015/16:2484 (M) yrkandena 8 och 9 bör avslås.

Ytterligare ett genomgående perspektiv i LSS-utredningen ska vara en analys av hur barn- och ungdomsperspektivet kan stärkas i lagstiftningen. Utredaren ska bl.a. analysera hur det tydligare kan regleras vad som ska avses med vårdnadshavares ansvar vid bedömning av behovet av personlig assistans. Dessutom konstaterar utskottet att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att undersöka behovet av föräldraskapsstöd som är särskilt utformat för föräldrar och vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning. Enligt utskottet finns det således inte anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen i frågan om barn med personlig assistans. Motionerna 2015/16:1002 (S) och 2016/17:2740 (S) bör avslås.

Vidare välkomnar utskottet att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag och att utveckla ett metodstöd för bättre samordning av insatser för flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Riksdagen bör inte ta något initiativ i denna fråga och motionerna 2015/16:1844 (SD), 2015/16:2070 (SD), 2015/16:3212 (C) yrkande 4, 2016/17:314 (C) yrkande 4, 2016/17:755 (SD) och 2016/17:1373 (SD) bör avslås.

Utskottet delar inte uppfattningen i motion 2015/16:1922 (M) om ett kunskapscentrum. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet konstaterar att ytterligare ett genomgående perspektiv i LSS-utredningen ska vara en analys av orsaken till skillnader mellan flickor och pojkar, kvinnor och män när det gäller kvaliteten i, tillgången till och omfattningen av insatser. Riksdagen bör således inte ta något initiativ i denna fråga, och därför bör även motion 2015/16:748 (V) yrkande 3 avslås.

När det gäller motionsyrkanden om statligt huvudmannaskap konstaterar utskottet att det i uppdraget till LSS-utredningen ingår att se över ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionerna 2015/16:752 (V) yrkande 3 och 2015/16:1471 (FP) yrkande 1 bör avslås. Riksdagen bör därmed inte heller ta något initiativ i frågan om att förbättra och effektivisera hanteringen av assistansersättningen, och därför bör även motion 2016/17:1074 (M) avslås.

Ett motionsyrkande tar upp frågan om assistans för barn med behov av avancerad vård i hemmet. Inledningsvis konstaterar utskottet att Socialstyrelsens rapport Hur arbetar hälso- och sjukvården med egenvårdsinsatser? – En kartläggning är under beredning inom Regeringskansliet. Vidare har Socialstyrelsen fått i uppdrag att kartlägga vilket stöd som lämnas av kommuner till personer med funktionsnedsättningar som har behov av hjälp med genomförande av s.k. egenvårdsinsatser. Slutligen ingår i uppdraget för LSS-utredningen att analysera hur gränsdragningen mot HSL, mot tillsyn på grund av medicinska behov och mot andra kommunala insatser, kan tydliggöras ytterligare i syfte att renodla de uppgifter som ska ingå i insatsen personlig assistans. Mot denna bakgrund anser utskottet att det saknas skäl för ett sådant tillkännagivande som begärs i motion 2016/17:314 yrkande 5, som därmed bör avslås.

Utskottet välkomnar regeringens lagförslag som syftar till att ge bättre flexibilitet för enskilda som har beviljats ett högre belopp än schablonbeloppet. Förslaget har remissbehandlats, och ärendet är under beredning inom Regeringskansliet. Riksdagen bör enligt utskottet för närvarande inte föregripa resultatet av detta arbete, och därför bör även motion 2016/17:3268 (KD, M, C, L) yrkande 4 avslås.

Utskottet konstaterar att LSS-utredningen har i uppdrag att lämna alternativa förslag till hur personlig assistans och ersättningen för sådan ska regleras för att insatsen ska användas ändamålsenligt och effektivt samt bidra till delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor. Vidare ska utredaren lämna förslag på hur kostnader för personlig assistans (inklusive frågan om sjuklöner och vikarier) ska ersättas träffsäkert och kostnadseffektivt framöver och vad kostnaderna ska utgå från och får omfatta. Enligt utskottet finns det mot denna bakgrund inte anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen när det gäller frågan om assistansersättningens utformning. Motionerna 2015/16:2568 (KD) yrkande 88 och 2016/17:3305 (KD) yrkande 90 bör avslås. Riksdagen bör därmed enligt utskottet inte heller ta något initiativ i frågan om assistans vid sjukhusvistelser, och därför bör även motion 2015/16:1437 (S) avslås. Enligt utskottet finns det inte heller anledning att föreslå några åtgärder från riksdagen när det gäller ersättning m.m., sjukersättning för personlig assistans och tvåårsomprövningar av assistansersättningen, och därför bör även motionerna 2015/16:1774 (S), 2015/16:2539 (S) yrkandena 2–4, 2015/16:3212 (C) yrkande 2 och 2016/17:314 (C) yrkande 2 avslås.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har i uppdrag att följa upp och analysera effekterna av de ändringar i LSS och i SFB som trädde i kraft den 1 juli 2013. Riksdagen bör därför enligt utskottet inte ta något initiativ i denna fråga, och därför bör motion 2015/16:752 (V) yrkande 2 avslås.

Utskottet välkomnar att regeringen i Försäkringskassans ovannämnda regleringsbrev som mål för assistansersättningen har angett att Försäkringskassan ska säkerställa en god kontroll för att motverka överutnyttjande och brottsligt nyttjande med ett särskilt fokus på den ökande timutvecklingen. Vidare har ISF i uppdrag att följa upp de åtgärder som

Försäkringskassan har vidtagit för att utveckla styrningen och organisationen i syfte att effektivisera handläggningen och kontrollen av ärenden inom assistansersättningen. Utskottet anser därför inte att det finns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen när det gäller ett motionsyrkande om skärpt kontroll av assistansersättningen. Motion 2016/17:527 (M) bör avslås.

Slutligen anser utskottet att det som anförs i motionerna 2015/16:3212 (C) yrkande 3 och 2016/17:314 (C) yrkande 3 om personlig kontakt inte utgör tillräckliga skäl till att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Hjälpmedel och tolktjänst

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om val av hjälpmedel, nationella riktlinjer för hjälpmedel, assistanshundar och tolktjänst.

Jämför reservationerna 20 (M, SD) och 21 (SD).

Motionerna

Val av hjälpmedel

I motion 2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att värna lagen (2008:962) om valfrihetssystem under valperioden genom att genomföra en översyn av hur valfrihet av hjälpmedel kan värnas och hur landstingens och regionernas ansvar för hjälpmedel kan förtydligas i hälso- och sjukvårdslagen.

I motion 2015/16:1968 av Per Lodenius och Eskil Erlandsson (båda C) föreslås ett tillkännagivande om att man bör utreda hur personer med funktionsnedsättning ska kunna få möjlighet att själva välja hjälpmedel och att detta inte ska vara beroende av var man bor eller hur gammal man är.

Nationella riktlinjer för hjälpmedel

I motion 2016/17:1752 av Carina Herrstedt och Christina Östberg (båda SD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att arbeta fram nationella riktlinjer för hjälpmedel för att säkerställa att dessa erbjuds på lika villkor och enligt en nationell prissättningsmodell som ska gälla över hela landet.

Assistanshundar

I motion 2016/17:1670 av Börje Vestlund (S) föreslås ett tillkännagivande om assistanshundar för personer med funktionsnedsättning. Synskadades behov av att ha ledarhundar kan enligt motionären inte nog betonas. Regeringen bör dock se över möjligheterna för övriga individer med funktionsnedsättningar

att ta del av anslagen. Ett liknande yrkande finns i motion 2015/16:1441 av samma motionär.

I motion 2016/17:866 av Ida Karkiainen (S) föreslås ett tillkännagivande om att utreda behovet av ledarhundar. Det är enligt motionären angeläget att regeringen utreder behovet av ledarhundar och säkrar att de som vill använda ledarhunden som hjälpmedel ska få möjlighet till det.

Tolktjänst

I motion 2015/16:2288 av Lars-Axel Nordell (KD) föreslås ett tillkännagivande om behovet av en översyn av staten som huvudman för språktolkning och teckenspråkstolkning.

Gällande ordning

Den 1 april 2017 träder en ny hälso- och sjukvårdslag i kraft (prop. 2016/17:43, bet. 2016/17:SoU5, rskr. 2016/17:141). De flesta bestämmelserna i den nuvarande hälso- och sjukvårdslagen förs över till den nya lagen. Den nya hälso- och sjukvårdslagen har en ny struktur och uppbyggnad, men i övrigt är det främst fråga om språkliga och redaktionella ändringar.

I hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), förkortad HSL, föreskrivs det grundläggande ansvar som sjukvårdshuvudmännen har när det gäller hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. Enligt 3 b § HSL ska landstinget erbjuda habilitering och rehabilitering, hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning samt tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade. Detta gäller dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där. Kommunen ska i vissa fall erbjuda habilitering, rehabilitering och hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning (18 b § första stycket HSL).

Kommunen ska enligt 18 b § fjärde stycket HSL ge den enskilde möjlighet att välja hjälpmedel enligt vad som anges i 7 kap. 2 § patientlagen (2014:821). Enligt 6 kap. 7 § patientsäkerhetslagen (2010:659) ska den som har ansvaret för hälso- och sjukvården av en patient medverka till att patienten ges möjlighet att välja behandlingsalternativ respektive hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning enligt vad som anges i 7 kap. 1 och 2 §§ patientlagen. Av 7 kap. 2 § patientlagen framgår att när det finns olika hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning tillgängliga ska patienten ges möjlighet att välja det alternativ som han eller hon föredrar. Patienten ska få det valda hjälpmedlet om det med hänsyn till hans eller hennes behov och till kostnaderna för hjälpmedlet framstår som befogat.

Bakgrund och pågående arbete

Hjälpmedel

I december 2015 beslutades kommittédirektivet Hjälpmedel, teknik och metoder för delaktighet och självbestämmande (dir. 2015:134). En särskild utredare ska se över tillgången till och användningen av hjälpmedel och lämna förslag i syfte att öka likvärdigheten och minska skillnaderna i avgifter och regelverk samt se över frågan om nationell reglering och ett samlat huvudmannaskap. Utredaren ska vidare lämna förslag som skapar förutsättningar för att hjälpmedelsverksamheten hos berörda myndigheter och huvudmän bedrivs effektivt. Detta ska ske med hänsyn till den enskildes delaktighet och självbestämmande och ett effektivt utnyttjande av de befintliga ekonomiska resurserna. Utredaren ska även analysera om kompetensen hos förskrivare och andra relevanta yrkesgrupper i fråga om hjälpmedel är adekvat och tillräcklig. I uppdraget ingår bl.a. att utvärdera och analysera konsekvenserna av systemet med fritt val av hjälpmedel med utgångspunkt i en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling för staten, kommunerna och landstingen. Enligt tilläggsdirektiv ska uppdraget redovisas senast den 31 maj 2017 (dir. 2016:81). Utredningen har tagit namnet Hjälpmedelsutredningen (S 2015:08).

Assistanshundar

Under 2015 genomförde Myndigheten för delaktighet (MFD) en upphandling av en stödfunktion för brukare, beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar (med undantag för ledarhundar för personer med synskada). Resultatet av upphandlingen blev att Svenska Brukshundklubben utsågs till stödfunktion för service- och signalhundar i Sverige fr.o.m. den 1 januari 2016.

Av MFD:s regleringsbrev för budgetåret 2017 framgår att myndigheten ska följa upp och finansiera den upphandlade stödfunktionen om service- och signalhundar. Vidare ska myndigheten i samverkan med den upphandlade stödfunktionen sprida information till relevanta aktörer om förskrivning av service- och signalhundar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 30 april 2018.

Synskadades Riksförbund (SRF) ansvarar för prövning av frågor om tilldelning och återtagande av dispositionsrätt till ledarhundar samt tilldelning och återtagande av ledarhundar enligt lagen (2005:340) om överlämnande av vissa förvaltningsuppgifter till den ideella föreningen Synskadades Riksförbund. SRF får statsbidrag för att skaffa och placera ledarhundar samt för sammanhängande uppgifter som samträning mellan förare och hundar. MFD upphandlar färdigdresserade ledarhundar för synskadade på uppdrag av SRF.

Tolktjänst

I departementspromemorian Tolktjänst för vardagstolkning (Ds 2016:7) föreslås en lag om tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade och personer med dövblindhet. Vidare behandlas frågor som rör en gemensam administrativ ingång för bokning av tolkar, insatser för att effektivisera tolktjänst genom it samt vissa frågor om tolkar i arbetslivet. Promemorian har remitterats, och remisstiden gick ut i juni 2016. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet (S2016/02162/FST).

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om hjälpmedel behandlades av utskottet i betänkande 2014/15:SoU8 Funktionshindersfrågor. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan har Hjälpmedelsutredningen (S 2015:08) i uppdrag att se över tillgången till och användningen av hjälpmedel och lämna förslag i syfte att öka likvärdigheten och minska skillnaderna i avgifter och regelverk samt se över frågan om nationell reglering och ett samlat huvudmannaskap. I uppdraget ingår bl.a. att utvärdera och analysera konsekvenserna av systemet med fritt val av hjälpmedel med utgångspunkt i en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling för staten, kommunerna och landstingen. Riksdagen bör mot denna bakgrund för närvarande inte ta något initiativ i denna fråga, och därför bör motionerna 2015/16:1968 (C) och 2015/16:2484 (M) yrkande 5 avslås. Inte heller när det gäller frågan om nationella riktlinjer för hjälpmedel anser utskottet att riksdagen bör ta något initiativ. Motion 2016/17:1752 (SD) bör avslås.

Vidare anser utskottet att det som anförs i motionsyrkandena om assistanshundar inte utgör skäl till att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionerna 2015/16:1441 (S), 2016/17:866 (S) och 2016/17:1670 (S) bör därför avslås.

Som redovisats ovan bereds departementspromemorian Tolktjänst för vardagstolkning (Ds 2016:7) inom Regeringskansliet. Mot denna bakgrund anser utskottet att det saknas skäl för ett sådant tillkännagivande som begärs i motion 2015/16:2288 (KD), och det bör avslås.

Stöd till personer med funktionsnedsättning – förenklad behandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 2 (SD).

Utskottets ställningstagande

Motionsyrkandena i bilaga 2 tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som behandlades i betänkandena 2014/15:SoU12 Folkhälsofrågor och 2014/15:SoU8 Funktionshindersfrågor.

Riksdagen avslog yrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet ser ingen anledning att nu göra en annan bedömning och avstyrker därför motionsyrkandena.

Reservationer

1. Valfrihet, punkt 1 (S, MP, V)

av Anna-Lena Sörenson (S), Catharina Bråkenhielm (S), Mikael Dahlqvist (S), Karin Rågsjö (V), Hans Hoff (S), Yasmine Larsson (S), Stefan Nilsson (MP) och Anna Wallentheim (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 1 och 6,
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 1,
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 1 och
2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi värnar valfrihet inom välfärden och anser att det är värdefullt att individen kan välja utförare. Kommuner och landsting har en lagstadgad skyldighet att tillhandahålla välfärdstjänster och styrs av folkvalda församlingar. Att införa obligatorisk valfrihet är ett sådant långtgående ingrepp i den kommunala självstyrelsen som skulle gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen som gett upphov till dem och skulle därmed inte vara förenligt med proportionalitetsprincipen i 14 kap. 3 § regeringsformen. Motionerna bör avslås.

2. Personlig budget, punkt 2 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 3.

Ställningstagande

En förutsättning för att uppnå valfrihet och självbestämmande när det gäller stödinsatser är att det finns en finansierings- och beslutsinstans som är skild

från utförarna av insatserna. Genom lagstiftningen om assistansersättning har detta förverkligats på området personlig assistans, och en sådan modell skulle enligt min mening med fördel kunna användas för samtliga insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Jag anser därför att regeringen bör utreda ett system med individuell personlig budget med bl.a. kontantstöd för personlig assistans och tekniska hjälpmedel.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Nya utredningsdirektiv, punkt 4 (L)

av Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3031 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt min mening bör Utredningen om översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (S 2016:03, LSS-utredningen) skifta fokus från kostnadsbegränsningar till hur personer med omfattande funktionsnedsättningar ska få bästa möjliga förutsättningar att leva som andra. Jag anser därför att regeringen bör ge nya direktiv till LSS-utredningen. Utgångspunkterna bör bl.a. vara att personkretsarna bör utgå från behov och inte diagnoser samt att insatskatalogen bör ses över.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

4. Behovsbedömning vid personlig assistans, punkt 5 (SD, V, L)

av Per Ramhorn (SD), Carina Herrstedt (SD), Barbro Westerholm (L) och Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 1,
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 2,
2015/16:1648 av Carina Herrstedt (SD) och
2016/17:918 av Carina Herrstedt (SD).

Ställningstagande

Ett problem när det gäller personlig assistans är enligt vår mening Försäkringskassans hårda bedömningar av begreppet grundläggande behov. Det leder ofta till att personer som själva kan föra mat till munnen, klä på sig eller tvätta sitt hår inte anses uppfylla de grundläggande behoven. Vi anser därför att regeringen bör se över frågan om tillämpningen vid prövning av rätten till personlig assistans.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Kvalitet, punkt 6 (M)

av Cecilia Widegren (M), Amir Adan (M), Jenny Petersson (M) och Ann-Britt Åsebol (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 4 och 7 samt
avslår motion
2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Öppna jämförelser borde enligt vår mening utvecklas och göras regelbundet även inom personlig assistans. Vi anser därför att regeringen under valperioden bör genomföra ett strategiskt arbete för att förbättra nationella kvalitetsjämförelser av personlig assistans ur ett brukarperspektiv i hela landet. Vidare anser vi att regeringen bör se över frågan om stärkt kvalitet inom personlig assistans.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Kvalitet, punkt 6 (SD, L)

av Per Ramhorn (SD), Carina Herrstedt (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 4 och
avslår motionerna
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 7 och
2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Öppna jämförelser borde enligt vår mening utvecklas och göras regelbundet även inom personlig assistans. Vi anser därför att regeringen under valperioden bör genomföra ett strategiskt arbete för att förbättra nationella kvalitetsjämförelser av personlig assistans ur ett brukarperspektiv i hela landet.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Arbete, punkt 8 (M)

av Cecilia Widegren (M), Amir Adan (M), Jenny Petersson (M) och Ann-Britt Åsebol (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

De flesta personer i arbetsför ålder med funktionsnedsättning som medger prövning av möjligheten till arbete eller praktik för deltagare i daglig verksamhet enligt LSS har inte haft möjlighet till detta. Vi anser därför att regeringen omgående bör se över frågan om att genomföra ett strategiprogram för att stärka insatserna så att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna komma i arbete efter egen förmåga.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Kompetensförsörjning, punkt 9 (M)

av Cecilia Widegren (M), Amir Adan (M), Jenny Petersson (M) och Ann-Britt Åsebol (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

Det är ett gemensamt ansvar att säkra en långsiktig kompetensförsörjning när det gäller personlig assistans, och vi anser därför att regeringen skyndsamt bör ta fram en nationell strategi för detta. Vidare anser vi att regeringen bör se över frågan om att kunna tjänstgöra som god man och anhörig vårdare samtidigt.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Kompetensförsörjning, punkt 9 (SD)

av Per Ramhorn (SD) och Carina Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 8 och
avslår motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 9.

Ställningstagande

Det är ett gemensamt ansvar att säkra en långsiktig kompetensförsörjning när det gäller personlig assistans, och vi anser därför att regeringen skyndsamt bör ta fram en nationell strategi för detta.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

10. Samordning av stöd för barn, punkt 11 (SD, C, L)

av Per Ramhorn (SD), Anders W Jonsson (C), Carina Herrstedt (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:1844 av Per Ramhorn och Mattias Karlsson (båda SD),
2015/16:2070 av Carina Herrstedt (SD),
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 4,
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 4,
2016/17:755 av Per Ramhorn m.fl. (SD) och
2016/17:1373 av Carina Herrstedt (SD).

Ställningstagande

Familjer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning eller särskilda behov är ofta tyngda av mängden kontakter med olika myndigheter. De har därför enligt vår mening behov av ett förbättrat stöd i form av en person som kan fungera som spindeln i nätet och hjälpa föräldrarna med information och samordning av kontakter. Vi anser därför att regeringen bör se över frågan om samordnare för föräldrar till barn med funktionsnedsättning.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

11. Könsskillnader inom assistansersättningen, punkt 13 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:748 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Alltsedan införandet av assistansreformen 1994 har det funnits skillnader mellan i hur hög utsträckning män och kvinnor beviljas personlig assistans. Jag anser därför att regeringen bör ge Försäkringskassan i uppdrag att analysera frågan om könsskillnader inom assistansersättningen och att vid behov vidta eller komma med förslag till åtgärder för att osakliga skillnader inte ska förekomma.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

12. Statligt huvudmannaskap, punkt 14 (SD, L)

av Per Ramhorn (SD), Carina Herrstedt (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 1 och
bifaller delvis motion
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Ett statligt huvudmannaskap för det område som berörs av LSS skulle enligt vår mening medföra att den enskilde kan lita på att ett beslut om stödinsatser utgår från hans eller hennes behov och inte beror på kommunens utbud av serviceformer, det ekonomiska läget i kommunen eller andra lokala prioriteringar. Vi anser därför att regeringen bör se över frågan om ett statligt huvudmannaskap för det område som berörs av LSS.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

13. Statligt huvudmannaskap, punkt 14 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 3 och
bifaller delvis motion
2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP) yrkande 1.

Ställningstagande

Det delade huvudmannaskapet för personlig assistans har visat sig fungera mindre bra. Det finns enligt min mening en motsättning i att staten har antagit en tydlig individuell rättighetslagstiftning medan kommunerna har en stor del av kostnadsansvaret. Jag anser därför att regeringen bör utreda förutsättningarna för ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Avancerad vård i hemmet, punkt 16 (C, L)

av Anders W Jonsson (C) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Det finns barn med stora assistansbehov som står utan hjälp, t.ex. de som har behov av avancerad vård i hemmet. Dessa barn är inte längre garanterade assistansersättning från Försäkringskassan utan hänvisas till sjukvården. Vi anser därför att regeringen bör se över frågan om hur familjer med barn med behov av avancerad vård i hemmet kan garanteras personlig assistans.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

15. Förhöjt timbelopp, punkt 17 (M, C, L, KD)

av Emma Henriksson (KD), Cecilia Widegren (M), Amir Adan (M), Anders W Jonsson (C), Jenny Petersson (M), Barbro Westerholm (L) och Ann-Britt Åsebol (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L) yrkande 4.

Ställningstagande

Det är enligt vår mening angeläget att övergången till ett nytt system sker på ett sådant sätt att den assistansberättigades behov fortfarande kan tillgodoses. När det gäller månadsavstämning bör bl.a. kostnader som varierar mellan månaderna kunna inrymmas i de ersättningar som betalas ut. Vi anser därför att regeringen bör se över frågan om månadsredovisning.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

16. Utformning av assistansersättningen, punkt 18 (L, KD)

av Emma Henriksson (KD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 88 och
2016/17:3305 av Emma Henriksson m.fl. (KD) yrkande 90.

Ställningstagande

Det finns en stor oro hos brukare och assistansanordnare för att nuvarande beräkningsmodell innehåller brister som kan leda till att kostnaderna för de som har de största omsorgsbehoven inte täcks. Vi anser därför att regeringen skyndsamt bör fullfölja arbetet med att ta fram en ändamålsenlig utformning av assistansersättningen.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

17. Tvåårsomprövningar av assistansersättningen, punkt 22 (SD, C, L, KD)

av Emma Henriksson (KD), Per Ramhorn (SD), Anders W Jonsson (C), Carina Herrstedt (SD) och Barbro Westerholm (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 2 och
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Eftersom tvåårsomprövningar av beslut om assistansersättning ofta är en mentalt påfrestande process för de berörda bör systemet enligt vår mening förenklas. Vi anser därför att regeringen bör se över frågan om att avskaffa tvåårsomprövningarna av beslut om assistansersättning för de personer som har en oförändrad funktionsnedsättning sedan tidigare omprövning.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

18. Utvärdering av lagändringar, punkt 23 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Fusk och bedrägerier när det gäller personlig assistans ska givetvis motverkas, men de åtgärder som vidtas måste enligt min mening stå i proportion till de integritetskränkningar de kan innebära. Jag anser därför att regeringen bör utvärdera de lagändringar för ökad säkerhet vid beslut om och utbetalning av assistansersättning som föreslogs i budgetpropositionen för 2013.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

19. Personlig kontakt, punkt 25 (C)

av Anders W Jonsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C) yrkande 3 och
2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C) yrkande 3.

Ställningstagande

Personer som är berättigade till personlig assistans har i dag rätt till en egen tjänsteman på Försäkringskassan, men det är inte alltid den rättigheten tillämpas i praktiken. Jag anser därför att regeringen bör förtydliga Försäkringskassans uppdrag att säkerställa rätten till en personlig kontakt för assistansberättigade.

Vad jag anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

20. Val av hjälpmedel, punkt 26 (M, SD)

av Cecilia Widegren (M), Per Ramhorn (SD), Amir Adan (M), Jenny Petersson (M), Carina Herrstedt (SD) och Ann-Britt Åsebol (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 5 och
bifaller delvis motion
2015/16:1968 av Per Lodenius och Eskil Erlandsson (båda C).

Ställningstagande

All verksamhet som rör personer med funktionsnedsättning ska enligt vår mening ha den enskildes rätt till självbestämmande och integritet som utgångspunkt. Vi anser därför att regeringen bör genomföra en översyn av hur valfrihet av hjälpmedel kan värnas och hur landstingens och regionernas ansvar för hjälpmedel kan förtydligas i hälso- och sjukvårdslagen.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

21. Nationella riktlinjer för hjälpmedel, punkt 27 (SD)

av Per Ramhorn (SD) och Carina Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:1752 av Carina Herrstedt och Christina Östberg (båda SD).

Ställningstagande

Hjälpmedel erbjuds i dag till olika priser och villkor i olika delar av landet. För att säkerställa att hjälpmedel erbjuds på lika villkor och enligt en nationell prissättningsmodell anser vi därför att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för hjälpmedel.

Vad vi anfört ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Statligt huvudmannaskap, punkt 14 (KD)

Emma Henriksson (KD) anför:

Ett statligt huvudmannaskap för det område som berörs av LSS skulle enligt min mening medföra att den enskilde kan lita på att ett beslut om stödinsatser utgår från hans eller hennes behov och inte beror på kommunens utbud av serviceformer, det ekonomiska läget i kommunen eller andra lokala prioriteringar. Jag anser därför att regeringen bör se över frågan om ett statligt huvudmannaskap för det område som berörs av LSS.

Jag avstår nu från att reservera mig men anser att det finns anledning att mycket noga följa utvecklingen på området och förbehåller mig rätten att återkomma i frågan.

2. Stöd till personer med funktionsnedsättning – förenklad behandling, punkt 30 (SD)

Per Ramhorn (SD) och Carina Herrstedt (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionshantering avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. När det gäller dessa motionsförslag hänvisar vi till tidigare ställningstagande i betänkande 2014/15:SoU8 Funktionshinders-frågor. Vi vidhåller de synpunkter som framfördes där men avstår från att på nytt ge uttryck för avvikande uppfattningar i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:455 av Adnan Dibrani m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:507 av Shadiye Heydari (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn som har föräldrar med funktionsvariationer, som är i behov av bistånd, bidrag, insatser och stöd för att kunna utföra omvårdnad och sitt tydligt lagstadgade föräldraansvar, ska ha samma rätt som alla andra barn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föräldrar med funktionsvariationer, som är i behov av bistånd, bidrag, insatser och stöd för att kunna utföra omvårdnad och sitt tydligt lagstadgade föräldraansvar, ska ha samma rätt, skyldighet och möjlighet som andra föräldrar har och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skriva in barns rätt till omvårdnad av föräldrar med funktionsvariationer i de lagar som styr dessa bistånd, bidrag, insatser och stöd hos socialtjänsten och Försäkringskassan och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:748 av Maj Karlsson m.fl. (V):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försäkringskassan bör ges ett tydligt uppdrag att vidare analysera frågan om könsskillnader inom assistansersättningen och att vid behov vidta eller komma med förslag till åtgärder för att osakliga skillnader inte ska förekomma och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:752 av Maj Karlsson m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i direktiven till den kommande utredningen om personlig assistans och LSS bör göras tydligt att syftet är att utreda hur lagstiftningen kring grundläggande behov för personlig assistans ska förändras för att ursprungsintentionerna i assistansreformen ska uppfyllas, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de lagändringar för ökad säkerhet vid beslut om och utbetalning av

assistansersättning som föreslogs i budgetpropositionen för 2013 bör utvärderas och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett helt statligt huvudmannaskap för personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1002 av Shadiye Heydari (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över rutinerna gällande barn i behov av personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1007 av Roza Güclü Hedin m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över utformningen av LSS-insatserna för att säkerställa att det bedöms likvärdigt över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i en eventuell översyn säkerställa att stor vikt läggs på att se den enskildes behov och rätt att vara en del av samhället liksom rätten att vara en bra förälder och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1178 av Eva Lohman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur stödet till hörselinstruktörer kan bli bättre och hur hörselinstruktörerna kan nå ut till fler och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1437 av Lars Mejern Larsson och Håkan Bergman (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om assistans vid sjukhusvistelse och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1441 av Börje Vestlund (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om assistanshundar och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1471 av Barbro Westerholm m.fl. (FP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett statligt huvudmannaskap för hela området som berörs av lagen om stöd och service, LSS, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att i lag förtydliga rätten till assistansersättning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett system med individuell personlig budget med bland annat

kontantstöd för personlig assistans och tekniska hjälpmedel och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1648 av Carina Herrstedt (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en förändrad tillämpning vid prövningen av rätten till personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1774 av Marianne Pettersson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sjukersättning för personlig assistans ska ingå i schablonersättningen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1780 av Per Ramhorn (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma nationella riktlinjer för transport av brukare enligt LSS och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1844 av Per Ramhorn och Mattias Karlsson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten till en koordinator för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1922 av Marta Obminska (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra kunskapscentrumet för föräldraskap och kognitiva svårigheter i Uppsala län till ett nationellt centrum och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:1968 av Per Lodenius och Eskil Erlandsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man bör utreda hur personer med funktionsnedsättning ska kunna få möjlighet att själva välja hjälpmedel och att detta inte ska vara beroende av var man bor eller ålder och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2070 av Carina Herrstedt (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda beslutsprocessen angående möjligheten till en koordinator för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2288 av Lars-Axel Nordell (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av staten som huvudman för språktolkning och teckenspråkstolkning och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2484 av Cecilia Widegren m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under denna mandatperiod utveckla strategier och värna genomförandet av lagen om valfrihetssystem (LOV) för personer med funktionsnedsättning och i dess verksamheter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående genomföra ett strategiprogram för att bättre stärka insatser för att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna komma i arbete efter egen förmåga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under mandatperioden genomföra ett strategiskt arbete för att förbättra nationella kvalitetsjämförelser av personlig assistans ur ett brukarperspektiv i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna LOV under mandatperioden genom att genomföra en översyn av hur valfrihet av hjälpmedel kan värnas och landstingens och regioners ansvar för hjälpmedel förtydligas i hälso- och sjukvårdslagen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under denna mandatperiod genomföra ett fokuserat utvecklingsarbete för konkurrensneutrala villkor mellan offentliga och fristående alternativa anordnare av personlig assistans i syfte att värna valfrihet för alla brukare och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt kvalitet inom personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt ta fram en nationell strategi för att säkra kompetensförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om efterfrågad kompetens och att samtidigt kunna tjänstgöra som god man och anhörig vårdare och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2539 av Veronica Lindholm m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att Socialstyrelsens skrivelse avseende ledningssystem för kvalitet i verksamheten återinförs och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Försäkringskassans initiativ att byta ut begreppet ”jour” som regleras i arbetstidslagen till ”väntetid” och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ersättningssystemet för korrekt uppsägningstid/lön enligt LAS (lagen om anställningsskydd) och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över LAS, LSS och socialförsäkringsbalken och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2568 av Emma Henriksson m.fl. (KD):

87. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunskapen om dolda funktionsnedsättningar måste öka och tillkännager detta för regeringen.
88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att en ändamålsenlig utformning av assistansersättningen skyndsamt tas fram och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:2614 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till utökat stöd för unga med fysisk funktionsnedsättning att få rätt till sysselsättning i enlighet med LSS intentioner och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3212 av Anders W Jonsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur personer som är berättigade till mindre än 20 timmars assistans ska få möjlighet att välja utförare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa tvåårsomprövningarna av assistansersättning för personer som har en oförändrad funktionsnedsättning sedan tidigare omprövning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försäkringskassans uppdrag att säkerställa rätten till en personlig kontakt för assistansberättigade ska förtydligas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur verksamhet med samordnare för familjer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning kan införas och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:140 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om folkhälsoproblem för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:141 av Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av stödet till hörselinstruktörer i syfte att hörselinstruktörerna kan nå ut till fler och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:314 av Per Lodenius m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur personer som är berättigade till mindre än 20 timmar assistans ska få rättighet att välja utförare och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa tvåårsomprövningarna av assistansersättning för personer som har en oförändrad funktionsnedsättning sedan tidigare omprövning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försäkringskassans uppdrag att säkerställa rätten till en personlig kontakt för assistansberättigade ska förtydligas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur verksamhet med samordnare för familjer där ett eller flera barn har en funktionsnedsättning kan införas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur familjer med barn med behov av avancerad vård i hemmet garanteras assistans, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:527 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att skärpa kontrollerna i fråga om assistansersättningen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:755 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjligheten till en koordinator för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:759 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma nationella riktlinjer för transport av brukare enligt LSS och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:866 av Ida Karkiainen (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda behovet av ledarhundar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:879 av Shadiye Heydari (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn som har föräldrar med funktionsvariationer, som är i behov av bistånd, bidrag, insatser och stöd för att kunna utföra omvårdnad och sitt tydligt lagstadgade föräldraansvar, ska ha samma rätt som alla andra barn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föräldrar med funktionsvariationer, som är i behov av bistånd, bidrag, insatser och stöd för att kunna utföra omvårdnad och sitt tydligt lagstadgade föräldraansvar, ska ha samma rätt, skyldighet och möjlighet som andra föräldrar har och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barns rätt till omvårdnad av föräldrar med funktionsvariationer skrivs in i de lagar som styr bistånd, bidrag, insatser och stöd hos socialtjänsten och Försäkringskassan och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:918 av Carina Herrstedt (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en förändrad tillämpning vid prövningen av rätten till personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1074 av Gunilla Nordgren (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra och effektivisera hanteringen av assistansersättning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1373 av Carina Herrstedt (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda beslutsprocessen angående möjligheten till en koordinator för föräldrar som har barn med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1670 av Börje Vestlund (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om assistanshundar för funktionsnedsatta och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1713 av Tomas Eneroth och Monica Haider (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till en kartläggning av habiliteringsersättningen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1752 av Carina Herrstedt och Christina Östberg (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att arbeta fram nationella riktlinjer för hjälpmedel för att säkerställa att dessa erbjuds på lika villkor och enligt en nationell prissättningsmodell som ska gälla över hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2192 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om LSS och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2740 av Shadiye Heydari (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att se över rutinerna gällande barn i behov av personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3031 av Bengt Eliasson m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya direktiv till LSS-utredningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dra tillbaka uppdraget till Försäkringskassan om att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:3268 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att personer med funktionsnedsättning fortsatt ska ha möjlighet att själva välja utförare av beviljade insatser och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om månadsredovisning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3305 av Emma Henriksson m.fl. (KD):

90. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att en ändamålsenlig utformning av assistansersättningen skyndsamt tas fram och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet

Motion	Motionärer	Yrkanden
30. Stöd till personer med funktionsnedsättning – förenklad behandling		
2015/16:455	Adnan Dibrani m.fl. (S)	
2015/16:507	Shadiye Heydari (S)	1–3
2015/16:1178	Eva Lohman (M)	
2015/16:1780	Per Ramhorn (SD)	
2015/16:2568	Emma Henriksson m.fl. (KD)	87
2015/16:2614	Finn Bengtsson (M)	
2016/17:140	Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M)	
2016/17:141	Eva Lohman och Ann-Britt Åsebol (båda M)	
2016/17:759	Per Ramhorn m.fl. (SD)	
2016/17:879	Shadiye Heydari (S)	1–3
2016/17:1713	Tomas Eneroth och Monica Haider (båda S)	

BILAGA 3

Stenografisk utskrift från offentlig utfrågning

Kostnadsutvecklingen inom den statliga assistansersättningen och den kommunala insatsen personlig assistans

Emma Henriksson (KD), ordföranden: Jag hälsar er välkomna till socialutskottets öppna utfrågning om kostnadsutvecklingen inom den statliga assistansersättningen och den kommunala insatsen personlig assistans. Mitt namn är Emma Henriksson. Jag är kristdemokratisk ledamot i riksdagen och ordförande i riksdagens socialutskott, och jag kommer att leda denna utfrågning.

Vi har bjudit in ett antal kunniga personer som utifrån olika perspektiv kan hjälpa oss att fördjupa kunskapen om vad vi vet i dag. Först kommer vi att låta några av er få ordet. Efter en kortare paus kommer vi att fortsätta med ytterligare några. Därefter ges det möjlighet för utskottets ledamöter att ställa frågor till dem som har haft anföranden men också till några som är särskilt inbjudna för att kunna svara på frågor därutöver.

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Jag tackar för möjligheten att få vara med under denna dag. Det är många och stora frågor inom funktionshinderspolitik, LSS och inte minst assistansen, och i dag ska vi alltså fokusera på kostnadsutvecklingen i assistansen.

Målet med funktionshinderspolitiken är detsamma nu som då LSS och assistansen infördes. Det handlar om jämlikhet i levnadsvillkor, delaktighet i samhället och respekt för den enskildes självbestämmande och integritet.

I regeringen Löfvens första regeringsförklaring slås det fast att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet. Hinder för delaktighet ska rivas.

Regeringens deklaration sammanfaller väl med vad regeringsformen och FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter innehåller: att alla människor har lika värde och rättigheter och att alla människor ska kunna ta del av sina mänskliga rättigheter på jämlika villkor oavsett funktionsförmåga. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är också en viktig utgångspunkt i vårt arbete.

1994 infördes personlig assistans som en av de tio insatser som kan beviljas enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Reformen har haft en enorm betydelse för många kvinnors, mäns, flickors och pojkars möjlighet att vara delaktiga i samhället och kunna arbeta, studera och utveckla sina intressen – att kunna leva sina liv.

I propositionen uppskattade regeringen att 7 000 personer skulle beviljas assistansersättning med i genomsnitt 40 timmar i veckan. År 1994 beviljades

det till drygt 6 000 personer, vilket alltså var färre än beräknat. Däremot var det genomsnittliga antalet timmar högre per vecka, nämligen 67.

Det är 30 år sedan det första pilotprojektet med personlig assistans startade i Sverige. Den 1 januari 1987 startade Stil. Det var ett kooperativ med ett tjugotal medlemmar. Det blev en av grunderna för den modell för assistans som infördes 1994. Detta vet många av er mycket väl.

Det är 20 år sedan LSS och assistansersättningen infördes. Det finns behov av att modernisera lagstiftningen för att den ska klara att ge ett likvärdigt och rättssäkert stöd med hög träffsäkerhet och kvalitet i insatserna till personer med stora hjälpbehov. Regeringen har konstaterat att det finns problem, och kritik har riktats mot nuvarande lag om att rättigheter har urholkats. Lagen ska vara en garant för att människors behov av stöd och hjälp tillgodoses. Det gäller såväl för dem som har personlig assistans som för dem som har andra insatser enligt LSS.

Det är viktigt för legitimiteten i ersättningssystemet att medel som betalas ut för personlig assistans går till personlig assistans. Ett antal rapporter har pekat på problem med den nuvarande utformningen av assistansersättningen. Det finns svagheter i kontrollsystem och ett visst missbruk. Faktorer som kan spela in är schablonersättningens konstruktion, det delade huvudmannaskapets inverkan och utvecklingen av en assistansmarknad. Det finns även viss ren kriminalitet. Ytterligare faktorer är att det i vissa delar kan vara brist på insyn och även brist i utförande och kvalitet till dem som medlen har beviljats för. Det här är skäl till att utredningen har tillsatts.

Allt fler har under åren fått insatser enligt LSS. I oktober 2015 gick 117 200 insatser till 69 500 personer. Mellan 2010 och 2015 har insatserna ökat med 7 procent. Alla insatser ökar dock inte. Ledsagarservice, korttidsvistelse, korttidstillsyn och boende för barn och unga har minskat. Antalet personer har legat relativt konstant sedan 2010. Från 2006 har det dock ökat med 2 000 om man ser på helhetsperioden. Samtidigt har kostnaderna ökat med 14 miljarder. Det är alltså inte antalet personer som bidrar till kostnadsökningen, utan det är timökningen.

År 2016 sker det en liten nedgång. Antalet beslutade timmar fortsätter att öka, men i något lägre omfattning än tidigare. Det innebär att antalet timmar per vecka och antalet brukare på totalen fortsätter att öka.

Vilka som får assistans beviljad har förändrats. Sedan 2009 minskar andelen av personkrets 3, trots att personer över 65 får behålla sin personliga assistans. Personkrets 3 har påverkats mest av tillämpningarna av regelverket som utgör grundläggande behov.

Åldersgruppen 10–19 år och 20–29 år har ökat mest över tid. Den åldersgrupp som ökar mest bland de nybeviljade är de allra yngsta barnen, 0–9 år.

När det gäller antal timmar per vecka och antal brukare per år finns här samma mönster som på den förra bilden. Det är inte antalet personer som bidrar till kostnadsökningen; det är antalet timmar. Diagrammet visar att

antalet personer med assistansersättning stabiliserats sedan 2010. Antalet beviljade timmar ökar linjärt och fortsätter att göra det även efter 2010.

Med en sådan tillväxttakt är det regeringens ansvar att analysera och agera när så behövs. De senaste tio åren, 2006–2015 har kostnaden för assistansersättningen ökat med 14 miljarder, från 16 till 30. Utgiften för 2016 är inte jämförbar med tidigare år eftersom Försäkringskassan då införde det som kallas efterskottsbetalningar. Det innebär att minst en månads utbetalningar under 2016 har skjutits till 2017. Den effekten finns bara under 2016.

Frågan är om timökningen och kostnadsersättningen är i paritet med en ökning av delaktigheten i samhället, av jämlikheten i levnadsvillkoren. Det finns olika förklaringsmodeller, men det är viktigt att också söka svar på hur det har bidragit till ökad delaktighet och mer jämlika levnadsvillkor.

Prognosen från Försäkringskassan i januari 2017, som vi säkert kommer att höra mer om, pekar på att antalet timmar per person och vecka fortsätter att öka även under 2017.

Assistansmarknaden har gått från att ha dominerats av kommuner till en marknad med en majoritet av välfärdsföretag. Samtidigt med denna utveckling har vi sett att antalet brukare och antalet beviljade timmar ökar. Vi vet också att kostnadsökningen från 2010 framför allt beror på ett ökat antal beviljade timmar.

Mellan 2005 och 2015 har kommunernas andel som utförare minskat från 60 procent till 25 procent. Det blir allt vanligare att anordnare agerar som ombud för den som söker assistansersättning. I Försäkringskassans aktstudie av nybeviljade 2014 framkom att 42 procent av de nybeviljade hade privata assistanssamordnare som ombud. Siffran kan jämföras med en aktstudie som gjordes ungefär tio år tidigare där andelen var 8 procent.

I Désirée Pethrus utredning ingår ett uppdrag att analysera ett oberoende rättsligt stöd åt den som söker personlig assistans.

I Försäkringskassans enkätstudie av handläggare som arbetat en längre tid med LSS framkommer det att handläggarna upplever att personer genom sin assistanssamordnare yrkar på ytterligare tid för att fylla sina dagar med olika aktiviteter. Det är rimligt för att öka den egna möjligheten att leva sitt eget liv. Men det är klart att det ibland uppstår prioriteringsfrågor och bedömningsfrågor i denna utveckling.

Brukarna och anordnarna av assistans kan ha gemensamma intressen, och flera rapporter och utredningar har pekat på att assistansersättningens schablon verkar kostnadsdrivande. Skälet till det är att så länge nyttan och intäkten av en extra timme assistans överstiger marginalkostnaden för att tillhandahålla och erhålla ytterligare en timme assistans finns det drivkrafter att öka antalet timmar.

Regeringen har tillsatt utredningen för att skapa ett underlag för en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling av insatsen personlig assistans men också för att få till stånd en mer ändamålsenlig total LSS med alla de delar och insatser som ingår. Var och en ska få det stöd som hon eller han har rätt till.

Det ska bli en intressant förmiddag. Jag ser fram emot att ta del av den kunskap som kommer att presenteras. Tack för att ni lyssnade!

Henrik Jansson, kammarrättsråd: God morgon! Jag har blivit inbjuden för att tala om de legala förutsättningarna när det gäller personlig assistans och assistansersättning. Det är ett minst sagt komplicerat rättsområde, så på tio minuter hinner det inte bli mer än en ganska ytlig betraktelse. Jag tänkte ägna mig åt lite paragrafexercis och sedan fördjupa mig något i ett rättsfall som har fått stor betydelse på området.

Vi har två samverkande regelverk. Det ena är lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, som reglerar kommunernas ansvar för att ge denna personkategori stöd och service. Det andra är bestämmelserna i 51 kap. socialförsäkringsbalken som handlar om assistansersättning. Det handlar om statens åtagande att avlasta kommunerna vid mer omfattande behov.

Låt oss börja med personkretsen, det vill säga vilka som omfattas av LSS. Jag är medveten om att det för många av er är elementa, men jag tar ändå upp det för att vi ska komma på banan.

Lagen omfattar tre kategorier. Den första är personer med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd.

Den andra är personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranlett av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Enligt förarbetena hör till exempel inte personer som har fått en hjärnskada på grund av missbruk hit. Däremot har Högsta förvaltningsdomstolen förklarat att en person med alzheimer kan ingå i den andra kategorin.

I den tredje görs en mer generell definition av en del av personkretsen. Här anges vilka rekvisit som ska vara uppfyllda för att personer ska tillhöra denna kategori. Det är personer med varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

När det gäller varaktighetskravet finns det ingen fast tidsgräns för vad som avses med det. Man kan dock konstatera att det är samma begrepp som tidigare användes i sjukersättningen när det gällde arbetsförmågans nedsättning för att få en sådan icke tidsbegränsad förmån.

Det ska vara fråga om stora funktionshinder som starkt påverkar flera viktiga livsområden samtidigt. Med ”betydande svårigheter i den dagliga livsföringen” avses bland annat att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner.

I ”omfattande behov av stöd och service” kan det ligga både kvalitativa och kvantitativa aspekter. Det innebär att den enskilde i allmänhet har dagligt behov av långvarigt eller upprepat stöd.

I 5 § anges det övergripande målet för verksamheten. Det ger uttryck för de bärande principerna i funktionshinderspolitiken.

LSS är en rättighetslagstiftning. Det betyder bland annat att den enskilde har rätt till en domstolsprövning för att få ett negativt beslut prövat av högre instans. Det innebär också att kommunen är skyldig att verkställa en dom snarast möjligt.

Det finns en begränsning i rätten till insatser genom formuleringen ”om deras behov inte tillgodoses på annat sätt”. Till skillnad från socialtjänstlagens regler om att behovet inte *kan* tillgodoses på annat sätt betyder detta att behovet faktiskt ska tillgodoses på annat sätt.

Här talas det också om att den enskilde genom insatserna ska tillförsäkras ”goda levnadsvillkor”, vilket är ett starkare begrepp än socialtjänstlagens ”skälig levnadsnivå”.

LSS handlar om flera olika insatser, men det vi talar om i dag är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans. Som sagt är ansvaret fördelat mellan kommunerna och staten. Enkelt uttryckt står kommunen för de första 20 timmarna av det grundläggande behovet medan staten står för kostnaden för timmar därutöver.

En person som har assistansersättning kan inte begära ytterligare stöd från kommunen. Vid tillfälliga behov kan dock ytterligare assistansersättning ges. En sådan situation är till exempel om den ordinarie assistenten är sjuk. Då är kommunen ansvarig för att såväl tillhandahålla som finansiera assistent.

I 9 a § har vi definitionen av begreppet personlig assistans. Paragraferna är indelade i två stycken, och det första handlar om grundläggande behov. Det definieras som att det är ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade. Dessa grundläggande behov måste finnas för att man ska kunna få insatser enligt andra stycket för andra personliga behov.

Jag ska nu gå in på det rättsfall jag nämnde. Detta fall från 2009 väckte ganska stor uppmärksamhet, för det uppfattades som att det blev en skärpning av hur man ser på detta med grundläggande behov.

Fallet handlade om en man som levde med sviterna av en hjärninfarkt. Det medförde att hans vänstra arm och ben var totalförlamade. Han hade också i en klämolycka brutit lårbenshalsen. Han hade beräknat sitt totala behov till 101 timmar, sju till åtta timmar per dag avseende grundläggande behov.

Socialnämnden vägrade honom biträde av personlig assistent. Man ansåg att han hade ett stort och varaktigt funktionshinder som förorsakade stora svårigheter i vardagen men att han klarade sina grundläggande behov på egen hand.

Det gick vidare till Högsta förvaltningsdomstolen, som hörde både Socialstyrelsen och SKL. Man konstaterade att det var ett antal frågor som man måste ta ställning till när det gäller insatsen personlig assistans. Först konstaterade man att han tillhörde personkretsen. Socialstyrelsens uppfattning var att om någon skulle höra till personkretsen enligt 1 § 3 behövde man inte göra en särskild prövning enligt 9 a § om hjälpbehovet var så krävande eller

komplicerat som förutsätts för rätt till personlig assistans. Denna uppfattning delade inte Regeringsrätten, som ansåg att två prövningar måste göras.

Man konstaterade att det var fråga om grundläggande behov. Det skulle alltså gälla stöd och hjälp av mycket privat karaktär och att insatsen skulle vara förbehållen situationer av krävande eller komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag. Man menade att lagstiftaren främst åsyftat sådant hjälpbehov som uppfattas som mycket privat och känsligt för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges.

I detta fall var det fråga om bland annat hjälp vid måltider. Det visade sig att denna person klarade att äta och dricka själv. Han kunde även hälla upp dryck i glas och så vidare. Det han behövde hjälp med var att tillreda och plocka fram och undan mat. Han behövde också hjälp att dela maten. Det ansåg man inte vara ett behov som var så integritetskänsligt att han kunde få personlig assistans för det.

Bengt Westerberg, f.d. socialminister: Häromdagen fick jag ett mejl från Wenche Willumsen, före detta ombudsman på DHR och med egen funktionsnedsättning. Hon skrev:

> Före assistansen var vi ofta hänvisade till institutionsliknande lösningar, till exempel serviceboende.
>
> Personalen var alltid underdimensionerad. De hade bråttom i kontakterna med oss eftersom umgänget i personallokalen var roligare. Vi kunde aldrig påverka vem som skulle hjälpa oss. Vi fick foga oss, även om det var någon man inte var bekväm med. Många hade kläder som skulle vara enkla för personalen att ta av och på snarare än snygga: tubsockor och mjukisbyxor, fläckiga tröjor och sunkig framtoning. Vi som var tjejer hade sällan smink, färgat hår eller nagellack. De brydde sig inte om hur vi såg ut. Vi var som en grå massa. För aktiviteter utanför hemmet krävdes ledsagarservice. Den måste oftast bokas veckor i förväg. Inte sällan ställdes aktiviteten in i sista stund, på grund av sjukdom eller dåligt väder. Bara de modigaste av oss, eller möjligen de mest dumdristiga, skaffade familj och barn. Det innebar stora risker. Många utsattes för kränkande utredningar och fick behålla sina barn först efter en hård kamp. Andra miste vårdnaden bara för att de inte fick den nödvändiga assistansen.
>
> Det var slitigt och verkligen inte att leva som andra.

Så långt Wenche.

Som Madeleine berättade förut lanserades i mitten av 1980-talet idén om personlig assistans av kooperativet Stil, Stockholm Independent Living. De ville bort från det förmynderi som innebar att kommunen bestämde över deras liv, alltså vad de skulle få hjälp med, när den skulle ges och av vem.

Som Madeleine också nämnde gick Stockholm med på ett försök, som startade 1987. Dessa personer fick nu själva disponera de pengar som kommunen tidigare hade satsat på hemtjänst och ledsagning för att anställa sina egna personliga assistenter.

Eftersom en hemtjänsttimme hos brukaren är dyrare än en assistenttimme kunde de för samma kostnad byta 30 hemtjänsttimmar mot kanske 40, 50 eller 60 assistenttimmar.

År 1993 beslutade riksdagen om personlig assistans som en av insatserna inom ramen för den nya lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Som ni såg på Henriks bild förut omfattade den också fler personer än den gamla omsorgslagen, som i huvudsak var inriktad på personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Kostnaderna för LSS, inklusive assistansersättningen, har stigit från ungefär 14 miljarder kronor 1995 till 70 miljarder kronor i dag. Är det mer än vad vi kunde förvänta oss?

Det gjordes inga beräkningar 1993 av vad kostnaderna skulle bli 20 år framåt i tiden. Men låt oss tänka oss att vi hade ställt frågan: Vad kommer LSS-insatserna att kosta 2015 om vi utgår från att anslagen ska öka i takt med den allmänna standardutvecklingen?

För att kunna besvara frågan hade vi fått göra antaganden om kostnads- och standardutvecklingen. Men nu vet vi hur det blev, så låt oss utgå från det. Kostnaderna ökade med 3,1 procent per år, och standarden, mätt med reallönerna, ökade med 2,4 procent per år.

År 1995 fanns det 46 000 förmånstagare. Det innebär att årskostnaden per person uppgick till 310 000 kronor. Om vi justerar detta belopp för kostnads- och standardutvecklingen motsvarar det 920 000 kronor år 2015.

Vad trodde vi då om utvecklingen av antalet förmånstagare? Handikapputredningen, som föregick LSS, laborerade med ett intervall där det lägsta antalet var 85 000. Prognosen för kostnaderna 2015 skulle med detta antal ha landat på 78 miljarder kronor. I verkligheten uppgår de till ungefär 70 miljarder eller möjligen något högre, som Madeleine visade förut. Det beror bland annat på att antalet förmånstagare är lägre än vad som då antogs, ungefär 77 000.

Två slutsatser kan vi dra: Dagens kostnader är inte överraskande höga, och anslagen har, totalt sett, hängt med i standardutvecklingen.

Antalet förmånstagare har sedan 1995 ökat med 30 000. Av dessa tillhör 25 000 den gamla omsorgslagens personkrets. Merparten av ökningen skulle alltså ha skett även med den gamla lagen.

När det gäller den nya personkretsen, som ni såg redovisad på Henriks bilder tidigare, har kriterierna i praktiken blivit mer restriktiva än vad som förutsattes i propositionen. Det är i dag betydligt färre i denna grupp som har LSS-insatser än vad som då antogs – ungefär en tredjedel.

Även om dagens kostnadsnivå totalt sett är väl i linje med intentionerna kunde vi naturligtvis inte förutse exakt hur fördelningen mellan olika insatser skulle bli. Assistansen har blivit mer omfattande, och annat har blivit mindre omfattande.

Assistansen är kanske den insats som starkast har kommit att symbolisera målen om självbestämmande och att leva som andra. Många brukare har beskrivit assistansen som en stor frihetsreform. Att den har ökat relativt sett har lett till en ökning av statens andel av de totala kostnaderna, från ungefär 25 procent 1995 till 40 procent i dag.

När det gäller antalet assistansanvändare gjorde vi en någorlunda korrekt bedömning i början av 90-talet, med ett undantag: barn. Handikapputredningen hade inte föreslagit att barn skulle ha rätt till assistans, så det lade vi till i propositionen.

I praktiken gjordes sedan inte någon bedömning av hur många det skulle komma att handla om. De fanns alltså inte med i totalsiffrorna. Redan första året blev det ett par tusen barn, och i dag är det drygt 3 000. Av de barn som fick assistans efter reformen bodde omkring 700 på institutioner tidigare och kunde tack vare assistansen flytta hem.

Före LSS var det många föräldrar, i praktiken mammor, som vårdade sina barn med funktionsnedsättningar på heltid. I dag har de flesta i deras situation förvärvsarbete eller får lön som assistenter till sina egna barn. Assistansreformen var därför en viktig jämställdhetsreform.

Även om vi träffade ganska rätt på antalet personer som skulle få assistans underskattade vi timutvecklingen. Det är svårt att få en klar bild av vad den beror på. Det behövs, som Försäkringskassan nyligen har framhållit, mer analys för att kunna ge tillfredsställande svar på vilka faktorer som driver timutvecklingen inom assistansen.

En förklaring är rimligen den standardutveckling som jag har talat om. Fler timmar är ett sätt för assistansanvändare att få del av den standardhöjning som andra får genom ökade reallöner.

År 1996 beslutade riksdagen att dela upp brukarnas behov i grundläggande och andra behov. Henrik visade nyss en bild på § 9 a i LSS, där detta sker. Grundläggande behov blev då en förutsättning för rätt till assistans, vilket innebar en skärpning jämfört med den ursprungliga lagen.

Till en början fick lagändringen ingen effekt att tala om, men efter tio år började Försäkringskassan skärpa reglerna för vad som skulle räknas som grundläggande behov, delvis med stöd av domar från Högsta förvaltningsdomstolen, till exempel den som Henrik talade om.

Det var då de integritetskränkande behovsbedömningarna med klockning av toalettbesök med mera började. Många förlorade sin assistansersättning. Deras behov hade inte förändrats, bara Försäkringskassans sätt att etikettera dem.

Den statliga assistansersättningen kostar nu omkring 30 miljarder kronor. Är det orimligt mycket? För att kunna svara på den frågan måste man jämföra med vad alternativen skulle innebära. Utan statlig assistansersättning skulle det krävas mer hemtjänst, institutionsboende och kommunalt beviljad assistans. Det skulle bli färre anhöriga i förvärvsarbete och därmed lägre skatteintäkter och fler vårdbidrag. Det skulle finnas färre jobb för assistenter och därmed högre arbetslöshet.

Även om man förutsätter en kraftig standardsänkning för brukarna, förmånstagarna, med sådana alternativa insatser kan kostnaderna för det offentliga – för stat och kommun – uppskattas till över 20 miljarder kronor. Nettokostnaden för assistansersättningen är alltså lägre än 10 miljarder kronor.

Jag ska för övrigt nämna att allt kalkylunderlag för det jag nu påstår finns utanför salen, för dem som är intresserade av att göra egna alternativa kalkyler.

Om man vidgar perspektivet genom en samhällsekonomisk analys som också beaktar standarden för brukarna och effekterna för anhöriga kan kostnadsskillnaden mellan alternativen mycket väl försvinna. Men för dem som i dag har assistansersättning är det under alla förhållanden stor skillnad mellan alternativen – att kunna fortsätta att leva som andra eller att tvingas acceptera lägre standard, mer kommunalt förmynderi och ökat beroende av anhöriga. För långt över 1 000 personer, kanske 2 000, är detta redan en realitet.

Låt mig avsluta med Wenche Willumsens slutord i mejlet till mig:

> Med den personliga assistansen fick vi äntligen värdiga levnadsvillkor. Därför slåss vi med näbbar och klor mot försämringar. Vi som vet hur livet var före assistansen vill inte dit igen.

Ordföranden: Då lämnar jag ordet till Eva Edström Fors, som var utredare 2011. Vi fortsätter alltså tillbakablicken något.

Eva Edström Fors, f.d. huvudsekreterare i Utredningen om assistansersättningens kostnader:

Jag tänkte börja med att säga vad det var vi skulle göra. Vårt uppdrag var att analysera grundorsakerna till kostnadsutvecklingen, bland annat svara på om det förekommer övervältring mellan staten och kommunala huvudmän. Vi skulle också beskriva om det kunde vara så att en del av kostnadsutvecklingen kunde förklaras av fusk, oegentligheter och överutnyttjande. De andra två frågor som vi hade som uppgift kommer jag inte att prata om i dag.

Jag vill nu backa bandet till 2011. Det är rätt länge sedan, och det var väldigt lite man kände till om detta då. Det hade börjat komma konstiga signaler. Brå hade gjort en utredning tillsammans med ISF om organiserad brottslighet inom välfärdssystemen. Man klassificerade brott som avsåg assistansersättningen som mycket avancerade upplägg mer i likhet med skattebrott än bidragsbrott.

Sedan hade man kommit fram till en del konstigheter i Halland, där polisen hade samarbetat med olika myndigheter. Den så kallade Kaninmannen hade blivit känd – en man som hade förespeglat att han hade funktionsnedsättningar men som absolut inte hade det. Det var fråga om mycket grov brottslighet.

Sedan hade Socialstyrelsen, turligt nog för oss, fått i uppdrag att tillståndspröva dem som skulle bedriva assistans. Det innebar att man plötsligt, genom ansökningarna, fick mycket kunskaper om assistansanordnare som man inte kände till tidigare.

Skatteverket hade granskat förekomsten av skattefel hos assistansanordnare, och i och med detta fick vi reda på lite om ekonomin. Statskontoret hade granskat Försäkringskassans handläggning; allt detta var lite tur för utredningen.

Vi utgick i våra analyser från 1994. Vad trodde man, vad räknade man på och vad är det som bestämmer kostnadsutvecklingen? Det är förstås antalet personer som beviljas ersättning, antalet timmar de får och vilken ersättning per assistanstimme som lämnas. Så ser också vår utredning ut. Vi granskade varje sådan variabel för att se vad som hände, vad man trodde och hur det blivit.

Vi kom fram till att ökningen av kostnaderna började redan 1994, särskilt antalet timmar per person. Man trodde från början att det var sex eller sex och en halv timme per dygn, men det blev nio när reformen drog igång.

Det finns stora skillnader mellan länen avseende hur många timmar som beviljas och hur många personer som får rätt till dubbelassistans. I utredningen grubblade vi mycket på om det kan finnas skillnader som är så stora på länsnivå att det kan motivera detta.

Vi tittade också på om det kunde finnas rent objektiva skillnader när det gäller hur funktionshinder har utvecklats över tid och liknande, men vi fann inga sådana förklaringar.

Antalet personer, inklusive äldre, som har beviljats assistansersättning har i stort sett följt prognosen, med undantag av barn 0–15, som har ökat något mer.

Schablonersättningen tittade vi mycket på. Beloppets storlek ska täcka kostnader för obekväm arbetstid. Om man inte har dessa kostnader blir det ett överskott per timme.

Försäkringskassans allmänna råd räknade med att lönekostnaderna i princip skulle vara 87 procent av beloppet. Det faktiska utfallet visade sig vara lägre. Ungefär 40 procent av anordnarna hade lägre kostnader än 87 procent.

Det finns kort sagt drivkrafter att öka antalet timmar och brukare. Varje sådan timme kan generera ett överskott om man inte har de kostnader som ska täckas med ersättningen. Vi konstaterade att ingen återhållande kraft fanns i systemet.

Tyvärr såg vi också att det fanns fusk och oegentligheter. Jag vill gärna säga att det inte var vi som bestämde vad som skulle betecknas som fusk, utan vi räknade och gick igenom det som andra hade bedömt var fusk och oegentligheter.

Vi gjorde helt enkelt en kartläggning av Försäkringskassans alla kontrollärenden och återkravsärenden, polisutredningar, domar – allt som var känt vid den tiden. Vi tog också del av Skatteverkets nationella granskning av anordnare och Socialstyrelsens tillståndsbeslut och tillsynsärenden. Det finns väl beskrivet i utredningen vad vi hittade.

Överutnyttjande är ett svårt begrepp. De regler som Försäkringskassan har är inte heltäckande. Det är olyckligt att det är på det viset, för det innebär att man av misstag kan göra saker som man egentligen inte borde. Det står inte vad som är helt och hållet förbjudet, så reglerna är inte heltäckande.

Som jag sa finns det stora skillnader mellan länen, vilket kan tyda på att några får för mycket. Men det kan ärligt talat också vara så att några får för lite – det vet vi inte riktigt.

Utformningen av schablonersättningen kan generera överskott som kan användas till annat än assistanskostnader, vilket också sker enligt de studier som vi tog del av.

Det fanns indikationer på att assistansersättningen användes till sådant som egentligen inte var förbjudet men som inte stämde med intentionerna i reformen.

Det var svårt att dra en gräns mellan fusk och oegentligheter. Brå och ISF har till exempel gjort iakttagelsen att det är svårt att hävda uppsåt. Det kan bli misstag för att man har tolkat reglerna på ett olyckligt sätt.

Övervältring har många utredningar tittat på. Man kan säga att ingen har vågat sig på att kvantifiera om det förekommer och i så fall hur mycket. Vi tyckte att det var väldigt svårt, men eftersom regelverket ger brukare möjlighet att välja är det viktigt att det finns något att välja mellan.

Om man till exempel bor i en kommun som inte har byggt ut sin alternativa service, såsom gruppboende och liknande, eller att dessa, som Bengt sa, har väldigt dålig kvalitet är det kanske inte intressant att efterfråga dem. Då väljer man naturligtvis inte dem, om man har ett annat alternativ.

I fråga om hälso- och sjukvården är begreppet egenvård ganska svårtolkat när det gäller personlig assistans. Normalt ska egenvård vara sådant som inte kräver hälso- och sjukvårdskunskaper. Om någon har behov som kräver sådana kunskaper ska vården ges av legitimerad personal, men undantag kan göras för personlig assistans.

Det finns ekonomiska drivkrafter med delat huvudmannaskap. Vi konstaterade i vår utredning att detta betyder att det faktiskt sker en övervältring som innebär ökade kostnader för staten.

När det gäller de sammanfattade resultaten har antalet timmar per person och dygn ökat mer än förväntat. Schablonersättningen medger vinst per timme. Det finns alltså starka ekonomiska drivkrafter för alla att öka antalet timmar och brukare. Det delade ansvaret mellan staten och kommunen medför ekonomiska incitament för övervältring, och vi menar att detta också sker.

Regelverket är vagt utformat och svårt att tolka för Försäkringskassan, brukare och andra. Detta ger glidningar i praxis och svaga kontrollmöjligheter; det såg vi när vi tittade på detta 2011.

Försäkringskassans handläggning visar många problem, som får stora konsekvenser. Vi gjorde en beräkning som visade att om Försäkringskassan i det län som beviljade minst hade beslutat om alla ärenden i Sverige skulle assistansersättningen ha kostat 18 miljarder i stället för 23 miljarder år 2010. Om det län som beviljade mest hade beslutat skulle ersättningen ha slutat på 33 miljarder.

Årskostnaden var 23 miljarder år 2010 och en skillnad på antingen 18 eller 33 miljarder mellan länen med högst respektive lägst nivå är orimlig. Vi menar att detta är en alldeles för stor skillnad för att kunna förklaras med faktiska omständigheter, utöver Försäkringskassans olika praxis.

Överutnyttjande och övervältring har större betydelse för kostnadsutvecklingen än fusk och oegentligheter, menar vi när det gäller att

förklara kostnadsutvecklingens orsaker. Det fanns flera som hade tittat på fusk och oegentligheter och kommit fram till olika metoder.

När vi utnyttjade Statskontorets enkätundersökning hos handläggarna på Försäkringskassan kom vi fram till att fuskets omfattning skulle kunna röra sig om kanske 7 procent av samtliga ärenden. Det är lägre än vad Försäkringskassan och andra trodde – de räknade på kanske 10 eller 12 procent av beviljade ärenden.

Icke desto mindre är fusk och oegentligheter ett stort problem för själva ersättningen eftersom det skadar legitimiteten, skapar misstroende och kan vara obehagligt för dem som behöver assistans och som kan känna sig ifrågasatta.

Avslutningsvis tänkte jag säga att den enskilt viktigaste åtgärden för att komma åt problemen med kostnadsutveckling och fusk/oegentligheter som vi såg var att Försäkringskassans handläggning initialt – det första beslutet man fattar i ett ärende – måste vara perfekt. Man behöver ett klart regelverk, effektivt stöd och bra kontrollmöjligheter. Detta kräver rättssäkerheten.

Agneta Rönn, f.d. särskild utredare i Assistansersättningsutredningen: Jag hade ett uppdrag som särskild utredare 2013. Mitt uppdrag var att se på assistansersättningen och dess konstruktion. Det var delvis mot bakgrund av den utredning som Eva just har redogjort för.

Vi skulle titta på hur ersättningen kunde utformas, och syftet var att stärka den långsiktiga hållbarheten. Vi skulle göra en analys av för- och nackdelar med själva konstruktionen hos assistansersättningen – som en schablonersättning – och titta på hur den förhöll sig till verkliga kostnader för assistans.

Vi hade också några särskilda uppdrag när det gäller arbetsledning för egen assistans och kostnader för sjuklön, men jag återkommer till dem. Vi hade ungefär sju månader på oss att göra detta. Det är svårt att hinna göra ett omfattande kartläggningsarbete på den tiden, men vi gjorde vad vi kunde.

Jag ska inledningsvis ge en sammanfattning av de förslag som vi presenterade. Ett förslag var att differentiera timschablonen för att öka träffsäkerheten i ersättningen. Ett annat förslag var att föra in kostnaden för assistenters sjuklön i schablonen.

Vi föreslog också ett krav på skriftligt avtal med visst minimiinnehåll mellan brukare och anordnare för att öka kraven på anordnaren och stärka brukarens rätt. Vi föreslog även att en brukare inte ska få betalt för att arbetsleda den egna assistansen.

Vi hade en bedömning. Jag säger vi, för även om det var jag som var utredare var vi flera som höll på med arbetet. Vi föreslog en revidering av beräkningsmodellen för schablonen. Den var inte lagreglerad, utan det var regeringens uppdrag att fastställa den efter förslag från Försäkringskassan. Jag återkommer till den också.

Flera av våra förslag hade funnits i tidigare utredningar och rapporter i någon form. Vi försökte utifrån dessa att göra en utveckling och konkretisering av förslagen på det sätt som vi menade skulle kunna motsvara de behov som fanns.

Vi tittade på modellen med en timschablon, för det fanns olika synpunkter på hur bra den var. Vi tittade även på alternativa konstruktioner av en sådan ersättning, på en kostnadsredovisningsmodell och på lite blandade modeller samt på en upphandlingsmodell, men vi fann att de hade olika nackdelar. De är kostnadsdrivande och minskar brukarens egen frihet, och framför allt kan de leda till mycket administration.

Vi landade i att fördelarna med en schabloniserad ersättning ändå övervägde, eftersom den ger brukaren stor frihet att prioritera inom den ram som schablonen ger. Den är även enkel att administrera, tydlig, lätt att förutse och konkurrensneutral. Sedan finns förstås vissa problem med en schablon, framför allt träffsäkerheten. En förutsättning är att schablonen är rätt beräknad.

Vi gjorde en ganska ingående analys av den timschablon som fanns och av den beräkningsmodell som Försäkringskassan använde. Det var Försäkringskassan som varje år föreslog hur hög timschablonen för nästa år skulle vara.

Riktpunkten för schablonen var att 87 procent skulle vara lön och lönebikostnader och att 13 procent skulle vara övriga kostnader. Vi tittade på hur schablonen hade utvecklats och räknats upp från 2007 och framåt och kunde konstatera att beräkningarna inte byggde på ett underlag som var tillräckligt bra för att schablonen skulle bli rätt.

Det handlar om lönekostnader. Inom detta område finns såväl kommunala som privata och kooperativa utförare, och det är lite olika avtal och skillnader hos dessa som påverkar lönekostnaderna. Framför allt hade kommunerna lite högre kostnader än de andra på grund av avtalen. Från början hade kommunerna en stor del av assistansen, och denna lönedel hade delvis blivit normerande.

Metoder, statistik och det faktum att det är olika branscher med olika avtal gjorde att man så småningom hamnade snett och beräknade lönekostnaderna för högt. Den konstruktion som beräkningsmodellen hade ledde till att övrigt-posten på 13 procent kom att bli alldeles för stor, därför att den användes som en restpost för avvikelser i de prognoser som gjordes för löneutvecklingen.

När man fastställer nivån för nästa år måste det bygga på två år gamla löneuppgifter, och då blir det avvikelser i de prognoser man använder. Det blev en restpost, och då sprang övrigtdelen upp från 13 till 17 procent. Det innebar att om alla faktorer lades ihop hamnade schablonen 22 kronor högre än vad den annars hade gjort.

Jag visar nu en bild med en enkel kalkyl över hur det hade sett ut från 2007 och framåt om man hade räknat med den metod som vi menade att man borde ha använt respektive den metod som Försäkringskassan faktiskt använde. Det blir en ganska stor skillnad i arbetskostnad men framför allt i övriga kostnader.

Den motsvarades inte av någon berättigad ökning av själva övrigkostnaderna i sig, för det fanns en princip för att skriva upp dem också. Detta innebar att vi föreslog att beräkningsmodellen skulle revideras, att annan lönestatistik skulle användas och att en fast ram skulle sättas för övriga kostnader.

Vi skulle också titta på om kostnaderna svarade mot schablonens storlek. Det var inte så lätt eftersom det inte fanns några underlag, så vi gjorde en del egna undersökningar och kartläggningar.

Om man ska sammanfatta detta är det svårt att göra undersökningar då det är väldigt stor spridning i kostnader. Vi hittade inget stort stöd för att schablonen var alldeles för högt beräknad i förhållande till de kostnader som fanns. Däremot såg vi att det fanns skillnader och att kommunerna tenderade att ha lite högre kostnader per timme än kooperativa och privata anordnare.

Det var svårt att förklara skillnaderna mellan olika kostnader eftersom det var så spretigt. Det enda vi såg var ersättning för obekväm arbetstid, där man kunde visa att det finns en stor spridning. Här gjorde vi en djupstudie som illustreras på den bild jag nu visar. Det handlar om spridning i ersättning per timme för obekväm arbetstid.

Den grå, lite hackiga kurvan visar spridningen från 0 till närmare 40 kronor per timme. Den beräknade andelen i schablonen var ungefär 15 kronor per timme. Det är den röda linjen i bilden. Man ser att en del har väldigt låga kostnader och får pengar som kan användas till annat i stället, medan många har mycket högre kostnader än schablonen och då får använda andra delar av den för att täcka upp.

Det förslag som vi lade fram för att, åtminstone lite grann, komma till rätta med detta var att dela upp schablonen i en grunddel och en tilläggsdel. Vi såg att det framför allt var de brukare som hade mycket assistanstid på nätter och helger som hade de högsta kostnaderna per timme för obekväm arbetstid. Vi föreslog att den grupp som har mycket tid på nätter och helger skulle få tilläggsschablonen medan övriga skulle få grundschablonen, som man då fick sänka något.

I den bild vi nu ser visar den svarta kurvan med ett hack på mitten hur en tilläggsschablon skulle fungera. Man fångar fortfarande inte upp alla variationer, men man får ändå en större träffsäkerhet i precisionen.

Slutligen hade vi ett uppdrag att titta på kostnaderna för sjuklön för ordinarie assistenter som blir sjuka. Det är kommunerna som betalar sjuklönen i dag. Detta går tillbaka till kommunernas basansvar för personer med personlig assistans. Det medförde stora administrativa kostnader för kommunerna, eller medför, för detta gäller fortfarande. Det ger dessutom inte anordnarna några incitament att vidta åtgärder för att förbättra sin arbetsmiljö på det sätt som andra gör.

Det finns inga andra arbetsgivare som kan skjuta över kostnader för sjukdom hos personalen på någon annan. Vi föreslog därför att kostnaden skulle föras in i schablonen, och det motsvarade ungefär 2,70 på en schablon som var på totalt 272 kronor. Det var ingen stor summa, men det var en viktig

principiell fråga. Detta skulle vi reglera genom att staten tar in pengarna från kommunerna, eftersom det var de som skulle befrias från kostnaden.

(PAUS)

Ordföranden: Då är klockan 10.20. Vi återupptar socialutskottets öppna utfrågning om kostnadsutvecklingen inom den statliga assistansersättningen och den kommunala insatsen personlig assistans.

Ordföranden: Jag ber att få lämna ordet till Marie Axelsson, avdelningschef på Försäkringskassan.

Marie Axelsson, Försäkringskassan: Vi har precis lämnat en rapport till regeringen. Det är en slutrapport angående ett regeringsuppdrag som vi har haft. Det innebär att vi har följt upp och analyserat utvecklingen av assistansersättningen – särskilt gäller det utvecklingen av antalet personer och antalet beviljade timmar. Ambitionen med vår rapport är att den ska fungera som ett aktuellt kunskapsunderlag i debatten om assistansersättningens utveckling. Vi vill med den här rapporten också bidra med nya fakta.

Inledningsvis skulle jag vilja framhålla det som Madeleine Harby Samuelsson var inne på: att debatten som förs om assistansersättningens utveckling ibland tenderar att bli lite förenklad. Det finns nämligen väldigt många olika faktorer som påverkar assistansersättningens utveckling, vilket gör att den är komplex. Den är också svår att analysera. Det finns många aktörer med olika intressen och ansvar inom det här området. Det är Försäkringskassan, kommuner, hälso- och sjukvård, alla personer som har assistans, anhöriga, brukarrörelsen och anordnarna.

Hela systemet bygger på en lagstiftning som lämnar ett betydande utrymme för bedömningar. Vi har en rättspraxis som har utvecklats successivt. Vi har också sett att utvecklingen av anordnarmarknaden har skett under många år – och den har samtidigt varit mer eller mindre oreglerad. Vi har det delade huvudmannaskapet. Vi vet också att assistansersättningen är en del i ett större sammanhang. Allt detta gör att det är komplext och svårt att analysera utvecklingen.

Det vi ser i vår rapport, som vi presenterade för regeringen i går, är delvis fakta som är allmänt kända, men det är ändå viktigt att framhålla dem.

Antalet personer som finns i den här förmånen är stabilt. De flesta behåller ersättningen under många år. Den dras in endast för ett fåtal personer. När det sker beror det på att behovet av antalet grundläggande timmar inte längre uppgår till 20 timmar.

Antalet personer som nybeviljas assistansersättning ökade fram till 2009 och har sedan dess varit stabilt. Enligt våra bedömningar beror halva den här ökningen på två lagändringar. Det är dels införandet av möjligheten för

mottagare över 65 år att behålla assistansersättningen, dels införandet av det femte grundläggande behovet.

Nya siffror från 2016 visar på en minskning av antalet mottagare med ungefär 3 procent. Det är i dag för tidigt att säga om det är ett trendbrott. Det kan det vara. Det kan också vara en tillfällig variation. Men vi ser att det finns två domar från Högsta förvaltningsdomstolen som har påverkat antalet personer som är berättigade till den här typen av ersättning. Det är domen som kom 2012, som uttalade att egenvård inte ska räknas in när man beräknar antalet timmar för det grundläggande behovet. Det är också domen från 2015, som säger att det femte grundläggande behovet endast gäller människor som har en psykisk funktionsnedsättning.

När det gäller det genomsnittliga antalet timmar kan vi se att det ökar kontinuerligt över tiden. Ökningen kan framför allt härledas till personer som finns i förmånen och som redan har ersättningen. Ungefär hälften av alla personer som beviljas ersättning för första gången ansöker om fler timmar redan inom de två kommande åren. Bland de personerna är det nio av tio som beviljas fler timmar. Man får då i genomsnitt 32 timmar till.

Vi kan också se att personer som nybeviljas timmar får fler timmar vid första beslutet jämfört med personer som nybeviljats timmar året innan. Vi ser hela tiden en ökning av antalet timmar. I dag är det genomsnittliga antalet timmar per vecka 127. Det betyder att det i genomsnitt är 18 timmar per dag. Den här ökningen har skett för alla, män och kvinnor, och i hela landet.

I vissa åldrar beviljas ett särskilt högt antal timmar. Allteftersom barn växer upp och blir äldre minskar det som bedöms som normalt föräldraansvar, och då beviljas barn fler timmar. Vi ser att unga beviljas fler timmar när de slutar skolan. Vi ser också en stor ökning av antalet timmar året innan man blir 65 – det är alltså sista möjligheten att få fler timmar.

Vi har analyserat timutvecklingen fram till 2015. Färska siffror från 2016 visar att det har skett ett avstannande i ökningstakten när det gäller timutvecklingen. Det kan vara ett trendbrott, men det är för tidigt att säga.

När det gäller tvåårsomprövningar som vi gör kan vi konstatera att de flesta tvåårsomprövningar leder till att timantalet är oförändrat. Det är inte ovanligt att man i samband med en tvåårsomprövning ansöker om att få fler timmar. Det är vanligt att man då får oförändrat antal timmar eller fler timmar.

Under 2015 var det ca 8 procent av våra tvåårsomprövningar som ledde till att ersättningen drogs in. Det motsvarar ungefär 200 personer. Det var något färre än tidigare år.

Utifrån dessa siffror har Försäkringskassan lämnat en prognos, som nämndes inledningsvis. Vår prognos är att utgifterna förväntas fortsätta öka fram till 2021 och att kostnaden för den statliga assistansen då kommer att uppgå till knappt 29 miljarder kronor. Det här baserar vi då på den minskande trenden vad gäller antalet brukare, som startade redan i november 2015, och att antalet timmar per brukare hela tiden har ökat.

Detta är huvuddragen i vår rapport. Men det finns också flera obesvarade frågor som är intressanta att analysera vidare. En sådan fråga är: Är

assistansersättningen bättre än andra LSS-insatser? Det är hela tiden ett starkt fokus på assistansersättningen, men det är viktigt att komma ihåg att det är en del i ett större system.

Varför är det så många som ansöker om fler timmar kort tid efter att man har blivit nybeviljad? Har synen på vad som är rimlig tidsåtgång förändrats över tiden? Rättspraxis, som vi har hört talas om här i dag, har i huvudsak rört sig om att försöka ge svar på hur man ska se de grundläggande behoven och vad som ska anses ingå i de grundläggande behoven. Det har inte varit så mycket praxis eller normering kring själva tidsåtgången.

Vad händer med de människor som får avslag? Kunskapen om dem är begränsad, och Försäkringskassan avser att analysera detta vidare.

Vilken betydelse har det för assistansen att anhöriga är assistenter? Hur påverkar det kvaliteten? Hur påverkar det antalet timmar? Det vet vi inte.

Som framgår finns det i den här rapporten en del lärdomar för Försäkringskassan att arbeta vidare med. För oss är det viktigt att våra handläggare har ett bra stöd så att vi fattar korrekta beslut. Det är viktigt för oss att säkerställa att vi har en god utredning med rätt och relevant information så att våra beslut är korrekta så att rätt person får rätt beslut.

Vi behöver också prioritera tvåårsomprövningarna. Vi har inte arbetat med dem i den takt som vi borde, och det är för oss ett viktigt verktyg när det gäller att säkerställa att alla personer som är i behov av assistans har rätt beslut.

Vi behöver också ha god kontroll på alla utbetalningar som vi gör för att säkerställa att möjligheterna att missbruka systemet blir så små som möjligt.

Ordföranden: Vi går vidare, och jag lämnar ordet till Tomas Agdalen, projektledare hos Inspektionen för socialförsäkringen.

Tomas Agdalen, Inspektionen för socialförsäkringen: Vi har utfört ett regeringsuppdrag rubricerat Sjukvårdande insatser och personlig assistans. ISF har tillsyn enbart över socialförsäkringen, så vi tittar bara på just assistansersättningen och inte någonting på personlig assistans enligt LSS, som kommunerna tillämpar.

Sjukvård är intressant särskilt när det gäller assistansen. Det finns nämligen ett förbud i socialförsäkringsbalken mot att bevilja tid för sjukvård. Det förbudet saknas i LSS som lagförbud, men samma har ansetts gälla i LSS också, även om det uppenbarligen finns en skillnad eftersom det inte finns något förbud i LSS mot att bevilja personlig assistans för sjukvård.

Rapporten kom i december 2016, och dess tema var att man inte får bevilja ersättning för sjukvård enlig HSL, medan man får bevilja för egenvård. Det är egentligen samma sak, det är bara det att det finns en speciell procedur för att bestämma vad som är egenvård. Detta kommer vi till senare.

Så har vi det här som det var mycket diskussioner om från sensommaren och under hösten, det vill säga om ny tillämpning hos Försäkringskassan på grund av ny praxis, vilket hade uppfattats ha en inskränkande effekt.

När det gäller sjukvård är lagen konstruerad så att Försäkringskassans handläggare i ett initialskede ska sitta och bestämma vad som är sjukvård och inte. Det kan man tycka är lite knepigt, för det är ju sällan handläggare på Försäkringskassan har någon utbildning eller särskild kompetens när det gäller sjukvård. Här ska man alltså sortera ut vilka insatser som kan tänkas vara sjukvård och vad som ska bli föremål för en egenvårdsbedömning.

Då kommer frågan till sjukvården som ska titta på den speciella insats som man begär tid för och se om det kan utföras som egenvård. Det kan vara i princip vad som helst som sjukvården normalt sett utför: Det finns ingen annan definition på sjukvård än att det som sjukvården utför är sjukvård – längre än så kommer man inte när det gäller definitionen.

När det gäller den nya praxis som fick den här effekten på tillämpningen har vi konstaterat att regleringen för personlig assistans är svag, vilket ger ett stort utrymme för domstolar och tillämpare att göra bedömningar, vilket i sin tur skapar sämre förutsättningar för förutsägbarhet. Det blir nästan omöjligt att se vad som ska hända. Som vi hörde tidigare är det här en rättighetslagstiftning, och så brukar man inte vilja ha det i en rättighetslagstiftning – man vill liksom veta vad som gäller. Jag brukar säga så här: Fram till att man gjorde vissa ändringar i barnbidraget var barnbidraget en perfekt rättighetslagstiftning, det vill säga man visste precis vem som hade rätt till barnbidrag. Det är en perfekt rättighetslagstiftning, kan man säga.

Här har vi alltså vissa problem, och det var precis vad som hände: I Högsta förvaltningsdomstolen fick vi de här tre domarna som har uppfattats som inskränkande och som har väckt oro framför allt i brukarrörelsen. Ingen här kan ju ha missat vad som pågick under hösten.

Då måste man fråga sig: Vad är egentligen personlig assistans? Vi har det här med grundläggande behov, och vi har andra personliga behov. Det är det assistansen består av. De fem olika grundläggande behoven är i någon mån specificerade, i alla fall fram till det sista femte (bild), och så har vi andra personliga behov som är definierade så här i förarbetena (bild). Det finns alltså inte i lagen. De grundläggande behoven är definierade i lagen, och de andra är definierade i de ursprungliga förarbetena.

Man har alltså bestämt i praxis att aktiv tillsyn är när man behöver tillsyn för att man är en fara för sig själv eller andra. Det vill säga man måste ha någon som bevakar en så att man inte gör illa sig själv eller andra, springer ut i gatan eller så. Man är helt enkelt farlig för sig själv och andra.

Så finns det medicinsk tillsyn. Här blev det väldigt problematiskt med den dom som kom 2012 som handlar om massage och varma bad. I domen sa man helt enkelt att egenvård, som då är sådan här så kallad medicinsk tillsyn, inte kan falla under grundläggande behov, så då åkte alla med väldigt mycket egenvård ut ur assistansen – rent teoretiskt. Jag vet inte om det har blivit på det sättet. Men det var den teoretiska effekten: Alla som har mycket medicinsk tillsyn åker ur assistansen. Detta gäller framför allt små barn, för de har ju nästan bara medicinsk tillsyn. Det är alltså effekten det får, och då får man ju fundera på om man vill ha det så eller inte.

Vi och andra har tittat i akter, och det man kan se när det gäller sjukvård, även om vi inte säkert kan säga att det är så, är att det är väldigt mycket sjukvård och omsorg vid beslutsfattandet. I alla fall i det material som vi har tittat på är det mindre beskrivet vad man faktiskt gör på dagarna än vad som beskrivs när det gäller sjukvård och omsorg. Det består mycket av det, och det blir många timmar på det. Det tar mycket tid, och det blir mycket assistans, så detta är förmodligen en förklaring till att det blir väldigt mycket timmar.

Vi har lämnat några rekommendationer vad gäller sjukvård, assistans och praxisbildningen och sagt att regeringen ska se över möjligheten att skapa ett system för hur man gör den här egenvårdsbedömningen så att den uppfyller krav på patientsäkerhet. Man ska nämligen komma ihåg att så fort något blir egenvård så åker det ut från hela patientsäkerhetssystemet, och då blir assistenten, och i någon mån också anordnaren som arbetsgivare, egentligen ansvarig för vad som händer.

Sedan ska man kanske titta på och klargöra om man tycker att staten ska betala väldigt mycket egenvård. Det är det man måste ta ställning till: Vill man ha ett särskilt system för det, eller tycker man att det kan ingå i assistansen? Det är sådant man måste ta ställning till bara. Så säger vi.

När det gäller praxisbildningen får regeringen se om man tycker att det utfall som vi har haft i domstolen stämmer överens med hur man vill ha det. Det är liksom inte mer än så.

Detta är våra rekommendationer. Vi har i rapporten alltså på något sätt kartlagt sjukvården inom assistansen och tittat på vilka effekter det får framför allt för staten i kostnadshänseende men också för assistenter ur ansvarssynpunkt. Detta är rapportens två huvudfokus.

Ordföranden: Vi går vidare till Socialstyrelsen. Jag hälsar Karin Flyckt välkommen, samordnare för funktionshindersfrågor.

Karin Flyckt, Socialstyrelsen: Från den statliga ersättningen till den kommunala nivån: Jag ska berätta och prata mer om kostnadsutvecklingen vad gäller den kommunala insatsen personlig assistans enligt LSS.

Det finns inga skarpa linjer och tydliga avgränsningar när det gäller vad kommunen egentligen betalar. Jag visar här en bild av kostnadsutvecklingen. Den är väldigt grovt förenklad, men vi brukar ändå redovisa på det här sättet på Socialstyrelsen.

Det finns en del som kommunerna utför, ett verksamhetsåtagande, där de faktiskt får ersättning från Försäkringskassan. Det är till exempel när kommunen är anordnare av assistansersättning, för det förekommer faktiskt. Så har vi den del som kommunen står för själv och som det inte utgår någon ersättning för. Det är, förutom den personliga assistansen, alltid de första 20 timmarna, oavsett, och också när det gäller att gå in vid sjukdom och så vidare.

Jag vill visa att det är väldigt komplext, men jag kommer alltså att fokusera på den del som enbart är kommunens, den del som i bilden är mörk.

Bilden visar kostnadsutvecklingen för personlig assistans eller kommunernas kostnader 2011–2015 i löpande priser. Vi fokuserar på den nedre, mörka delen. År 2011 låg kommunernas kostnader alltså på 7,9 miljarder kronor. År 2015 hade det ökat till 9,8 miljarder, vilket är en ökning på 23 procent.

Det här är alltså löpande priser, det vill säga faktiska eller flytande värden som inte tar hänsyn till inflation eller prisförändring. Därför är det ett rätt trubbigt mått, men det är ett vanligt mått. Det finns ett annat mått, och jag vill visa även det för att nyansera något.

Här visas samma period och samma insatser, men nu pratar vi i stället om fasta priser. Det innebär, som de flesta vet, att det tas hänsyn till prisförändringar. Detta är ett ganska bra mått när man vill jämföra över tid. Socialstyrelsen använder det här när vi jämför, och vi är förtjusta i det.

Vi har i det här fallet utgått från 2015 års prisnivå, och då kan vi se att det är närmare 9,8 miljarder i kostnader för 2015. År 2011 var det något högre än i den andra jämförelsen, nämligen 8,69 miljarder. Det är alltså en viss skillnad mot när vi tittade på löpande priser. Tittar vi på kostnadsökningen här, när vi har mer jämförbara siffror, så handlar det om en ökning på 12,5 procent. Det är ganska stor skillnad.

Vill vi alltså ta det här med löpande priser så talar vi om 23 procent, men om vi vill ta hänsyn till att priset förändras är vi faktiskt nere på 12,5 procent. Oavsett vilket ökar kostnaderna, och det är förstås mycket pengar vi pratar om.

Kostnaden på 9,8 miljarder kronor för personlig assistans år 2015 i kommunerna är väldigt mycket pengar, men jag vill med den här bilden sätta in det lite grann i ett större sammanhang. Madeleine Harby Samuelsson levererade snarlika uppgifter – de här är lite färskare, och vi har precis fått loss dem från SCB.

Hela LSS inom kommunerna kostade år 2015 totalt 47,4 miljarder kronor. Om vi utgår från en fastprisberäkning ser vi, och jag har satt det inom parentes, att det är en 10-procentig ökning. Utgår vi från löpande priser blir ökningen 21 procent, så det skiljer sig lite hur man räknar.

Alla kostnader ökar inte, vilket vi har hört även tidigare i dag. Kostnaden för barnboende minskar till exempel, medan kostnaden för vuxenboende å andra sidan ökar, faktiskt mer än vad personlig assistans gör.

Kostnader för insatser enligt socialtjänstlagen 0–64 år, hemtjänst och så vidare, var 2015 12,9 miljarder kronor. Beroende på vad vi väljer för kostnadsmått är det en 17-procentig ökning sedan 2011 eller 28,5 procent sedan 2011.

Här ser vi alltså en större ökning. Det händer mer med kostnaderna inom SoL. Även om det är lägre nivåer så är det mer här som det händer saker, och framför allt är det hemtjänst och boendestöd som står för ökningen.

Det som tål att sägas, och det som jag säger sist är det som står först: Kommunernas kostnader för stöd till personer med funktionsnedsättning år 2015 var totalt 60 miljarder kronor. Även om priserna ökar är det faktiskt så att denna andel har varit oförändrad de senaste två åren, det vill säga 28 procent

av socialtjänstens totala kostnader. Kostnaderna för stöden till personer med funktionsnedsättning utgör 28 procent, och det har varit konstant i två år. Detta handlar förstås även om att andra verksamheter ökar i pris, exempelvis äldreomsorgen.

Då undrar man förstås *varför* kostnaderna ökar. Det är kanske den absolut mest intressanta frågan. Det finns flera orsaker, och jag ska börja med att säga att den kommunala insatsen har ökat rätt rejält inom personlig assistans. År 2015 hade 4 300 personer insatsen, vilket är en ökning med 30 procent sedan 2007. Det är rätt mycket. Men vi vet också en del om varför det ökar. En väldigt konkret orsak är att vissa personer får sin assistansersättning indragen, och får man den indragen men har kvar ett behov så dyker man ju upp någon annanstans i välfärdssystemet, exempelvis inom personlig assistans i kommunen, och då följer också kostnaden med. De är inte så många, men ändå.

Men vi ser också, har jag skrivit här, många beslut i åldersgruppen 60–64 år. Vi pratar mycket om nybeviljande bland unga, men det är faktiskt så att det är rätt många i den här åldersgruppen som får ett första beslut om personlig assistans. Det är ett väldigt tydligt hopp.

Det finns flera orsaker till detta, och en är förstås folkhälsan. Vi vet att stroke kryper nedåt i åldrarna. Det kan handla om alzheimer och så vidare. Personer som några år senare skulle ha hamnat inom äldreomsorgen hamnar här. Vi lever längre, vilket även gäller personer med funktionsnedsättning, och de behåller stöden. År 2007 var 9,5 procent av dem som hade personlig assistans 65 år eller äldre. År 2015 var motsvarande andel 15,5 procent.

Sedan undrar man förstås också om behoven ökar. Finns det en faktisk ökning i samhället? Vi har inte kunnat hitta det i våra analyser. Vi har ju rätt trubbiga register som handlar om vårdutnyttjande och så vidare, och det ger inte riktigt hela sanningen, men det vi får höra nu är att till exempel autism faktiskt ökar. Även vuxna människor får diagnoser i allt högre utsträckning, och vi måste fundera på vad detta står för: Stämmer det överens med en faktisk ökning, eller är det en överdiagnostisering?

Antalet timmar inom assistansen ökar, och de som får assistans får allt fler timmar. År 2015 hade 82 procent av dem som hade personlig assistans mer än 20 timmar i veckan. År 2007 var den andelen 56 procent. Samtidigt ser vi att de som har 0–10 timmar i veckan minskar. Det har blivit en halvering på samma tid.

Utvecklingen indikerar alltså en förskjutning mot mer omfattande behov, men det kan också vara så att det blir allt svårare att få assistans, vilket vi också fått signaler om. Vi har granskat lokala riktlinjer och så vidare. Men de som får tycks också få fler timmar.

Ordföranden: Vi går vidare, och jag hälsar Peter Sjöquist välkommen, ekonom på Sveriges Kommuner och Landsting.

Peter Sjöquist, Sveriges Kommuner och Landsting: Eftersom jag kommer sist blir det väl en del repetition, men jag hoppas att ni står ut med det.

Jag tänkte också börja i helhetsbilden och lite grann sätta in personlig assistans kostnadsmässigt. Det är alltså en insats inom LSS som är delad mellan stat och kommun, och om man räknar totala nettokostnader för 2015 för insatser för personer med funktionsnedsättning landar det på 81 miljarder. Då är alltså statens andel ungefär 25 miljarder, kommunernas LSS-kostnader är 45 miljarder och SoL-insatserna, alltså insatser enligt socialtjänstlagen, ungefär 11 miljarder. Som en jämförelse har jag tagit med äldreomsorgen som samma år hade en nettokostnad på 99 miljarder.

En bakgrund till att vi sitter här i dag är att kostnaderna för insatser för personer med funktionsnedsättning är den verksamhet som har ökat mest. Om man tittar på kostnadsutvecklingen under de tio år som jag har valt gäller siffran 72 procent alltså både statliga och kommunala kostnader. Äldreomsorgen har under samma period ökat med 26 procent och kommunernas totala verksamhetskostnader med 39 procent.

Någon av de tidigare talarna var också inne på att den 65-årsreform som infördes 2001, alltså att personer som hade assistans innan 65-årsdagen kunde behålla den, ju har gjort att det har blivit en viss överströmning av kostnader från äldreomsorg till LSS. För de här tio åren handlar det i runda slängar om 3 miljarder. Det innebar samtidigt en ambitionshöjning; de personer som får behålla assistansen skulle tidigare ha haft tidigare insatser som inte kostade riktigt lika mycket.

Om man tittar på de kommunala LSS-insatserna, förutom personlig assistans, har kostnaderna i fasta priser ökat på grund av att man har fått fler brukare, alltså fler som får service från kommunerna. Kostnaden per brukare har inte ökat under den här tioårsperioden, och så har det varit under en ganska lång tid. De kommunala insatserna skiljer sig i det avseendet från personlig assistans.

När det gäller kommunernas kostnader för personlig assistans, alltså de första 20 timmarna per vecka, är det ganska oproblematiskt. Där betalar vi schablonersättningen, vilket 2015 uppgick till 4,9 miljarder. De övriga assistanskostnaderna är lite knepigare att bena upp, men personlig assistans enligt LSS är i sin helhet kommunalt finansierad, och den kostade 2,9 miljarder. Basansvaret, alltså ansvaret för sjuklöner för privata assistansanordnare och kommunernas kostnader för tillfälliga utökningar av assistansen, schablonberäknar vi till ungefär en halv miljard.

Här ligger även merkostnader för personlig assistans, vilket handlar dels om att kommunerna inte klarar sig på den statliga assistansersättningen, dels om kostnader som hänger ihop med basansvaret. Kommunerna är ju ansvariga för alla som har personlig assistans, och en del som privata utförare säger nej till hamnar hos kommunerna.

Den del som har varit mest diskuterad hos oss de senaste åren är ökningen av personlig assistans enligt LSS. Som konstaterats förut blir personer av med sin assistansersättning, vilket nu har skett på grund av att man har skärpt

tolkningen av vad som utgör grundläggande behov, och detta har gjort att kostnadsökningen för personlig assistans enligt LSS har varit ganska kraftig sedan 2009. Den har mer än fördubblats. Genomsnittligt timantal har ökat från ungefär 31 timmar per vecka 2009 till 45 timmar per vecka 2015, och det beror förmodligen på att de som kommer över och som tidigare har haft statlig assistansersättning har ett större behov än de som tidigare har funnits i den kommunala personliga assistansen.

Vad tycker vi är viktiga frågor i det här? Huvudmannaskapet har flera tidigare talare varit inne på. Det är egentligen en väldigt knepig sak att man gjorde den här konstruktionen, och vi är tveksamma till om det är långsiktigt hållbart att ha en insats med två huvudmän. Det blir ju väldigt många gränsdragningsproblem.

För den enskilde är det två myndigheter som ska göra i princip samma biståndsbedömning. 20-timmarsgränsen gör naturligtvis att om man hamnar mitt emellan och de olika myndigheterna gör olika bedömningar så blir det ett väldigt krångligt och byråkratiskt system.

Sett från vår synvinkel är det naturligtvis också det här med kostnadsövervältring, och om man hade en enda huvudman för insatsen personlig assistans skulle man slippa mycket av detta. SKL tycker att staten ska ta ett större ansvar och vara huvudman för hela den personliga assistansen.

En annan viktig fråga tycker vi är ersättningsnivån för den personliga assistansen. Nu har man ju inte haft någon uppräkning för priser och löner sedan 2014, utan det har varit mer en schablonmässig uppräkning, vilket naturligtvis sätter press på löner och villkor för dem som är anställda som personliga assistenter.

När det gäller sjuklöneansvaret för privata utförare har det funnits tre olika förslag att det ska tas bort, men tyvärr har det inte genomförts. Det är ganska unikt med en ordning där arbetsgivarna inte har det fulla ansvaret för kostnader för sjukdom hos sina anställda. När jag beskriver det för någon som inte känner till det tror de inte på mig först. Så tokigt kan det väl inte vara? Men så har det varit under en ganska lång tid när det gäller den här verksamheten, och vi tycker att det är väldigt olyckligt att de förslag som har funnits framme inte har genomförts.

Slutligen vill jag bara peka på att vi tycker att det är ett bra initiativ att man diskuterar de här frågorna. Man måste ju kunna diskutera kostnadseffektiviteten för verksamheter för personer med funktionsnedsättning precis som för alla andra offentliga verksamheter. Använder vi våra pengar så effektivt som möjligt? Är dessa lösningar bästa sättet att använda skattepengarna på?

Ordföranden: Vi tackar så mycket för det! Då har vi hört från alla som vi hade bjudit in i dag, och vi övergår till den del där det ges möjlighet för utskottets ledamöter att ställa frågor till er som haft föredragningar.

Vi har också företrädare för den nu pågående utredningen som leds av Désirée Pethrus och hennes sekretariat här, och vi har också Myndigheten för delaktighet närvarande. Även dessa har möjlighet att svara på frågor om det skulle finnas sådana.

Jag lämnar ordet till Socialdemokraternas företrädare, Mikael Dahlqvist. Jag vill påminna ledamöterna om att försöka hålla frågorna korta och koncisa och också berätta vem frågan riktas till.

Mikael Dahlqvist (S): Ordförande! Min fråga riktar sig i första hand till kammarrättsrådet.

I den senaste rapporten från ISF finns en skrivning om att man tycker att Försäkringskassan tolkat domarna från Högsta förvaltningsdomstolen på ett för hårt sätt. På vilket sätt tycker juristen att domarna övertolkas i fråga om grundläggande behov, framför allt egenvård och särskild tillsyn?

Henrik Jansson, kammarrättsråd: Det är alltid lite knepigt för en domare att recensera Högsta förvaltningsdomstolens domar.

Högsta förvaltningsdomstolen är den yttersta uttolkaren av den lagstiftning man har att tillämpa. När Högsta förvaltningsdomstolen kommer med ett prejudicerande avgörande är det inte fråga om något nytt. Det har per definition varit så. Om man upplever att det har blivit en förändring handlar det om att lagen tidigare har tillämpats på ett felaktigt sätt. Det är egentligen bara om HFD tidigare har uttalat sig i frågan och sedan ändrar inriktningen som man kan säga att rättsläget har förändrats.

Jag har svårt att ha några synpunkter på tolkningen av avgörandena. Det är alltid lite svårt att vara tydlig som domare!

Cecilia Widegren (M): Tack till alla som har kommit hit i dag för att bidra. Jag vänder mig till regeringen. Jag måste inleda med att jag beklagar att ansvarigt statsråd inte är här, trots möjlighet till en god prioritering eftersom vi hade lång framförhållning till utfrågningen.

Det här är en stor och viktig frihetsreform. Vi i riksdagen tar på stort allvar den oro som har ökat med anledning av förändringen av regleringsbrevet innan utredningen var avslutad. Statsrådet sa i riksdagen att regeringen vidhåller att det är ett problem att kanske 10 procent av de 30 miljarderna används till reklam och sponsring.

Står regeringen fast vid beräkningen? Det ska alltså innebära att 3 miljarder inte går till det beloppet är avsett att göra. Vilken källa använder regeringen när man anger något sådant i riksdagen?

Vi värnar att skattebetalarnas pengar ska gå till vad de är avsedda att gå till, men vi känner oro om detta inte bygger på erfarenhet och beprövad kunskap. I sådana fall skulle vi andra få del av kunskapen.

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Åsa Regnér har ett annat åtagande utomlands i dag och hade inte möjlighet att vara med. Men det här är naturligtvis mycket viktigt för oss, och jag är glad att jag har möjlighet att lyssna till, ta del av kunskap och höra frågor och svar.

Med oss finns tjänstemän från Regeringskansliet för att bära tillbaka den kunskap som presenteras här samt frågor och svar.

Det som Cecilia Widegren lyfter upp här är en interpellationsdebatt mellan Cecilia Widegren och statsrådet. Regeringen har verkligen känt, och känner, en oro för att det kan vara så att en så stor andel som uppåt 10 procent går till annat. Det är olika utredningar, bland annat några av dem som har tagits upp i dag, som utgör underlag för att det kan vara så. Det viktigaste i detta är givetvis att genomlysa de arbetssätt som inte minst Försäkringskassan har för att komma till rätta med och hitta när felaktig användning är i full kraft. Regeringen har givit uppdrag och anslagit medel till IVO, Inspektionen för vård och omsorg, för att bedriva ett systematiskt arbete för att hitta oegentligheter där de inte ska finnas. De pengar som är avsatta till assistans ska gå till assistans.

Staffan Danielsson (C): Det här är mycket viktiga frågor, och jag tackar alla.

Jag skulle vilja diskutera de regionala skillnaderna som togs upp av utredaren. Det är en fråga riktad till regeringen, Socialstyrelsen och SKL.

Vad jag förstod var snittet 23 miljarder, men spannet, om man ser på länet med lägst nivå, skulle bli 18 miljarder, och länet med högst nivå, 33 miljarder. Hur mycket av detta kan förklaras med faktiska skillnader hos människorna? Vi vet att samma mönster finns inom sjukvården. Det skiljer mycket i kostnader mellan vissa delar av landet. Hur mycket är faktiska skillnader, och hur mycket handlar om olika praxis? Det är inte acceptabelt i ett riksperspektiv eftersom det ska vara rättvisa ersättningar.

Hur viktigt är det att titta på detta? Hur mycket kan ligga på att det är skillnader i praxis, som egentligen inte är acceptabla, och hur kan man komma åt att minska skillnaderna?

Ordföranden: Det var Eva Edström Fors som kom med den uppgiften. Var frågan ställd till henne, till Försäkringskassan eller regeringen?

Staffan Danielsson (C): Frågan är ställd till regeringen, men jag ställer den gärna även till andra som kan ge synpunkter.

Ordföranden: Då ger jag först regeringens företrädare möjlighet att svara på frågan. Sedan kanske någon kan komplettera.

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Både den tidigare utredningen som Eva Edström Fors har redovisat och Désirée Pethrus utredning ger viktiga perspektiv i fråga om att genomlysa vilka skillnader som finns. Det ska vara en likvärdig och kvalitativ bedömning över hela landet. Det ska inte spela någon roll var man bor. Jag vill gärna höra Eva Edström Fors och Försäkringskassan komplettera.

Eva Edström Fors, f.d. huvudsekreterare i Utredningen om assistansersättningens kostnader: Det fanns ingen sådan förklaring som vi ansåg vara objektiv i fråga om faktiska skillnader i behoven hos befolkningen i länen. Vi gjorde utredningen 2011, och fokus kom att riktas mot Försäkringskassans praxis och kultur. Statskontoret hade gjort en ordentlig kartläggning av hur Försäkringskassan arbetade med ersättningen. Det som är ett stort problem är att man inte såg denna ersättning som en speciell sorts ersättning i Försäkringskassans totala del, vilket den faktiskt är. Det är fråga om mycket pengar och ofta en livsvarig ersättning. Det är ett svårt regelverk att tillämpa, och det har varit problematiskt för många handläggare.

Många av våra förslag handlar om att Försäkringskassan måste få ett bra regelverk och bra system så att de kan göra vad de ska göra. Självklart handlar det mycket om att ensa synen och kulturen i Försäkringskassan så att skillnaden inte blir sådan. Det är en risk för dem som eventuellt får för lite. Man ska inte tappa den aspekten.

Detta skrev vi också i utredningen.

Ordföranden: Vi ger Försäkringskassan möjlighet att ge sin syn på detta.

Marie Axelsson, Försäkringskassan: Det är en intressant fråga. Precis som jag sa ger lagstiftningen utrymme för bedömningar. Därför är det viktigt att Försäkringskassans handläggning innebär att bedömningarna är så likvärdiga som möjligt över hela landet så att besluten blir rättssäkra. Det betyder att vi behöver följa den praxis som finns och anpassa vår tillämpning till praxis. Vi behöver också se vilket stöd våra handläggare behöver så att de kan göra likvärdiga bedömningar. Det har vi jobbat med under åren. Från 2011 och framåt har vi publicerat olika typer av stöd och vägledningar till våra handläggare för att säkerställa att vår handläggning blir mer likvärdig, vilket den också har blivit.

Vi kan se att antalet timmar ökar hela tiden, och vi ser att den som blir nybeviljad ett år får i genomsnitt mer timmar än den som blev nybeviljad året innan.

Den fråga som vi ställer oss är naturligtvis om synen på vad som är rimlig tidsåtgång har ändrats. Här ser vi att det finns ett behov av att ta fram stödmaterial till våra handläggare så att de lättare kan göra bedömningar av vad som är en rimlig tidsåtgång.

Carina Herrstedt (SD): Många har talat här i dag om barn med funktionsnedsättning som nekas personlig assistans med hänvisning till just föräldraansvaret. Ett rykande färskt exempel är den lille Ludvig två och ett halvt år, rullstolsbunden, hjärnskadad och blind. Enligt föräldrarna behöver han vård dygnet runt, men han får inte det på grund av hänvisning till föräldraansvaret. Alla som är föräldrar förstår att det är ett orimligt ansvar där samhället måste bistå med hjälp om vi inte ska riskera utbrända föräldrar, ökade kostnader för vårdbidrag med mera.

Bengt Westerberg var tidigare inne på att vi måste se den samlade bilden av kostnaderna för samhället.

Jag vänder mig till regeringen med min fråga om hur man ser på utvecklingen när det gäller dels föräldraansvaret, dels den samlade bilden av kostnaderna för samhället förutom det personliga lidandet. Dagens möte är ett bra exempel på att samla olika myndigheter och diskutera frågor över gränserna. Hur fortsätter det arbetet? Det är inte rimligt att det finns beslutsfattare som har till uppgift att dra ned på arbetslösheten och bidragsberoendet samtidigt som beslut fattas på annat håll som riskerar att öka de kostnaderna. Hur ser det fortsatta arbetet ut? Frågan är riktad till regeringen.

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Det är viktigt att se till den situation som många föräldrar till barn med funktionsnedsättning har. Det är ett tufft och utsatt läge för de föräldrarna. Det handlar om en riktigt bra insats för barnen.

Frågan om föräldraansvaret är med i den utredning som vi tillsatte i våras. Jag vet inte om utredaren har hunnit titta på frågor om föräldraansvaret och är beredd att i dag säga någonting.

Ordföranden: Jag ger utredaren möjlighet att svara på frågan, om ni har hunnit så långt i utredningen.

Désirée Pethrus (KD), särskild utredare: Jag tycker att föräldraansvaret är en viktig fråga, och jag tror inte att någon vill att föräldrarna ska behöva ta ett sådant ansvar att de inte kan arbeta. Det är absolut en förutsättning. Alla ska kunna arbeta, även med ett barn med funktionsnedsättning.

Vidare handlar det om att ge föräldrarna ett gott stöd i sitt föräldraskap till ett barn med funktionsnedsättning. Här blir det lite olika ingångar.

Vårt uppdrag i utredningen är att titta på anhöriga som assistenter. Det är en kanske lite annan inriktning än den som frågeställaren har. Vi ska titta på den frågan, och vi ska göra en internationell utblick.

Jag vet att det finns de som tycker att det är bra att anhöriga är assistenter, och det finns de som tycker att det är dåligt och att det finns risk för att barnets självständighet minskar.

Vi ska titta på och fördjupa oss i dessa frågor, men vi har inte kommit så långt. Det finns stora möjligheter i dag i Sverige att få anhörigassistans. Det kan vara bra, men det kan ibland vara dåligt. Det är något som vi fördjupar oss i, men det finns inte några resultat än. Jag kan inte ge mer svar än så.

Maj Karlsson (V): Jag har en fråga som knyter an till Bengt Westerbergs föredragning och som handlar om den utredning som regeringen har tillsatt. Hur definierar regeringen långsiktig hållbar ekonomisk utveckling rent krasst i relation till FN:s konvention om mänskliga rättigheter?

Att pengar ska gå till rätt saker är vi alla överens om – även att det ska vara kostnadseffektivt. Det vill vi alla. Men besparingar är de facto en helt annan sak. Därför skulle vi behöva ett förtydligande av vad man menar med hållbar ekonomisk utveckling.

Vilka andra insatser tror regeringen skulle vara lika effektiva och kostnadseffektiva som den statliga assistansen men som inte skulle inskränka möjligheten att leva ett liv som andra?

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Frågeställaren själv visar på många sätt vad som är en långsiktigt ekonomiskt hållbar utveckling, nämligen att det ska vara en insats med kvalitet och rättssäkerhet. Den ska ha legitimitet hos dem som är beroende av insatsen och hos alla skattebetalare. Det ska aldrig råda tvivel om att insatsen personlig assistans och den stora helheten, LSS, ska få finnas. Vi måste veta att alla de delar som reformen innehåller verkligen är av den karaktären och utförs på ett sådant sätt att den är den bästa möjliga för dem som behöver den och har rätt till den. Det ska inte vara möjligt att använda insatsen på ett felaktigt sätt. Några av talarna i dag har gett oss information från tidigare utredningar och från pågående arbeten i myndigheter om att det finns delar i reformen som är attraktiva för sådana som inte har den goda intentionen för dem som behöver den utan som kan vara intresserade av att utöva en brottslig verksamhet. Det är inte den stora delen, men det är en del som vi måste jobba å det yttersta för att motverka. Det är några av de delar som behövs för att reformen ska bli ekonomiskt hållbar, säker och ha kvalitet.

Sedan var det frågan om andra insatser. Utöver assistansersättningen ska personlig assistans i kommunen vara av den kvalitet och utförd på ett sådant sätt att den självklart är bra för individen. Regeringen har en förhoppning med utredningen. Det är inte säkert att de saker som förvisso var mycket bra när reformen kom är ultimata. Det kan finnas insatser och delar som kan behöva läggas till som i dag inte finns med i reformen. Vi måste vara öppna för en modernisering. Då kan det vara så att för vissa delar innebär det vad SKL nämnde på slutet, nämligen att det kan bli en viss kostnadseffektivitet. Då kan besparingar vara möjliga.

När utredningen lägger fram sina förslag till regeringen ska den, precis som allt annat, remitteras och bedömas innan förslag kan läggas fram till beslutsfattarna.

Jan Lindholm (MP): Jag vill ställa en fråga till Försäkringskassans representant, kanske i samarbete med Socialstyrelsens representant.

Vi vet att på alla områden där det kan delas ut offentliga medel förekommer fusk i någon mån. Eva Edström Fors gav en siffra från Assistansutredningen 2011. Då uppskattade man att det var ungefär 7 procent fusk. Har ni på Försäkringskassan varit duktiga på att ta tag i frågan? Bedömer ni att det är mer eller mindre i dag? Socialstyrelsen kanske också har en uppfattning. Det vore intressant.

Jag skulle vilja ställa en fråga till om det går bra.

Sveriges Kommuner och Landstings representant nämnde när det gäller huvudmannaskapet att man helst ser att staten tar hand om frågorna. Hur resonerar ni då? Det nämndes att det finns gränsfrågor mellan andra av era verksamheter, till exempel inom socialtjänstlagen och äldreomsorgen. Vore det inte enklare om hela paketet låg hos er?

Ann-Marie Begler, Försäkringskassan: Det är en viktig och svår fråga. Jag skulle önska att jag hade kunnat svara på frågan om det fusk som vi många gånger definitivt ser i våra system och som har belysts av flera utredningar. Det vore bra att kunna säga hur utvecklingen har varit – om det är mer eller mindre. Det kan vi inte i dag utifrån de uppgifter som finns.

Däremot vet vi att olika utredningar har beskrivit problemet. Jag har jobbat som generaldirektör vid Brottsförebyggande rådet, och utifrån den kunskapen vet jag att där det finns system där det är lätt att begå brott – vilket det är på området, kontrollmekanismerna är svaga – är det hela tiden risk för en kvarstående brottslighet.

Vi har utvecklat våra system. Vi gör mer sökningar och analyserar data som gör att vi kan identifiera och upptäcka fler brott. Vi är beroende av att brotten blir utredda när vi polisanmäler och att de går till eventuellt fällande domar i rättsväsendet.

I dag finns en svag kunskap om den kvantitativa utvecklingen, men vi är väl medvetna om att vi regelbundet ser problem.

Eva Edström Fors, f.d. huvudsekreterare i Utredningen om assistansersättningens kostnader: Det är precis som Ann-Marie Begler säger svårt att entydigt säga att detta är fusk, detta är oegentligheter och detta är överutnyttjande. Det är svårt att precisera.

Det som är viktigt är legitimiteten i systemen. Men det finns också en annan aspekt. Den har att göra med att när det finns denna typ av grov organiserad brottslighet spiller den över i de andra välfärdssystemen. Man får en vit

inkomst, man får rätt till föräldrapenning och så vidare. Effekten av den typen av organiserat fusk, oegentligheter, kan bli stor, även om fusket i den här ersättningen procentuellt sett inte är en hög siffra.

Vi anger i utredningen ett intervall och använder flera metoder. Vi resonerar om sannolikheter och jämför med tidigare redovisade beräkningar som Försäkringskassan presenterat. I utredningen anger vi att det lägre intervall som Försäkringskassan angett troligen är för lågt. Vi tror att det är fråga om ett betydande fuskande men att gränsen mot överutnyttjande är svår att dra.

Karin Flyckt, Socialstyrelsen: Socialstyrelsen har inte fått några signaler att det förekommer fusk inom den kommunala delen av personlig assistans. Det betyder förstås inte att det inte förekommer. Men vi har inte fått några signaler från tillsynsarbetet hos Inspektionen för vård och omsorg.

Vi vet också att de uppföljningar som kommunerna ska göra av insatser och så vidare inte alltid genomförs kontinuerligt. De får skjuta fram dem i tiden på grund av stor ärendehantering. Där kan det också finnas en brist.

Kommunerna träffar dessa personer under lång tid och är nära dem. Jag skulle bli förvånad om det dyker upp siffror om ett stort fusk i den kommunala delen. Vi har inte fått några sådana signaler från IVO eller någon annan.

Bengt Eliasson (L): Jag tackar för lärorika föredragningar.

Jag måste också inledningsvis beklaga att ansvarigt statsråd inte har möjlighet att vara här i dag trots stor valfrihet när det gäller datum.

Min fråga går till statssekreterare Madeleine Harby Samuelsson. Vad vi har hört och sett i dag i fråga om historiken och vad som händer just nu kan det knappast ske några större nedskärningar och neddragningar inom assistansen utan att det innebär kraftiga ingrepp i ungefär 16 000 personers möjlighet till liv i sin vardag. Bengt Westerberg benämnde det standardförsämringar. Det är också vad som har skett under föregående år. Försäkringskassans siffror var tydliga.

Trots det är direktiven till LSS-utredningen entydiga. Assistansersättningen ska finansiera sig själv genom reformer och utökningar, gärna spara pengar för att stärka statsfinanserna eller användas till annat.

Har man inom departementet övervägt att försöka få till exempel Finansdepartementet med sig på att formulera om direktiven eller ge tilläggsdirektiv så att nedskärningar inom assistansen bara kan bli aktuellt om man inte gör kraftiga ingrepp eller kommer med fullgoda alternativ till människors möjlighet till liv i sin vardag? Eller ska man förvänta sig standardsänkningar när väl utredningen är klar?

Vad sker nu med de personer som redan har fått kraftiga neddragningar på sin assistans? Vad ser regeringen för alternativ för dessa personer när utredningen pågår?

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Arbetet på departementet med anledning av det som också har skett i fjol, som vi har diskuterat här och vid andra tillfällen, bland annat de domar som har påverkat Försäkringskassans uppdrag, har gjort att regeringen har tagit initiativ till uppdrag till olika myndigheter. Det gäller bland annat för att motverka att de enskilda individer som berörs i en förändring i assistansersättningen, ett beslut om att mista den, inte ska hamna mellan stolarna. Försäkringskassan ska ta fram förslag på ett system där Försäkringskassan blir skyldig att ta kontakt med kommunen. Socialstyrelsen har fått ett uppdrag att se på hur kommunen kan ha en skyldighet att ta kontakt med den enskilde. När situationen uppstår hamnar den enskilde som beslutet gäller i ett utsatt läge, för den vuxne eller för föräldrar till det barn som berörs. Det är exempel på några av de saker som gjordes i fjol.

Inspektionen för socialförsäkringen har redogjort för en rapport i dag. Den har lämnats över till utredningen, så att utredningen kan föreslå lagändringar. Det finns inget särskilt direktiv om detta, utan vi har överlämnat rapporten till utredaren så att utredaren kan bedöma om den ska tas upp i ett särskilt betänkande eller tas med i slutbetänkandet. Vi har förtroende för att utredaren kan bedöma den frågan. Detta är exempel på några av de saker som vi absolut anser behöver göras direkt. Det är för tillfället inte aktuellt med några tilläggsdirektiv.

Ordföranden: Jag har en fråga. Den knyter an till vad Eva Edström Fors tog upp i den utredning hon satt med i. Hon nämnde risken för att personer inte får tillräckligt på grund av olika bedömningar.

I Socialförsäkringsrapport 2015:13 som Försäkringskassan har tagit fram pekar de handläggare som har bidragit till utredningen på att användandet av jurister innebär att den sökande får de timmar han eller hon har rätt att få. Man lyfter också fram att man gör bedömningen att om de sökande hade ansökt om lika mycket för tio år eller tjugo år sedan hade de sannolikt fått lika många timmar då. Det har varit ett underutnyttjande på grund av bristande kunskap.

I andra system som Försäkringskassan handlägger, bland annat föräldraförsäkringen, skickar man ut påminnelser till föräldrar som inte har tagit ut hela sin försäkring. Motsvarande finns hos Pensionsmyndigheten för äldre som har rätt till extra stöd men som av någon anledning har missat att söka. Man tar ett ansvar för att garantera den enskilde rätten att få det denne har rätt till. Hur jobbar Försäkringskassan vidare med att säkerställa att alla faktiskt får vad de har rätt till, så att de inte är beroende av att vara knutna till en organisation eller ett företag som kan hjälpa till med juridisk kompetens för att säkerställa den rätt de har enligt lagstiftningen?

Marie Axelsson, Försäkringskassan: Som jag nämnde, när Försäkringskassan gör sina tvåårsomprövningar, alltså när det har förflutit två år från det att man har fått ett beslut och om det i samband med detta framkommer att den

enskilde har större behov, kommer den enskilde i dialog med Försäkringskassan in med en ansökan om att få fler timmar. Vi har så att säga inte bevakning på ärendena, men vi är ålagda enligt lag att göra omprövning av besluten vartannat år. I samband med det undersöker vi om behovet hos den enskilde har förändrats på något sätt. Men det krävs alltså att den enskilde i anslutning till tvåårsomprövningen kommer in med en ansökan om att få fler timmar. Det brukar ske genom att handläggaren uppmanar den enskilde att komma in med en sådan ansökan.

Vi har också omfattande information på vår hemsida, där man kan se hur processen och handläggningen av ansökningar går till. Det är också ett visst stöd för den enskilde.

Lennart Axelsson (S): Jag har suttit i socialutskottet under ganska många år medan rättspraxisen i den här frågan har förändrats. Vi har väl egentligen aldrig fått något riktigt bra svar från de utredningar som har gjorts om det finns behov av att förändra lagstiftningen. Ska det vi menade när lagen infördes fortfarande gälla? ISF har väl fått frågan vid ett antal tillfällen men inte kunnat ge något tydligt svar på om det behovet finns.

Nu finns det en rekommendation i den aktuella utredningen. Jag skulle gärna vilja höra detta utvecklat lite.

Jag är ganska säker på att alla partier i riksdagen i dag står bakom den här lagen och möjligheten för människor att leva ett aktivt liv. Frågan är alldeles för viktig att plocka politiska poänger på. Jag hoppas att vi ska kunna se till att det som var tanken med detta även ska gälla i framtiden.

En annan fråga som är viktig och som Bengt var inne på är: Vad händer med dem som får avslag? Finns det ett skyddsnät för dem som blir av med sin assistans? Jag vet inte riktigt vem som skulle kunna svara på det. SKL kanske har siffror. Om någon annan har något att tillföra får de gärna säga det.

Tomas Agdalen, Inspektionen för socialförsäkringen: Om personlig assistans ska vara en rättighet måste den vara noga preciserad för att tillämparen ska veta vad som ska gälla i olika enskilda fall och vad överprövande domstol ska göra för bedömning. I den rapport som vi överlämnade i december förra året har vi beskrivit tre domar som har överraskat brukarkollektivet. Alla domarna har haft en inskränkande effekt när det gäller rätten till assistansersättning.

Vi har inte sagt att Högsta förvaltningsdomstolen har tolkat fel eller att Försäkringskassan har tillämpat detta fel. Högsta förvaltningsdomstolen gör sina bedömningar utifrån den lagstiftning som finns och fyller ut i enlighet med intentionerna. Så fungerar systemet, och det är bara att gilla läget. Sedan har Försäkringskassan att tolka domarna, och det har man gjort. Vi har inte kritiserat Försäkringskassan på den punkten, utan de är fria att göra sina tolkningar.

Om man tycker att Försäkringskassan gör en felaktig tolkning, vilket vi alltså inte har sagt, åker frågan upp på politisk nivå.

De tre domarna har visat att förutsägbarheten har varit dålig, för utgången av dem överraskade alla. Det är väl svaret på den frågan.

Nästa fråga gällde vad som händer med dem som blir av med sin assistans. I en annan rapport har vi redovisat en liten undersökning från ett bestämt år. Jag har för mig att vi kom fram till att många personer upphörde att ha någon insats. De ville inte ha någon insats eller tog inga initiativ till ny insats. De försvann ut. Man ska dock veta att det var väldigt få personer vi undersökte.

Sedan finns ju socialtjänsten och LSS. Det finns alltså ett system som är tänkt att täcka upp detta. De som blir av med assistansersättningen kan ha rätt till personlig assistans enligt LSS. Det har de ofta, för de har ett lägre behov av stöd med grundläggande behov. Det får man inte glömma bort. Bara för att man inte längre är hos Försäkringskassan betyder det alltså inte att man inte längre har personlig assistans.

Ann-Marie Begler, Försäkringskassan: Det är en väldigt viktig fråga vad som händer med den grupp som får avslag på sin ansökan. Det är viktigt att titta på hur den gruppen faktiskt ser ut. Hur långt står man från att få personlig assistans? Handlar det om att man inte ingår i någon av personkretsarna, eller vad är det det handlar om? Den andra frågan är naturligtvis: Vad händer efter avslaget – får man något annat stöd eller någon hjälp från samhället?

I våra rutiner ingår att informera kommunen när vi drar in en assistansersättning. Gruppen som får avslag behöver vi dock mycket större kunskaper om. Detta är en viktig fråga som vi har börjat titta på.

Karin Flyckt, Socialstyrelsen: Jag ville bara komplettera med att säga att de flesta som får indragen assistansersättning får stöd från kommunen, och majoriteten av dem får personlig assistans enligt LSS. Det är också en väsentlig andel som får exempelvis hemtjänst enligt socialtjänstlagen.

När vi har granskat och analyserat detta har vi kunnat se att det genomsnittliga antalet timmar sjunker för dem som får personlig assistans genom kommunen, men för en viss andel, 20 procent av personerna, ökar faktiskt timmarna. De får alltså fler timmar av kommunen än de fått av Försäkringskassan. Detta kan bero på olika saker, men det är en intressant sak att notera.

Sedan är också frågan vad som händer med det långsiktiga stödet efter indragningen. Det har vi fått frågor om. Vi har tyvärr inte den rapporten klar, men om några veckor kommer en rapport där detta tas upp.

Ann-Britt Åsebol (M): Tack för väldigt fina föredragningar om LSS och assistansen!

Detta är en viktig grupp, och det är viktigt att vi inte försvårar för dem som redan har det svårt i samhället. Min fråga går till Försäkringskassan.

Om man nu bryter LSS-kostnaden, vad finns det bakom? Vi har redan hört lite om att kostnader dyker upp någon annanstans i vårt välfärdssystem. Det blir lite av kommunicerande kärl här – man drar ned på ett ställe samtidigt som man drar upp på ett annat. Kostnadsutvecklingen försvinner egentligen inte från skattebetalarnas pung.

Min fråga till Försäkringskassan är alltså: Vad finns det för utredning bakom detta? Man behöver ju ändå någon form av insats i vårt välfärdssystem. Man drar ned på ett ställe, men kanske dyker kostnaden upp någon annanstans.

Ann-Marie Begler, Försäkringskassan: Detta ser vi i den statistik som har redovisats när det gäller kommunala kostnader. Det handlar många gånger om personer som behöver dessa insatser, och då dyker de upp någon annanstans. Men vårt uppdrag är att bedöma rätten till personlig assistans utifrån det regelverk, den lagstiftning och de domar som finns, inte utifrån var kostnaderna ska ligga. Det är dock helt klart att det många gånger är kommunicerande kärl.

Carina Herrstedt (SD): Jag ska egentligen inte ställa någon ny fråga utan vara så fräck att jag ber om svar på den fråga jag ställde tidigare om hur det fortsatta arbetet ser ut med att ta ansvar för samhällets kostnader totalt, så att man inte bara flyttar kostnaden från en kassa till en annan. Den frågan riktade jag tidigare till regeringen, men den missades i svaret.

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet: Det är viktigt att se LSS och assistansersättningen som en helhet även om den har flera huvudmän. En skattefinansierad verksamhet är ett gemensamt ansvar, även om den utförs i privat regi. Sedan är frågan på vilket ställe den ska utföras, så att den korrekt utförs där ansvaret ska ligga. Det är klart att det dubbla huvudmannaskapet här spelar in. För den långsiktiga utvecklingen är också huvudmannaskapsfrågan med i utredningen för att belysa om man bör ha samma sätt att organisera det hela i framtiden också. Detta vet förstås Bengt Westerberg ännu mer om, men en av ansatserna i att ha det delade huvudmannaskapet var att inte enbart kommunen skulle vara bärare av de insatser som LSS inklusive personlig assistans har till uppgift att ge till personer med funktionsnedsättning. För att det inte ska vara alltför tufft för kommuner som har en svagare ekonomi finns det en del som verkar utjämnande, när staten tar ett ansvar. Den delen är den som ligger på Försäkringskassan.

Ambitionen är alltså att det ska vara långsiktigt hållbart och att det samhällsfinansierade ska hållas ihop. Flera av de föredragningar vi har fått här under förmiddagen visar på vilka olika insatser som det finns för personer med funktionsnedsättning och vilka totalkostnaderna är. Men det handlar också – även om detta inte stått i fokus i diskussionerna i dag – om kvaliteten och

utförandet. Det är ju detta som varje dag har den största betydelsen för de individer som får de här insatserna.

Barbro Westerholm (L): Min fråga riktas till Socialstyrelsen och Försäkringskassan. Den här utfrågningen handlar ju om kostnadsutveckling och tidsåtgång. Men kvalitet är också en parameter som är viktig att ha med i diskussionen om kostnader.

I går ringde en mamma till mig. Hon har en funktionshindrad son med assistans sedan 1994. Hon efterlyste en samlad jämförelse av kvaliteten i assistansen, i likhet med det man har inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen, som är baserad på kvalitetsindikatorer. Hon menade att det skulle underlätta för användare att välja om det fanns ett kvalitetsregister men också för att kunna följa kvaliteten och kostnadsutvecklingen. Är det möjligt att göra ett sådant register? Jag tycker att detta är en berättigad fråga, och det är väl Socialstyrelsen och Försäkringskassan som närmast kan svara på det.

Karin Flyckt, Socialstyrelsen: Det är väldigt bra att just detta med kvalitet tas upp. Detta är inget som vi har diskuterat. Låt mig bena upp lite vad vi gör och vad som skulle kunna göras.

Kostnadsutvecklingen är något som vi följer. Vi har våra öppna jämförelser av kostnadsutvecklingen i socialtjänsten som vi publicerar regelbundet. Det är trubbiga mått, men det är de som finns. I den årliga lägesrapporten för funktionshindersområdet, som jag nyss hänvisade till, försöker vi att återkommande publicera dessa siffror så att de går att följa.

Sedan har vi öppna jämförelser inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten som gäller stöd till personer med funktionsnedsättning. Där har vi inte med personlig assistans. I nuläget har vi faktiskt inga insatser alls, för det är komplicerat att ta fram öppna jämförelser för det. Det blir än mer komplicerat när vi är två myndigheter som borde göra detta gemensamt. Det handlar ju om personlig assistans som insats.

Jag ska dock också säga att vi har en del öppna jämförelser av kvalitet inom LSS som också inbegriper personlig assistans, så det finns där som en bakgrund. Men att följa kvaliteten är viktigt, och det är en fråga som vi också funderar på.

Ann-Marie Begler, Försäkringskassan: Den frågan är naturligtvis väldigt central, både utifrån den enskildes möjlighet att välja och fatta ett riktigt beslut och utifrån en ren kontrollaspekt. Försäkringskassans uppdrag i det här sammanhanget är att utreda, bedöma och betala ut assistansersättningen. Vi har inte uppdraget att titta på kvaliteten.

Till exempel IVO, som inte är representerat här i dag, ligger dock nära det uppdraget. Jag tycker att det är viktigt att man har en kraftfull tillsyn och insyn i de verksamheter som bedrivs.

Catharina Bråkenhielm (S): De frågor jag hade tänkt ställa är redan ställda. Det jag nu ska ta upp kanske tangerar sådant som redan är sagt. Men min fråga går till Försäkringskassans Marie Axelsson och handlar om de personer som har fått detta på felaktiga grunder, de 7 procenten, som man brukar säga. Man brukar kalla det fusk, men jag skulle vilja kalla det bedrägeri. Dessa personer har ingen funktionsnedsättning alls. Här har vi sett ärenden som lett till fällande domar.

Vi vet att det har varit mycket kritik över ingående bedömningar där minuter klockas och man efterfrågar läkarintyg och annat för att Försäkringskassan ska kunna göra sin bedömning. Men hur går det egentligen till när man kan slippa igenom detta? Den frågan får jag ofta. Hur kan man få assistans beviljad utan att ha någon funktionsnedsättning alls? Vi vet ju att det är många prövningar som ska göras innan man får ett ja och kan få sina timmar.

Marie Axelsson, Försäkringskassan: Din fråga är väldigt intressant. Vi jobbar naturligtvis med att förbättra kvaliteten i våra utredningar för att minimera risken för att någon ska kunna lura oss. Numera tar vi in mycket bättre medicinsk information i våra utredningar. Vi är beroende av läkarutlåtanden som tydligt beskriver den funktionsnedsättning som den enskilde har i ett särskilt ärende.

Vi har under de senaste åren vidtagit flera åtgärder. Jag tänker mig att detta nu leder till att det är väldigt svårt att lura Försäkringskassan om man inte ens har funktionsnedsättning.

Eva Edström Fors, f.d. huvudsekreterare i Utredningen om assistansersättningens kostnader: I vår utredning hade vi en beskrivning av hur det då kända fusket hade gått till och hur man hade gjort. Det fanns gemensamma drag. Det var många gånger väldigt utstuderade upplägg. Det var få personer och ingen insyn; man hade väldigt nära relationer. Man hade också lurat Försäkringskassan genom att man till exempel inte hade tillåtit en egenmedicinsk undersökning. Man hade gått på anhörigas uppgifter och kanske haft en anhörig som tolk. Det fanns en massa gemensamma drag i den riktigt grova kriminaliteten.

Det vi också såg var att knappt i något enda fall hade Försäkringskassan själv upptäckt detta. I stället var det andra personer som hade hört av sig. Det är också svårt för Försäkringskassan att själv beivra detta. Det kräver till exempel spaning med hjälp av polis, och man behövde samarbeta med Skatteverket och så vidare. Man ska förstå att denna typ av organiserad brottslighet är skickligt utförd och svår att komma åt.

Därför är det viktigt med klarhet i regelverket, så att Försäkringskassan ska kunna göra en bra prövning initialt. Det kräver också att man har kontrollmöjligheter i högre grad än man hade när vi gjorde vår utredning.

Amir Adan (M): Min fråga går in i Catharina Bråkenhielms fråga om Försäkringskassan och fusket. Det är svårt att uppskatta omfattningen av fusket, men kan ni se om fusk förekommer vid bedömningstillfället eller om det i större utsträckning sker vid utbetalningarna? Jag undrar alltså om man ser var det förekommer. Sker fusket vid bedömningen och man därefter sköter tidsrapporteringen som man ska, eller handlar det om att man missköter tidsrapportering och antal timmar?

Ann-Marie Begler, Försäkringskassan: Vi har en bättre kontroll när det gäller utbetalningarna än vi hade tidigare. Vi har till exempel gått över till efterskottsersättning, vilket betyder en hel del för att vi ska kunna ha god kontroll över de utbetalningar som görs, vilket vi som myndighet är skyldiga att ha. Vi har också rent tekniskt bättre förutsättningar, bättre kontroll över konton och så vidare. Det finns en hel del insatser som vi har gjort där.

Samtidigt kan vi identifiera att det viktigaste för oss är att ha kontrollerna så tidigt som möjligt i utredningsarbetet och i samband med bedömningar. Där identifierar jag att vi har våra stora problem. Precis som Eva sa är det svåra bedömningar. Det finns kvalificerade och skickliga brottsupplägg. Vi har även haft exempel på att läkare förts bakom ljuset.

Min uppfattning är att kontrollerna måste ligga mycket tidigt i vår utredningsprocess för att få goda effekter.

Ordföranden: Vi hinner med en fråga till, och den kommer jag att rikta till Malin Ekman Aldén på Myndigheten för delaktighet, utifrån det vi har hört i dag och känner till sedan tidigare om vad som av många uppfattas som en mycket snävare tolkning: Hur påverkar detta möjligheten till delaktighet för de personer som berörs, och på vilket sätt har ni följt den frågan?

Malin Ekman Aldén, Myndigheten för delaktighet: Vi har inte på Myndigheten för delaktighet specifikt följt den grupp som fått avslag eller där det har blivit förändringar i assistansersättningen eller LSS. Detta är i och för sig ett område som vi tittar på i vår diskussion om framtida uppföljning av levnadsvillkor, och vi behöver kanske fördjupa kunskapen om det, men hittills är det inte gjort.

Delaktighet handlar om flera nivåer. Grunden är att vårt gemensamma samhälle är tillgängligt och möjliggör delaktighet för alla. Det kräver att vi tänker mångfald i samhällsplaneringen från grunden och att vi åtgärdar det som faktiskt diskriminerar och hindrar personer med funktionsnedsättning från att delta. Sedan handlar det om att vi har effektiva individuella stöd för den som behöver det. Det är som en trestegsraket.

Delaktighet är väldigt många olika saker. Allt bygger på individens förutsättningar och situation. Det är också grunden när man bedömer ett behov här.

Utifrån våra uppföljningar av funktionshindrades situation och levnadsvillkor i samhället kan man generellt säga att förutsättningarna för delaktighet för hela målgruppen är svaga, och det går väldigt långsamt framåt. Vi har orimliga skillnader i levnadsförhållanden beroende på om man har en funktionsnedsättning eller inte. Vi vet inte exakt hur det ser ut för olika grupper, men man kan nog generellt anta att ju större och mer omfattande funktionsnedsättning man har, desto svårare är det att vara delaktig i samhället.

För oss är det viktigt att visa på att man inte kan angripa detta problem bara genom de individuella stöden, utan man måste se på helheten. När man talar om delaktighet i anslutning till LSS och assistansersättningen måste man också ha den utgångspunkten. I det direktiv som ligger till grund för den nu pågående utredningen finns det ändå en sådan bas, och det är vi intresserade av att följa. Vi deltar också i utredningen.

Ett väldigt konkret område som inte handlar om assistansersättningen explicit är arbetsmarknadsområdet. Det är väldigt svårt att få ett arbete om man har en funktionsnedsättning. Kommer man från särskolan är chansen nästan noll. Man blir i princip dömd att leva på transfereringar hela livet, vilket är en fattigdomskälla. Många blir beroende av socialbidrag ett helt liv och så vidare. Detta kommer vi inte åt bara genom den här ersättningen.

Tyvärr är väl detta exempel på att de individuella stöden hittills inte har skapat förutsättningar för delaktighet. Därmed är dock inte sagt att de inte har gjort det för den enskilde, för delaktighet kan vara så många olika saker. Så tänker vi.

Anna-Lena Sörenson (S), vice ordföranden: Jag har en sista och avslutande fråga innan vi ska avsluta här. Den riktar jag till SKL. Hur arbetar landsting och kommuner med att fullgöra sitt ansvar för de personer som bedöms inte ha rätt till statlig ersättning för personlig assistans? Jag tänker både på den rätt man har enligt LSS och på den skyldighet som kommuner och landsting har enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Detta handlar om det som många har tagit upp här, nämligen att se till att människor inte faller mellan stolarna utan får de insatser från samhället som de behöver och har rätt till.

Ellinor Englund, SKL: Jag vet inte om vi kan svara på frågan ordentligt. Från Försäkringskassan informerar man kommunerna, och jag tar för givet att kommunerna då också kontaktar de personer det gäller, men det finns ingen undersökning av om så verkligen är fallet. Vi har flera gånger framfört till Socialstyrelsen att vi vill att man tittar på denna grupp, för vi är oroliga för vad som händer med dessa personer. Det visar sig ju att en del faktiskt försvinner.

Man undrar då vad det beror på. Men vi vet också att det är många som ansöker om personlig assistans hos kommunen och att de då får det. Där det inte finns några andra skäl än att man har hamnat en bit under de 20 timmarna i veckan har man givetvis rätt till assistansen hos kommunen. Det framställs

ofta som att man blir helt utan insats, men det blir man faktiskt inte. Det är bara det att det blir en annan huvudman. Men det finns en grupp – varken vi, Socialstyrelsen eller IVO vet riktigt vad som har hänt med den. Det är oerhört viktigt att man tittar vidare på det.

Peter Sjöquist, SKL: Vi fick en fråga om vår syn på kommunalt huvudmannaskap. Den föll mellan stolarna. Jag kanske hinner ge ett kort svar på den. Det finns naturligtvis för- och nackdelar med olika huvudmannaskap – så är det. Vi har riktat in oss på att det delade huvudmannaskapet är huvudproblemet. Våra ställningstaganden har mycket baserats på att det här är en insats som, i och med att den var ny, hade en speciell ställning när LSS infördes.

Fördelen med att ha en statlig myndighet, Försäkringskassan, som har detta är naturligtvis att många kommuner är väldigt små. Och det är relativt få personer som det handlar om. Sedan finns det andra fördelar om kommuner eller landsting skulle ha huvudmannaskapet. Detta stöttes och blöttes väldigt mycket i LSS-kommittén, som kom med sitt betänkande 2008. Där gick man igenom det här. Men vårt ställningstagande är att vi tycker att staten ska ta över assistansen i sin helhet. Sedan kan man tänka sig andra lösningar med gränsdragningar och så vidare och andra insatser som kan ersätta assistans till viss del.

Vice ordföranden: Jag hinner inte med den storslagna sammanfattning som jag hade tänkt göra. Men syftet med hearingen var att vi skulle få en samlad kunskapsbild, så att vi kan gå vidare med arbetet och vara med och hjälpa till och fatta så kloka beslut som möjligt.

Vi har fått mycket kunskap i dag från olika håll. Det har handlat väldigt mycket om historiken, till exempel om hur det här kom till. Vi har fått höra hur lagen ser ut och om tillämpningen av lagen. Och det har varit mycket siffror och mycket statistik.

Men som i allt klokgörande uppstår det fler frågor ju mer kunskap man får. Vi har hört många ord, till exempel komplexitet, otydlighet, svårighet. Som när det gäller all klokskap väcker detta, som sagt, fler frågor. Vi kommer säkert att få anledning att återkomma och ställa frågor igen. Jag tror att vi också fortsättningsvis kommer att ha olika uppfattningar om hur denna lag ska upprätthållas på bästa sätt och utvecklas. Men jag tror att vi allihop är eniga om att det är en viktig lag att värna. Det är en viktig reform. Det är en del i en större helhet för att skapa jämlikhet och delaktighet för människor med funktionsnedsättningar. Vi kommer säkert att mötas igen.

Jag vill rikta ett tack till alla er som har kommit för att hjälpa oss att bli klokare och ge oss mer kunskap. Jag vill rikta ett tack till ledamöterna, som har ställt kloka frågor. Ibland har det varit nära debattinlägg, men tack i alla fall! Jag vill rikta ett stort tack till åhörare och naturligtvis till vårt kansli, som har gjort det möjligt för oss att genomföra hearingen. Tack ska ni ha, allihop!

Ordföranden: Därmed är dagens öppna utfrågning avslutad.

BILAGA 4

Program och deltagarlista från offentlig utfrågning

PROGRAM
Offentlig utfrågning i socialutskottet
Kostnadsutvecklingen inom den statliga assistansersättningen och den kommunala insatsen personlig assistans
Torsdagen den 2 februari 2017 kl. 9.00–12.00
Riksdagens andrakammarsal

09.00 – 09.05	Emma Henriksson, ordförande i socialutskottet, inledning
09.05 – 09.15	Socialdepartementet Madeleine Harby Samuelsson, statssekreterare
09.15 – 09.25	Henrik Jansson, kammarrättsråd
09.25 – 09.35	Bengt Westerberg, f.d. socialminister
09.35 – 09.45	Eva Edström Fors, f.d. huvudsekreterare i Utredningen om assistansersättningens kostnader
09.45 – 09.55	Agneta Rönn, expert, f.d. särskild utredare i Assistansersättningsutredningen
09.55 – 10.20	P A U S
10.20 – 10.30	Försäkringskassan
10.30 – 10.40	Inspektionen för socialförsäkringen
10.40 – 10.50	Socialstyrelsen
10.50 – 11.00	Sveriges Kommuner och Landsting
11.00 – 11.55	Frågor från utskottets ledamöter
11.55 – 12.00	Anna-Lena Sörenson, vice ordförande i socialutskottet, avslutning

Deltagare

Talare

Madeleine Harby Samuelsson, statssekreterare, Socialdepartementet

Eva Edström Fors, f.d. huvudsekreterare i Utredningen om assistansersättningens kostnader (S 2011:04)

Agneta Rönn, expert, f.d. särskild utredare i Assistansersättningsutredningen (S 2013:07)

Henrik Jansson, kammarrättsråd

Bengt Westerberg, f.d. socialminister

Försäkringskassan
Ann-Marie Begler, generaldirektör
Marie Axelsson, avdelningschef
Andreas Larsson, områdeschef
Monica Svanholm, områdeschef

Socialstyrelsen
Karin Flyckt, samordnare av funktionshindersfrågor
Pär Ödman, chefsjurist

Inspektionen för socialförsäkringen
Joakim Söderberg, enhetschef
Tomas Agdalen, projektledare
Malin Josephson, projektmedarbetare

Sveriges Kommuner och Landsting
Peter Sjöquist, ekonom
Ellinor Englund, förbundsjurist

Deltagare – beredda att svara på frågor

Désirée Pethrus, riksdagsledamot, särskild utredare i Utredningen om översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (S 2016:03)
Anders Viklund, utredningssekreterare
Helena Höög, utredningssekreterare

Myndigheten för delaktighet
Malin Ekman Aldén, generaldirektör
Jenny Rehnman, avdelningschef

Inbjudna åhörare

Arbetsgivarföreningen KFO
Hanna Kauppi, bransch- och näringspolitiskt ansvarig
Björn Jidéus

Assistansanordnarna
Leif Jonsson, vd A-Assistans

Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder (DHR)
Karolina Celinska, rättighetspolitisk samordnare

Föreningen för de neurosedynskadade
Kerstin Eklund-Krusell
Maria Wilhelmsson, jurist

Föreningen JAG
Cecilia Blanck, verksamhetschef
Johanna Gustavsson, verksamhetsjurist

Föreningen Stil
Jonas Franksson, styrelseledamot
Susanne Berg, chef politik och metod

Handikappförbunden
Stig Nyman, ordförande
Pelle Kölhed
Thomas Jansson
Linda Sundberg
Andrea Bondesson
Eva Borgström
Judith Timoney
Ulf Larsson
Petra Larsson
Kjell Holm
Hans Sandberg
Rosalie Gripe

Inspektionen för vård och omsorg
Anette Nilsson, enhetschef
Marja-Liisa Sten, utredare

Intressegruppen för Assistansberättigade
Vilhelm Ekensteen, ordförande
Sophie Karlsson, verksamhetsansvarig

Lika Unika – Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning
Maria Johansson, ordförande
Peter Andersson
Kerstin Kjellin

Maria Persdotter
Henrik Petrén

Privata assistansanordnares riksorganisation
Zeinab Daugaard, vice ordförande
Harald Wessman, affärsområdeschef Assistans

Vårdföretagarna Almega
Fredrik Borelius, näringspolitisk expert
Maria Nyström, branschordförande Personlig Assistans

Socialdepartementet
Catharina Piazzolla, politisk sakkunnig
Malin Larsson, enheten för familj och sociala tjänster
Tony Malmborg, enheten för familj och sociala tjänster
Daniel Johansson, enheten för familj och sociala tjänster
Emelie Lindahl, enheten för familj och sociala tjänster

Finansdepartementet
Tawar Dabaghi, budgetavdelningen

Från socialutskottet deltog

Emma Henriksson (KD), ordförande
Anna-Lena Sörenson (S), vice ordförande
Cecilia Widegren (M)
Lennart Axelsson (S)
Catharina Bråkenhielm (S)
Amir Adan (M)
Mikael Dahlqvist (S)
Jan Lindholm (MP)
Kristina Nilsson (S)
Carina Herrstedt (SD)
Barbro Westerholm (L)
Karin Rågsjö (V)
Hans Hoff (S)
Ann-Britt Åsebol (M)
Staffan Danielsson (C)
Stefan Nilsson (MP)
Christina Örnebjär (L)
Maj Karlsson (V)
Bengt Eliasson (L)
Eva Lohman (M)

BILAGA 5

Bilder från offentlig utfrågning

Madeleine Harby Samuelsson, Socialdepartementet

Personlig assistans

Madeleine Harby Samuelsson
2 februari 2017

Socialdepartementet REGERINGSKANSLIET

Utgångspunkten för LSS

Målet för insatserna enligt den nya lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) skall vara att främja människors *jämlikhet i levnadsvillkoren* och fulla *delaktighet i samhällslivet*.

Verksamheten skall enligt lagen vara grundad på respekt för den enskildes *självbestämmande* och *integritet.*

(prop. 1992/93:159)

Socialdepartementet REGERINGSKANSLIET

LSS och SoL insatser till funktionsnedsatta

- LSS omfattar 10 insatser - en av dessa är personlig assistas
- Totalt får ca 70 000 personer insatser från LSS – samt ca 16 000 får personlig assistans via assistansersättning
- Allt fler får insatser enligt LSS - mellan 2010-2014 har insatserna ökat med 9 procent
- Kostnaderna för LSS uppgick 2014 till ca 45 mdkr
- Kostnaderna för assistansersättning uppgick 2015 till 30 mdkr
- Kostnaderna för SoL uppgick till ca 12 mdkr

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Antal personer med assistansersättning 1998-2015

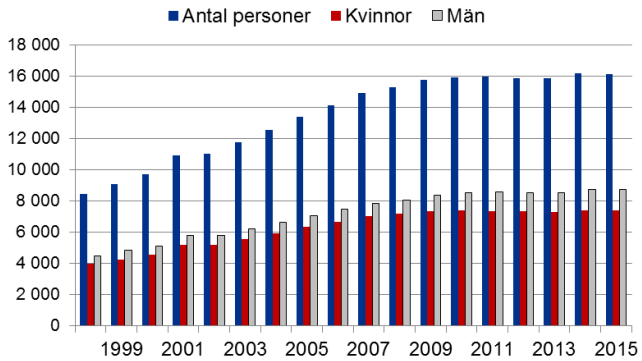

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Antal timmar per vecka och antal brukar per år

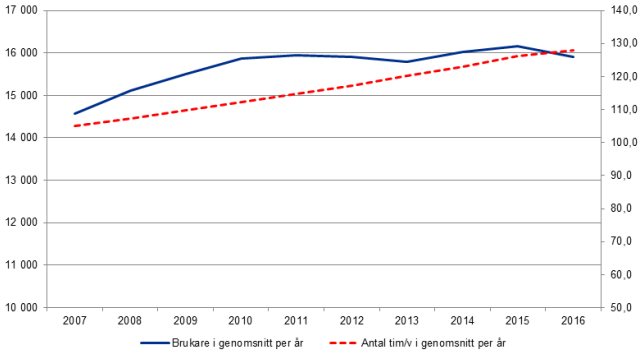

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Assistansmarknaden

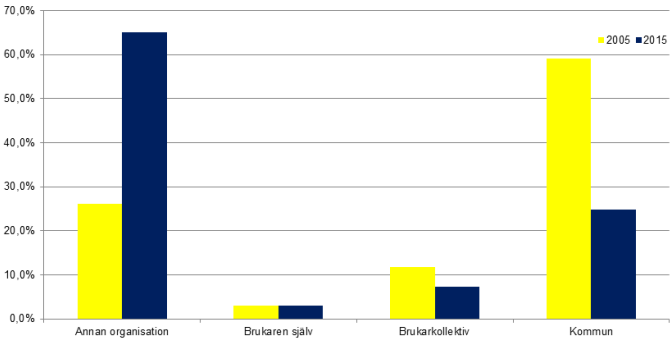

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Henrik Jansson, Domstolsverket

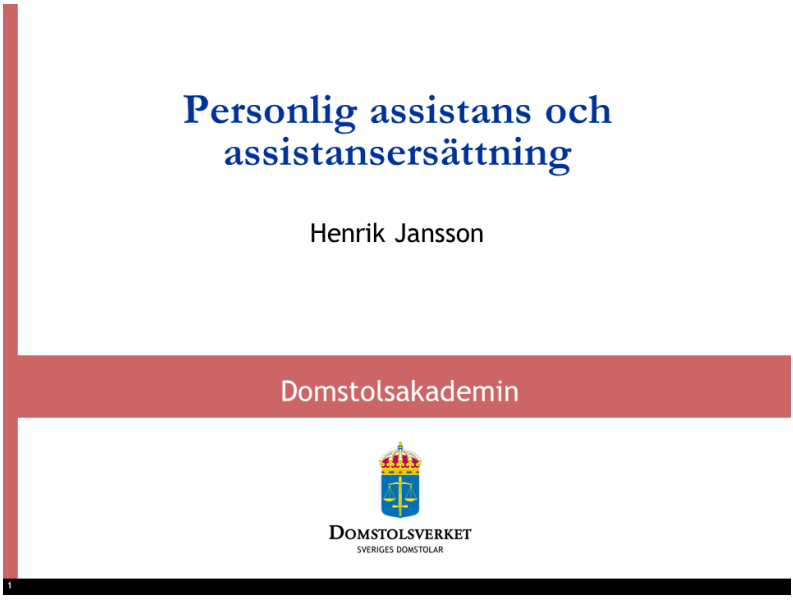

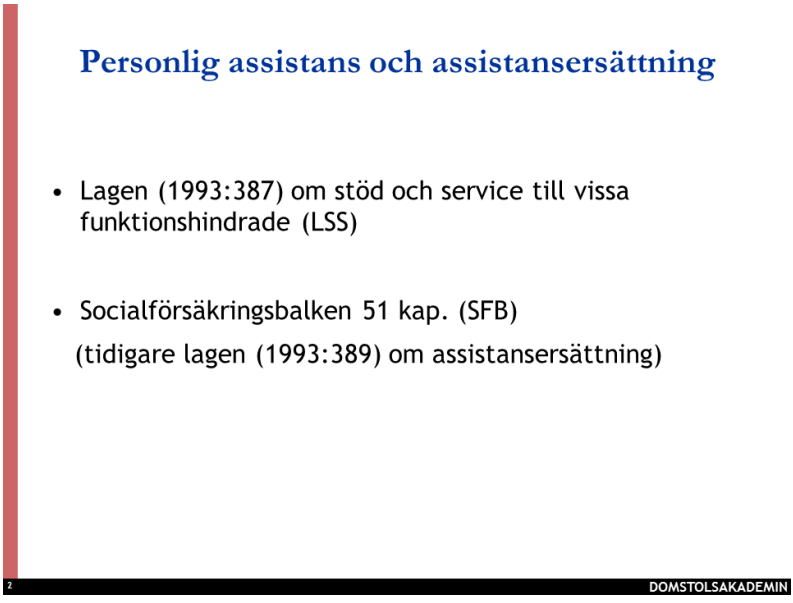

Personlig assistans LSS; personkretsen

- **1 §** Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer
- 1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
- 2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
- 3. med andra *varaktiga* fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är *stora* och förorsakar *betydande svårigheter* i den dagliga livsföringen och därmed ett *omfattande* behov av stöd eller service.

3 DOMSTOLSAKADEMIN

Personlig assistans LSS; mål och inriktning

- **5 §** Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i 1 §. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

4 DOMSTOLSAKADEMIN

Personlig assistans LSS; rätten till insatser

- **7 §** Personer som anges i 1 § har *rätt till insatser* i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1--9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras *behov inte tillgodoses på annat sätt*. Personer som anges i 1 § 1 och 2 har, under samma förutsättningar, även rätt till insatser enligt 9 § 10.

- Den enskilde skall genom insatserna tillförsäkras *goda levnadsvillkor*. Insatserna skall vara varaktiga och samordnade. De skall anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

5 DOMSTOLSAKADEMIN

Personlig assistans LSS

- **9 §** Insatserna för särskilt stöd och service är
- ----
- 2. biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till *skäliga kostnader* för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken,
- ----

6 DOMSTOLSAKADEMIN

Personlig assistans LSS

- **9 a §** Med personlig assistans enligt 9 § 2 avses *personligt utformat stöd* som ges av ett *begränsat antal personer* åt den som på grund av *stora och varaktiga funktionshinder* behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller *annan hjälp* som *förutsätter ingående kunskaper* om den funktionshindrade (**grundläggande behov**).
- Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för **andra personliga behov** om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

7 DOMSTOLSAKADEMIN

- **RÅ 2009 ref. 57**
- Fråga om en funktionshindrad persons behov av hjälp med de grundläggande behoven är av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

8 DOMSTOLSAKADEMIN

Assistansersättning SFB

- **2 §** En försäkrad som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kan för sin dagliga livsföring få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag.
- De bestämmelser i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade som avser utförandet av insatsen personlig assistans tillämpas också på personlig assistans enligt detta kapitel. .....

9 DOMSTOLSAKADEMIN

Assistansersättning SFB

- **3 §** För rätt till assistansersättning krävs att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt mer än *20 timmar i veckan* för sådana *grundläggande behov* som avses i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
- **4 §** Assistansersättning lämnas endast under förutsättning att den används för köp av personlig assistans eller för kostnader för personliga assistenter.

10 DOMSTOLSAKADEMIN

Assistansersättning SFB

- **5 §** Assistansersättning lämnas inte för sjukvårdande insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).
- I 106 kap. 24 och 25 § § finns bestämmelser om när assistansersättning inte lämnas vid vistelse på institution m.m.

- **6 §** När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Assistansersättning SFB

- **9 §** Assistansersättning ska beviljas för ett visst antal timmar per vecka, månad eller längre tid, dock längst sex månader, när den försäkrade har behov av personlig assistans för sin dagliga livsföring (beviljade assistanstimmar).

Assistansersättning SFB

- **11 §** Assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Det eller de belopp som assistansersättning lämnas med ska för varje år bestämmas som *schablonbelopp* som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om schablonbelopp för assistansersättningen.

- Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett *högre belopp* än det schablonbelopp med vilket assistansersättning ska lämnas till den försäkrade enligt vad som följer av första stycket. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

13 DOMSTOLSAKADEMIN

Assistansersättning SFB

- **12 §** Rätten till assistansersättning ska omprövas sedan två år förflutit från senaste prövningen och vid väsentligt ändrade förhållanden.

14 DOMSTOLSAKADEMIN

Bengt Westerberg

Bengt Westerberg
Socialminister 1991-94

LSS-propositionen 1992/93:159

Omslag av Sven-Erik Lindberg som själv tillhör LSS personkrets.

Två nyheter

- ❑ Personlig assistans som insats.
- ❑ Vidgad personkrets.

KOSTNADSUTVECKLINGEN

(löpande priser)

1995	**14 miljarder kronor**
2015	**70 miljarder kronor**

TÄNKT FRÅGA NÄR REFORMEN GENOMFÖRDES

”Vad kommer LSS-insatserna att kosta 2015 om vi utgår ifrån att anslagen ska öka i takt med den allmänna standardutvecklingen?”

FAKTISK UTVECKLING 1995 - 2015

- **Kostnaderna ökade med 3,1 % per år.**
- **Standarden (reallönerna) ökade med 2,4 % per år.**

RESULTAT ”FRAMTIDSKALKYL”

- Årskostnaden per person 1995 → 310 000 kronor.
- Årskostnaden per person 2015 efter justering för kostnads- och standardutvecklingen → 920 000 kronor.
- Med 85 000 förmånstagare 2015 blir de *kalkylerade* totalkostnaderna *78* miljarder kronor.
- I dag 77 000 förmånstagare och kostnader på 70 miljarder kronor.

TVÅ SLUTSATSER

- Dagens kostnader är inte oväntat höga.
- Anslagen har, totalt sett, hängt med i standardutvecklingen.

FLER OMFATTAS ÄN 1995

- 30 000 fler med LSS-insatser.
- 25 000 tillhör personkrets 1. Omfattades av omsorgslagen.
- Restriktiva bedömningar av den nya personkretsen. Färre än väntat.

ÄNDRAD MIX AV INSATSER

- **Mer assistans, mindre annat.**
- **Assistansen stor FRIHETSREFORM.**
- **Att assistansen har ökat har lett till ökning av statens andel av kostnaderna, från 25 % 1995 till 40 % 2015.**

ANTALET ASSISTANSANVÄNDARE

I huvudsak realistisk bedömning 1993 med ett undantag: barn.

- **Ingen bedömning gjordes, fanns inte med i beräkningarna.**
- **Redan första åren cirka 2 000 barn, i dag > 3 000.**
- **Ungefär 700 barn kunde tack vare assistansen flytta hem från institutioner.**

NYA FÖRUTSÄTTNINGAR ANHÖRIGA

Före assistansreformen avstod många föräldrar (mammor) från förvärvsarbete och var vårdare på heltid till sina barn med funktionsnedsättning.

Efter reformen har de flesta i förvärvsarbete eller lön som assistenter till sina egna barn.

→ **JÄMSTÄLLDETSREFORM**

TIMUTVECKINGEN

- **Timutvecklingen underskattades.**
  ”*… mer analys behövs för att kunna ge tillfredsställande svar på vilka faktorer som driver timutvecklingen inom assistansen*”.
  (Försäkringskassan , Korta analyser 2016:3)

- **Fler timmar är ett sätt för assistansanvändare att få del av den standardökning som andra får genom ökade reallöner**

1996 ÅRS LAGÄNDRING (LSS 9 a §)

- **Behov delades upp i *grundläggande* och *andra*.**
- **Grundläggande behov förutsättning för rätt till assistans.**
- **Successivt har reglerna skärpts för vad som ska räknas som grundläggande behov.**

1996 ÅRS LAGÄNDRING (LSS 9 a §) forts

- **Integritetskränkande behovsbedömningar, klockning av toalettbesök m.m.**
- **Många förlorat assistansersättningen vid omprövning.**
- **Inte minskade behov för de berörda, bara nya etiketter på behoven från Försäkringskassan.**

ALTERNATIV TILL ASSISTANSERSÄTTNING

- **Mer hemtjänst, institutionsboende, kommunalt beviljad assistans.**
- **Lägre förvärvsfrekvens hos anhöriga, fler vårdbidrag.**
- **Jobb som personliga assistenter försvinner.**

ASSISTANSERSÄTTNINGEN – BRUTTO- OCH NETTOKOSTNADER

- **Det offentligas *brutto*kostnad för assistansersättningen 30 miljarder kronor.**
- **Kostnadsökningar och intäktsminskningar utan assistansersättning över 20 miljarder kronor.**
- **Det offentligas *netto*kostnad för assistansersättningen mindre än 10 miljarder kronor.**
- **Vid samhällsekonomisk analys ingen skillnad?**

MEN STOR SKILLNAD FÖR DE ASSISTANSBERÄTTIGADE

- **Fortsätta leva som andra**

  eller

  lägre standard, mer kommunalt förmynderi och ökat beroende av anhöriga.

- **För över tusen personer har det skiftet redan skett.**

Wenche Willumsen

”Med den personliga assistansen fick vi äntligen värdiga levnadsvillkor. Därför slåss vi med näbbar och klor mot försämringar. Vi som vet hur livet var före assistansen vill inte dit igen.”

TACK

… för att jag fick möjlighet att berätta något om bakgrunden och utvecklingen!

Eva Edström Fors

Utredningen om assistansersättningens kostnader S (2011:04)

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Utredningens uppdrag:

- Analysera grundorsakerna till kostnadsutvecklingen, bl.a. vad gäller övervältring mellan staten och kommunala huvudmän
- Beskriva och analysera orsaker till fusk, oegentligheter och överutnyttjande.
- Föreslå åtgärder mot detta och stärka möjligheterna till uppföljningen och kontroll
- Beakta 5 och 6§§ i LSS, värna den enskildes rätt

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

År 2011 – vad var känt om fusk och oegentligheter m.m.?

- Rapport från ISF och BRÅ
- Samverkan mellan myndigheter, RUC mm
- Halland – samarbete mellan FK, polisen, Skatteverket m.fl.
- Pilotprojekt Västra Götaland, FK
- Socialstyrelsens nya uppdrag (IVO)
- Skatteverket granskat skattefel
- Statskontoret granskat FK

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Utveckling från 1994 – vad bestämmer kostnadsutvecklingen?

- Antalet personer som beviljas ersättning
- Antalet timmar som beviljas per person
- Vilken ersättning per assistanstimme som lämnas

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Orsaker bakom kostnadsutvecklingen

- Ökning av kostnaderna har skett från 1994, särskilt antalet timmar/person
- Det finns stora skillnader mellan länen avseende hur timantalet har ökat och hur antalet med fler än 24 timmar/dygn har ökat.
- Antalet personer, inklusive äldre som beviljats assistansersättning ungefär som förväntat. Undantag för barn 0-15 år som ökat mer.

Socialdepartementet REGERINGSKANSLIET

Schablonersättningen kan generera överskott

- Beloppets storlek ska täcka kostnader för obekväm arbetstid.
- Försäkringskassans Allmänna råd anger att lönekostnaderna ska uppgå till 87 % av schablonbeloppet, utfallet lägre.
- Drivkrafter finns att öka antalet timmar och brukare.
- Ingen återhållande kraft finns i systemet.

Socialdepartementet REGERINGSKANSLIET

Fusk och oegentligheter förekommer

- Utredningen gör ingen egen värdering – vägleds av direktivens definition och andras bedömning av vad som är fusk men genomför egen kartläggning:
- Försäkringskassans utredningar om fusk och återkrav samt polisanmälningar
- Polisutredningar och domar
- Skatteverkets nationella granskning av assistansanordnare
- Socialstyrelsens tillståndsbeslut och tillsynsärenden (numera IVO)

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Överutnyttjande förekommer

- Reglerna är inte heltäckande
- Stora skillnader i beviljade antal timmar och dubbelassistans mellan länen
- Schablonersättningens utformning kan generera överskott, kan användas till annat än assistanskostnader.
- Indikationer finns i källmaterialet om överutnyttjande, ibland är detta svårt att skilja från oegentligheter, stämmer med BRÅ:s och ISF:s iakttagelser om brottslighet mot välfärdssystemen

Socialdepartementet

REGERINGSKANSLIET

Om övervältring

- Inbyggd i regelverket; en brukare väljer assistans, tillgången till kompletterande eller alternativa insatser med kvalitet avgörande
- Hälso- och sjukvårdsinsatser - egenvård
- Ekonomiska drivkrafter finns
- Innebär ökade kostnader för staten

Socialdepartementet REGERINGSKANSLIET

Sammanfattande resultat:

- Ökningen av antalet timmer per person/dygn har ökat mer än förväntat.
- Schablonersättningen medger vinst per timme, starka ekonomiska drivkrafter för alla aktörer att öka antalet timmar.
- Delat ansvar mellan staten och kommun och landsting medför ekonomiska incitament för övervältring

Socialdepartementet REGERINGSKANSLIET

Fler resultat:

- Regelverket är vagt utformat, svårt att tolka för FK, brukare och andra. Glidningar i praxis och svaga kontrollmöjligheter
- FK:s handläggning visar många problem
- Regionala skillnaderna FK motsvarar skillnaden mellan 18 och 33 miljarder, avser beviljade timmar och dubbelassistans (2010).

Socialdepartementet
REGERINGSKANSLIET

Avslutande slutsatser

- Överutnyttjande och övervältring har större betydelse för kostnadsutvecklingen än fusk och oegentligheter
- Fusk och oegentligheter och assistansersättning som en arena för organiserad brottslighet utgör hot mot legitimiteten.
- Enskilt viktigaste åtgärden FK:s handläggning av det initiala beslutet – behöver klart regelverk och effektiva stöd.

Socialdepartementet
REGERINGSKANSLIET

Agneta Rönn

Förändrad assistansersättning

- en översyn av ersättningssystemet
SOU 2014:9

Information till Socialutskottet
Februari 2017

Assistansersättningsutredningen

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Utredningens uppdrag

- Se över dagens ersättningssystem med syfte att
  - stärka långsiktiga hållbarheten
  - det bättre ska motsvara faktiska kostnader för utförd assistans
- Föreslå hur ersättningen kan utformas
- Bedöma och ev. föreslå förändringar av:
  - ersättning för arbetsledning av den egna assistansen
  - kostnader för sjuklön

Assistansersättningsutredningen

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Sammanfattning av förslag och bedömningar

- Förslag:
  - Differentiera timschablonen för ökad träffsäkerhet i ersättningen
  - För in ersättning för kostnader vid sjukdom i schablonen
  - Krav på skriftligt avtal mellan brukare och anordnare.
  - En brukare ska inte kunna få betalt för att arbetsleda den egna assistansen.
- Bedömning
  - Revidera beräkningsmodellen för schablonen

Behåll modellen med schabloniserad ersättning

Fördelar med schabloniserad ersättning

- Möjlighet att prioritera inom ramen för den beviljade ersättningen.
- Enkel att administrera, ger en tydlig ekonomisk ram.
- Konkurrensneutral.

Nackdelar med schabloniserad ersättning

- Svårt att kontrollera hur ersättningen används.
- Kostnaderna varierar mellan olika brukare och anordnare.
- Kostnad för assistans på obekväm arbetstid svår att påverka

Men beräkningstekniken har lett till att nivån på timschablonen blivit för hög

- Beräkningen har inte byggt på korrekta löner, känd lönestatistik eller representativa arbetstidsmått.
- Kostnadsposten övriga kostnader har efter 2009 ökat från 13 till 17 procent av schablonen
  - inte p.g.a. ökade kostnader eller ändrat innehåll utan t.f.a. prognosavvikelser för löner som lagts på övriga kostnader som restpost.
- Dagens schablon har därför blivit ca 22 kronor för hög per timme (ca 2,2 miljarder per år).

Assistansersättningsutredningen

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Försäkringskassans och utredningens beräkning av schablonen 2013

	Schablonen 2013	Utredningens beräkning	Effekt
Grundlön	131,1 kr	125,4 kr	
OB	15,1 kr (11,5%)	17,4 kr (13,9 %)	
Sociala avg. mm	79,9 kr	77,5 kr	
Arbetskostnader	226,1 kr	220,3 kr	- 5,8 kr
Övriga kostnader	48,1 kr	32,9 kr (13 %)	- 16 kr
Totalt	**275 kr**	**253 kr**	**- 22 kr**

Assistansersättningsutredningen

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Utredningen gjorde flera kartläggningar av anordnarnas kostnader

Sammanfattande observationer

- Kommuner har högre kostnader per utförd ass.timme än privata och kooperativa anordnare.
- Förklaras delvis av skillnader i anställningsvillkor.
- Övriga skillnader svårare att förklara
- Privata och kooperativa anordnares löner i paritet med genomsnittet för branschen.
- Kooperativen lägger generellt mest pengar på övriga kostnader, t.ex. utbildning och arbetsmiljö.
- Skalfördelar verkar uppstå vid 100+ brukare

- **Slutsatser:**
  - Svårt se någon systematik i de stora variationerna i kostnader mellan olika brukargrupper och olika utförare
  - Finns dock stora skillnader i kostnader för obekväm arbetstid

Assistansersättningsutredningen
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Spridningen i ob-kostnad per timme samt skillnaden mellan befintlig ob-ersättning i schablonen (röd linje) och ob-ersättning med en differentierad schablon (grundnivå och tilläggsnivå)

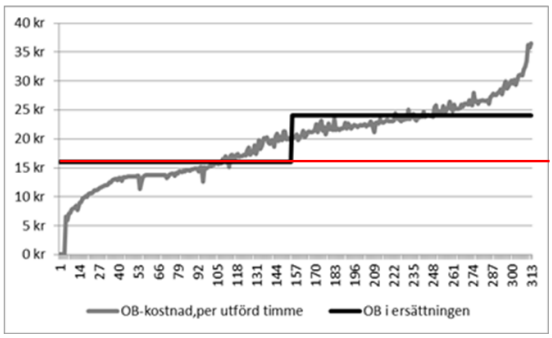

Assistansersättningsutredningen
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Inför en differentierad schablon-ersättning

- Assistansersättningen delas upp i två schabloner; ***grundschablon*** och ***tilläggsschablon.***
- Alla brukare beviljas grundschablonen = något lägre nivå än nuvarande schablon.
- Brukare med stor andel av assistansen förlagd på nätter och helger får tilläggsschablon per beviljad timme.
- Förhöjd ersättning kvar som en ventil för individuellt bedömda behov av olika karaktär

Assistansersättningsutredningen

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Lägg in ersättning för kostnader vid assistents sjukfrånvaro i schablonen

- Kommunerna betalar i dag för sjuklönen när privata anordnares assistenter är sjuka.
  - Medför administrativa kostnader för kommunen och för anordnaren.
  - Ger inte anordnare några incitament att arbeta med arbetsmiljö eller andra förebyggande insatser.
- Kostnaden för sjuklön bör därför föras in som en kostnadspost i timschablonen.

Assistansersättningsutredningen

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Marie Axelsson, Försäkringskassan

Försäkringskassan

Marie Axelsson
Avdelningschef

Antal assistansberättigade och genomsnittligt antal timmar per vecka, 1994-2016

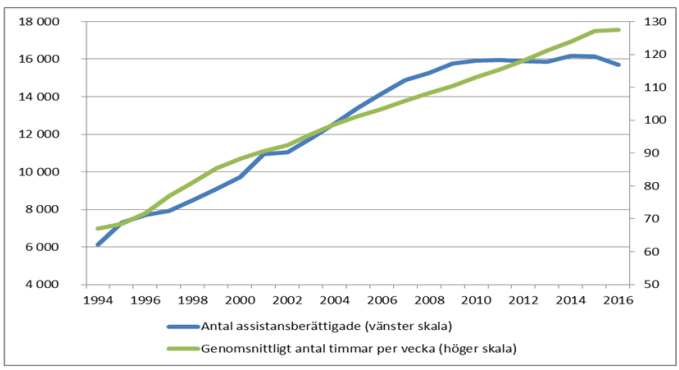

Tomas Agdalen, Inspektionen för socialförsäkringen

isf INSPEKTIONEN FÖR SOCIALFÖRSÄKRINGEN

Sjukvårdande insatser och personlig assistans

Rapport 2016:16

Tomas Agdalen

isf

Rapportens teman

- FK får inte bevilja ersättning för sjukvård enligt HSL, men för sjukvård bedömd som egenvård – inget förbud för kommuneran
- FK bestämmer vilka åtgärder som är sjukvård enligt HSL
- Sjukvården bedömer om sjukvård kan utföras som egenvård

- Ny tillämpning av FK har bidragit till oro i brukarleden om svårare att få eller behålla assistansättning för personlig assistans
- Svag lagstiftning ger tillämpning som är svår att förutse och möjligt utrymme för obehagligheter
- Precis vad som skett genom tre domar av HFD som FK måste följa

Bild 2

isf

Vad är personlig assistans?

Grundläggande behov

- Hjälp med hygien
- Hjälp med måltider
- Hjälp med att klä av och på sig
- Hjälp med att kommunicera
- Hjälp som förutsätter ingående kunskaper (aktiv tillsyn)

Andra personlig behov

- Kvalificerad hjälp i andra situationer än de av mycket personlig karaktär, t.ex. för att komma ut i samhället, för att studera, för att delta i daglig verksamhet, eller för att behålla ett arbete
- Sjukvård bedömd som egenvård (medicinsk tillsyn)

Bild 3

isf

ISF rekommenderar

Sjukvården i assistansen

- att regeringen ser över möjligheterna att skapa ett system som förenklar bedömningarna och förtydligar vilket ansvar olika huvudmän har för de insatser som personliga assistenter gör
- att regeringen klargör vilken typ av stöd som i första hand ska ersättas av respektive huvudman

Praxisbildningen

- att regeringen när det gäller de grundläggande behoven överväger i vilken mån nu gällande praxis står i överensstämmelse med målen för den personliga assistansen och det uppdelade huvudmannaansvaret

Bild 4

isf

Karin Flyckt, Socialstyrelsen

Socialstyrelsen

Kostnadsutvecklingen inom den kommunala insatsen personlig assistans

Socialutskottets utfrågning 2017-02-02

Karin Flyckt
Samordnare av funktionshindersfrågor

Kommunernas kostnader för personlig assistans – löpande priser

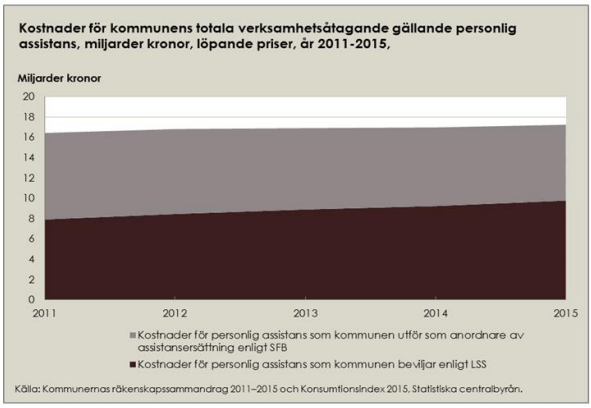

Socialstyrelsen 2017-02-02

Kommunernas kostnader för personlig assistans – fasta priser

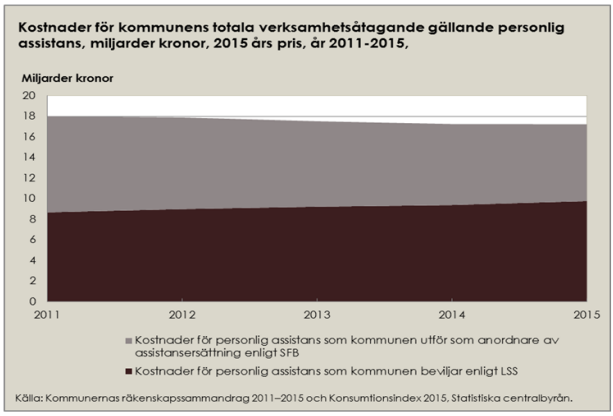

Socialstyrelsen 2017-02-02

Kostnadsutveckling inom LSS och SoL*

(år 2015 samt förändring år 2011-2015 i fasta och löpande priser)

- **Kommunernas kostnader för stöd till personer med funktionsnedsättning: 60 mdkr**
  - Oförändrad andel av socialtjänstens kostnader under de senaste två åren (28 procent)
- **Kostnader för insatser enl. LSS: 47,4 mdkr (+10 %/+21%)**
  - Vuxenboende: 23,7 mdkr (+13,5 %)
  - Barnboende: 1,7 mdkr (-2 %)
  - Personlig assistans: 9,8 mdkr (+12,5 %)
- **Kostnader för SoL 2015: 12,9 mdkr (+17 %/++28,5 %)**
  - Hemtjänst/boendestöd: 5,7 mdkr (+26 %)

* 0-64 år

Socialstyrelsen 2017-02-02

Varför ökar kostnaderna?

- **Fler får personlig assistans enligt LSS**
  - Ökning med 30 procent sedan 2007
  - Indragen assistansersättning
  - Många nya beslut i åldersgruppen 60-64 år
- **Fler timmar personlig assistans enl. LSS beviljas**
  - 82 procent får 20 timmar/vecka eller mer (år 2007 var andelen 56 procent).
  - 6 procent får 0-10 timmar/vecka (år 2007 var andelen 12 procent)
  - Utvecklingen indikerar en förskjutning mot mer omfattande behov

Socialstyrelsen 2017-02-02

Peter Sjöquist, Sveriges Kommuner och Landsting

Kostnadsutveckling personlig assistans

Hearing
Socialutskottet
170202

Peter Sjöquist Ekonom

1

Sveriges Kommuner och Landsting

Kostnadsutveckling

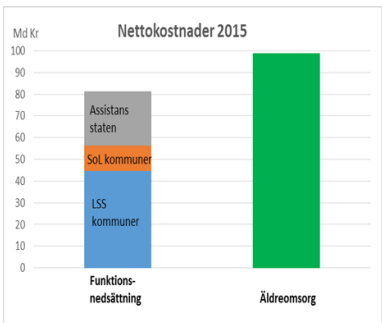

Kostnadsutveckling 2006-2015

Funktionsnedsättning	72 %
Äldreomsorg	26 %
Totalt kommuner	39 %

Viss överströmning från ÄO genom 65 års reformen 2001

Kommunala LSS insatser (förutom assistans)
-kostnader i fasta priser ökar pga fler brukare

2

Sveriges Kommuner och Landsting

Kostnadsutveckling assistans

Kommunernas kostnader för personlig assistans 2015

Första 20 tim/vecka	4,9 miljarder kr
Övriga assistanskostnader	4,7 ”
➢ Assistans enl LSS	2,9 ”
➢ Basansvar (sjuklön privata utf)	0,5 ”
➢ Merkostnader	1,3 ”

Kostnadsökningar sedan 2009 för personlig assistans enl. LSS totalt 1,5 MdKr eller 114 %

Stor del pga. ändrad tillämpning av grundläggande behov

3

Sveriges Kommuner och Landsting

Viktiga frågor

- Huvudmannaskapet för assistansen
- Ersättningsnivån
- Sjuklöneansvaret
- Är verksamheten kostnadseffektiv

4

Sveriges Kommuner och Landsting

Tryck: Elanders, Vällingby 2016